

ANITKABİR

YIL 17 • Sayı: 65

NİSAN 2017

DERGİSİ

**“Beni görmek demek,
mutlaka yüzümü görmek değildir.
Benim fikirlerimi, benim duygularımı anlıyorsanız ve
hissediyorsanız bu kâfidir.”**

“Çoğu ailelerde öteden beri çok kötü bir alışkanlık var; çocuklarını söyletmez ve dinlemezler. Zavallılar lâfa karışınca “Sen büyüklerin konuşmasına karışma!” der, sustururlar. Ne kadar yanlış, hatta zararlı bir hareket! Hâlbuki tam tersine, çocukları serbestçe konuşmaya, düşündüklerini, duyduklarını olduğu gibi ifade etmeye teşvik etmelidir; böylece hem hatalarını düzeltmeye imkân bulunur, hem de ileride yalancı ve riyakâr olmalarının önüne geçilmiş olur. Kısacası çocuklarımızı artık, düşüncelerini hiç çekinmeden açıkça ifade etmeye, içten inandıklarını savunmaya, buna karşılık da başkalarının samimî düşüncelerine saygı beslemeye alıştırmalıyız. Aynı zamanda onların temiz yüreklerinde yurt, ulus, aile ve yurttaş sevgisiyle beraber doğruya, iyiye ve güzel şeylere karşı sevgi ve ilgi uyandırmaya çalışmalıdır.

Bence bunlar, çocuk eğitiminde, ana kucağından en yüksek eğitim ocaklarına kadar her yerde, her zaman üzerinde durulacak önemli noktalardır. Ancak bu suretledir ki, çocuklarımız memlekete yararlı birer vatandaş ve mükemmel birer insan olurlar.”

(Hasan Rıza SOYAK, Doğumundan Cumhuriyetin İlânına Kadar Fotoğraflarla Atatürk ve Atatürk'ün Hususiyetleri, Hayat Yayınları, 1965, s. 79)

ANITKABİR DERGİSİ
YIL: 17 SAYI: 65 - NİSAN 2017

Atatürkçü dünya görüşünü yaymak ve
Anıtkabir'i tanıtmak amacıyla üç ayda bir yayımlanır.

ANITKABİR DERNEĞİ Adına İmtiyaz sahibi
E. Tuğgeneral Şadi ÖNER

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Yrd. Doç. Dr. Ali GÜLER

Yayın Kurulu
E. Tuğg. Şadi ÖNER
Prof. Dr. Seçil Karal AĞÜN
Prof. Dr. Bige SÜKAN
Prof. Dr. Lütfü ÇAKMAKÇI
Prof. Dr. Birsan GÖKÇE
Prof. Dr. Oğuz AYTEPE
E. Tuğg. M. Tefvik BEDÜK
Yrd. Doç. Dr. Ali GÜLER
Dr. Gül ULUĞTEKİN
Güneş MÜFTÜOĞLU
Sevim BAKIR

Dergiyi Yayına Hazırlayan
Mustafa DOĞAN

Yönetim Yeri
Turgut Reis Caddesi
Arzu Apt. No: 3/5
Tandoğan / ANKARA
Tel: 0 (312) 213 16 58
Faks: 0 (312) 222 72 06
e-posta: anitder@ttmail.com

Anıtkabir Komutanlığı
0 (312) 231 18 61
0 (312) 231 52 80

Dergide yayımlanan yazılar, yazarların düşünceleridir.
Gönderilen yazılar, basılsın veya basılmasın iade edilmez.
Anıtkabir derneği veya Anıtkabir Komutanlığı sorumlu tutulamaz.
Yazılar için telif hakkı ödenmez.
Dergimiz Basın Ahlak Yasalarına uymayı taahhüt eder.

Yıllık Abonelik Bedeli 8 TL.
Yayın Türü: Süreli-Yayın
Basım Tarihi / Yeri: NİSAN 2017 / ANKARA

Yapım:
Yorum Matbaacılık
Başkent Organize Sanayi Bölgesi
Recep Tayyip Erdoğan Bulvarı No:12
Malıköy Sincan 06909 Ankara / Türkiye
t: 0 312 395 21 12 • f: 0 312 394 11 09
info@yorummatbaa.com
www.yorummatbaa.com

Değerli okurlar,

Ocak, Şubat, Mart aylarını kapsayan dönemde tarihsel süreç içerisinde gerçekleşen önemli olaylara göz attığımızda;

20 Ocak 1921 İlk Anayasanın Kabulü,
28 Ocak 1920 Misak-ı Millinin Kabulü,

17 Şubat 1926 Medeni Kanunun kabulü,

03 Mart 1924 Hilafetin kaldırılması ve Tevhid-i Tedrisat Kanunu,

12 Mart 1921 İstiklal Marşının kabulü,

18 Mart 1915 Çanakkale Zaferi ile ülkemizde de 1921 yılında kutlanmaya başlayan 08 Mart Dünya Kadınlar Günü dönem içerisinde gerçekleşen önemli olaylardır.

Misak-ı Milli ve İlk Anayasanın kabulü; Türkiye Cumhuriyetinin temellerinin atıldığını, sınırlarının ve yönetim şeklinin belirlenerek, egemenliğin kayıtsız şartsız millette olduğunu göstermektedir.

Hilafetin kaldırılması ve Laikliğe geçiş, ümmetçi devlet anlayışından ulus devlet anlayışına geçiş sürecini hızlandırmış, Ulusal Egemenlik anlayışını güçlendirmiştir.

Çanakkale Zaferi dünyaya, Türk'ün tükendiği sanılan gücünün tükenmediğini, şartlar ne kadar zor olursa olsun, daha çok şeyler başarabilecek güç ve inanca sahip olduğunu göstermiştir.

Kadınlarımız, Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitimde erkeklerle birlikte okuma hakkını kazanmış, Medeni kanunla, erkeğin çok eşliliği ve tek taraflı boşanmasına ilişkin düzenlemeler kaldırılmış, kadınlarımıza boşanma hakkı, velayet hakkı ve malları üzerinde tasarruf hakkı tanınmış ve kadınlarımız erkeğinin yanında sosyal faaliyetlere katılmaya başlamıştır.

Kadınlarımız, yüzyıllardır özlemini çektiği haklarına sahip olmada, en azimli, inançlı ve güçlü desteği Atatürk'ten almış oldukları bilinciyle, 08 Mart günü büyük bir coşku ve heyecanla Anıtkabir'e gelerek, Atatürk'e olan sevgi ve minnetlerini göstermişlerdir.

Değerli okurlar,

Dergimizin bu sayısında Atatürk'ün çok sevdiği ve yarının büyükleri olarak gördüğü çocuklarımızın Atatürk ve Anıtkabir hakkındaki duygu ve düşünceleri ile Anıtkabir ziyaretçilerinin duygu yüklü fotoğraflarını görebilirsiniz.

Gelecek sayımızda görüşmek ümidiyle saygılar sunarım.

Şadi ÖNER
Anıtkabir Derneği Başkanı

İÇİNDEKİLER

2 Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

9 Atatürk, Mehmet Akif ve Kuran Meali (2),
Dr. Ali GÜLER

15 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı,
Öğt. Bnb. Kasım TEKE

19 Dünden Bugüne Cumhuriyet Kadını,
Melike ARSLAN

24 Özden İnönü TOKER ile söyleşi
Nevin GÖKTAŞ

33 Atatürk ve Anzaklar, Uluğ İĞDEMİR

41 Atatürk ve Çocuk

43 Etkinlikler

45 Objektife Takılanlar

48 Anıtkabir Dergisi'nde Yayımlanacak
Yazılarla İlgili Esaslar

ANITKABİR DERGİSİ ABONELİĞİ

Anıtkabir Dergisine abone olmak isteyenlerin; yıllık (4 sayı için) 8 TL'lik abone ücretini aşağıdaki hesap numaralarından birine yatırmaları ve telefon numaraları dâhil adreslerini tarafımıza bildirmeleri gerekmektedir.

Tel: 0 (312) 213 16 58

E-posta: anitder@ttmail.com; bilgi@anitkabir.com

ANITKABİR DERNEĞİ İKTİSADİ İŞLETMESİ

POSTA ÇEKİ HESAP NO: 604 61 34

TÜRKİYE İŞ BANKASI BEŞEVLER IBAN NO: TR05 0006 4000 0014 2190 9090 90

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

12.01.2016

FINLANDİYA DIŞİŞLERİ BAKANI SN. TIMO SOINI

Türkiye ziyaretim vesilesiyle Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusuna saygılarımı sunmaktan büyük şeref duyuyorum. Finlandiya bu sene bağımsızlığının 100. Yılıni kutluyor; Türkiye de 2023 yılında 100 yaşına basacak. Ülkelerimiz arasında 90 yıldan daha uzun bir süredir korunan yakın ilişkiler ve mevcut dostluk için müteşekkirim.

TIMO SOINI
FINLANDİYA DIŞİŞLERİ BAKANI

Olan kutolların saamastani
mahdolluimudista kunnioittaan
Türkin tasavaltaan perustajan
Muhammadiin Turkin.
Suomi juhlii tänä vuonna
sata vuotta itsenäistytään
ja Turkin tasavalta täyttää
100 vuotta vuonna 2023.
Arvoisan suost, maademme
lähellä suhteita sekä
vahallamme valitsemia ystävyitä,
joka on kestänyt jo yli 90 vuotta.
Ankara, 11.01.2016

Timo Soini
Ulköministeri
Suomi
Minister for Foreign Affairs
Finland

18.01.2017

GÖREVE YENİ BAŞLAYAN FAS BÜYÜKELÇİSİ

Bugün Mustafa Kemal ATATÜRK'ün
Mazelerine ziyaret etme şerefine bahsedilmesi,
tana, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu bu büyük
insanın hatırasını anlatılma fırsatını sunuyor.

Tek milletin refahi ve dünya barışı için
modern bir devleti kuruluması O'nun öngörüsü,
güvane ve vakarını en iyi şekilde göstermiştir.

FAS KRALI NAJESTELERİNİN YERLİYE BÜYÜKELÇİSİ

Mineer ALEM

ALEM

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

23.01.2017

PORTEKİZ MİLLİ SAVUNMA KOMİSYON ÜYELERİ

É um prazer para a Comissão de Defesa Nacional do Parlamento Português poder prestar homenagem ao Pai Fundador da República Portuguesa.
É pois um momento para reafirmar a amizade e respeito que nos unem os nossos povos.
Com os melhores cumprimentos
O Presidente da Comissão
D. António Costa
23.01.2017

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu babasına saygılarımızı sunmak, Portekiz Parlamentosu Ulusal Savunma Komisyonu için büyük bir onurdur. İnsanlarımızı birleştiren dostluk ve saygıyı pekiştiren bir anın içindeyiz.
En Derin Saygılarımızla..
PORTEKİZ PARLAMENTOSU MİLLİ SAVUNMA KOMİSYON ÜYELERİ

28.01.2017

İNGİLTERE BAŞBAKANI THERESA MAY

At times of great uncertainty and danger, it is more important than ever that we recall the sacrifices of the past in order to understand the true value and depth of mutual respect and friendship between the Armed Forces of Turkey and the Armed Forces of the United Kingdom.
Sir Stuart Peach
Air Chief Marshal
Chief of Defence Staff
United Kingdom
February 2017

Belirsizliğin ve tehlikenin hat safhada olduğu zamanlarda, Türk Silahlı Kuvvetleri ve Birleşik Krallık Silahlı Kuvvetleri arasındaki karşılıklı saygı ve dostluğun gerçek değerini ve derinliğini anlamak, geçmişte yaşananları hatırlamaktan daha elzemdir.
İNGİLTERE GENELKURMAY BAŞKANI ORJENAL SIR STUART PEACH

02.02.2017

AFGANİSTAN GENELKURMAY BAŞKANI ORG.KADAM SHAH VE HEYETİ

[illegible]

Afganistan Genelkurmay Başkanı olarak Afgan Kralı Şah Amanullah Han ile Türk-Afgan dostluğunun temelini atan Ulu Önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün huzurunda bulunmaktan büyük bir onur duymaktayım. Bu dostluğu tarihi ve milli bir görev bilinci içerisinde nesilden nesile aktarmak için gerekli gayreti göstereceğim. Ulu Önderim, sizin bıraktığınız dostluk mirasına göz bebeğimiz gibi baktığımızı ve bu dostluğu kardeşliğe dönüştürdüğümüzü arz etme mutluluğuna yaşamaktayım. Son olarak sizlerin de buyurduğunuz üzere Türk-Afgan halkları iki farklı bedende tek ruhtur ve bu kardeşlik ruhu ebedi olarak devam edecektir. Yaşasın Türk-Afgan dostluğu.

AFGANİSTAN GENELKURMAY BAŞKANI ORG.KADAM SHAH

AFGANİSTAN GENELKURMAY BAŞKANI ORG.KADAM SHAH

07.02.2017

ETİYOPYA CUMHURBASKANI VE OLUŞAN HEYET

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu babası Kemal Paşa Atatürk'e en içten saygı, sevgi ve hayranlıklarımı; Etiyopya ve Türkiye dostluğunun uzun ömürlü olmasını dilerim.
ETİYOPYA CUMHURBAŞKANI
DR. MULATU THESOME WIRTU

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

08.02.2017

LİBYA BAŞKANLIK KONSEYİ BAŞKANI FAYEZ SARRAJ

Bismillahirrahmanirrahim
İlk olarak Türk halkına ve devlet yönetimine saygı
ve takdiri dile getirmekten hoşnutum. Türkiye
Cumhuriyeti'nin kurulmasında büyük rol oynayan Mustafa
Kemal Atatürk'e saygılarımı sunuyorum. Kanunların ve
müesseselerin devleti olan yeni Libya Devleti'ne karşı
duruşunuz ve desteğinizden dolayı devlet adamları ve Libya
halkı olarak hoşnutluğumuza iletmekten onur duyuyorum.
Allahın rahmeti ve selamı üzerinize olsun.
LIBYA BAŞKANLIK KONSEYİ BAŞKANI FAYEZ SARRAJ

08.02.2017

ORYANTASYON EĞİTİMİNE KATILAN GENERALLERDEN OLUŞAN HEYET

[illegible]

Y. A. A. A.
YAW2 TURK. GENCI
Zongeneral
Organisasi Program
Kadon General / Kromen
adun
08 Februari 2017

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

08.02.2017

TÜRKİYE-TUNUS ASKERİ DİYALOG TOPLANTISINA KATILAN GENKUR MİSAFİRİ HEYET

10.02.2017

İNGİLTERE GENELKURMAY BAŞKANI VE OLUŞAN HEYET

Belirsizliğin ve tehlikenin hat safhada olduğu zamanlarda, Türk Silahlı Kuvvetleri ve Birleşik Krallık Silahlı Kuvvetleri arasındaki karşılıklı saygı ve dostluğun gerçek değerini ve derinliğini anlamak, geçmişte yaşananları hatırlamaktan daha elzemdir.
İNGİLTERE GENELKURMAY BAŞKANI
ORGNERAL SIR STUART PEACH

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

16.02.2017

TÜRK HAVA KURUMUNUN 92.NCI KURULUŞ YIL DÖNÜMÜ DOLAYISIYLA OLUŞAN HEYET

23.02.2017

PAKİSTAN BAŞBAKANI SN. NAVAZ ŞERİF VE OLUŞAN HEYET

27.02.2017

ÖZBEKİSTAN SAVUNMA BAKANİ KORG. KABUL RAIMOVIC

ATATÜRK, MEHMET AKİF VE KUR'ÂN MEÂLİ (2)

Yrd. Doç. Dr. Ali GÜLER*

Giriş

Bu başlıklı araştırmanın ilk bölümü Anıtkabir Dergisi'nin bir önceki sayısında yayımlanmıştı. Makalenin ilk bölümünde, TBMM'nin 21 Şubat 1925 tarihli oturumunda Kur'ân Meâli hazırlanması konusunda aldığı karar, kararın alındığı tarihlerde Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasi ve askeri ortam, Mehmet Akif'in kendisine verilen meâl hazırlama görevini nasıl kabul ettiği, Kur'ân Tefsiri'ni hazırlayacak olan Elmalılı Hamdi (Yazır) ve Meâl'i hazırlayacak olan Mehmet Akif'in (Ersay) Diyanet İşleri Başkanlığı ile yaptıkları sözleşmenin esasları ve konuyla ilgili Mustafa Kemal Atatürk'ün rolünün ne olduğu ele alınmıştı.

Araştırmanın bu ikinci bölümünde ise konuyla ilgili diğer gelişmeler ele alınmıştır.

Mehmet Akif'in Kur'ân Meâli ve Akıbeti

Sözleşmeyi imzalayan Mehmet Akif, Kur'ân Meâli'ni Mısır'da hazırlayacaktır. Bu gidişi Mısır'a son ve en uzun süreli gidişi olacaktır. Akif'in Mısır'a bu son gidişi bazı kaynaklarda Ekim 1925 olarak¹, bazı kaynaklarda da 21 Ekim 1925 tarihi olarak² gösterilmektedir. Fakat meâl sözleşmesi 26 Ekim 1925 tarihinde imzalandığına göre Akif'in son gidişi bu tarihten sonra olmalıdır.

Tercüme işinin nasıl olacağı daha önce kararlaştırıldığı gibi yürüyecekti. Akif bu konuda şunları söylüyor: "Ben zaten bu tercüme işini tefsirle beraber kabul etmişim. Hamdi Efendi tefsiri yazacak, ben de tercüme ile meşgul olacaktım. Sonra onları birleştirip neşre edecektik."³

Mehmet Akif'in Mısır hayatını ve oradaki meşgulliyetlerini, bu arada Kur'ân Meali ile ilgili gelişmeleri daha çok Fuat Şemşi, Mahir İz gibi arkadaşlarına yazdığı mektuplardan takip edebiliyoruz.

Bu kapsamda Sayın Düccane Cündioğlu'nun yaptığı tespitlere göre Mehmet Akif'in Ocak 1925'te Meâl'i yazmaya başladığı görülmektedir. Akif'in Mısır'da Ekim 1925'ten Haziran 1936'ya kadar geçen 11 yıllık hayatının ilk 7 yılını (1926-1932) sadece Kur'ân tercümesine hasrettiği ve ilk 3 yılı tercümenin müsveddelerini yazarak (1926-1928); diğer 4 yılı da müsveddeler üzerinde

düzeltilmeler yaparak (1929-1932) geçirdiği sabittir. Nitekim Merhum Akif'in kendisi de tercüme sürecini genel olarak "ben onun üzerinde 7 sene işledim" diyerek tarihlendirmiştir. Damadı Ömer Rıza Doğrul da, "6-7 senelik mesaisinin neticesi ne oldu? (...) Vakıa üstad, Hilvan'daki inzivagâhına çekilerek 6-7 sene bütün hızıyla çalıştı" demektedir.⁴

Bu görevi kabulündeki hassasiyetinin, tercümenin yapılması ve parça parça gönderilmesi konusunda da Akif'i oldukça rahatsız ettiği anlaşılmaktadır. İstanbul'a gönderdiği ilk müsveddeleri geri aldırdıktan sonra, tamamı bitmeden eserini parça parça gönderemeyeceğini söyleyen Akif, tercüme bittikten sonra, bu sefer tebyiz ve tashihinin bitmemiş olmasını gerekçe göstererek aynı tutumunu sürdürecektir.

Diyanet İşleri Başkanlığı adına projenin takibi ile görevlendirilmiş olan Ahmet Hamdi Akseki, Akif'i ikna etmek ve tercümesini biran evvel göndermesini temin etmek için her türlü çareye başvurur; hatta bazı yakın dostları aracılığıyla Akif'e mektup yazdırır, fakat yine de bir sonuç alamaz. Akif, tercümesini göndermek niyetinde olmadığını iyice belli etmeye başlamıştır. Hatta âdeti hilafına bu mektuplara cevap bile vermeyecektir.

Mısır'da kendisiyle görüşenlerin soruları üzerine anlattıklarından ve Türkiye'ye döndükten sonra Eşref Edip, Kamil Miras ve Kuşadalı Rıza Efendi gibi arkadaşlarıyla görüşmelerinde konu açıldığında söylediklerinden, Akif'in yaptığı tercümeyi beğenmediği için göndermediği gibi net bir sonuç çıkmaktadır. Şişli'deki Şifa Yurdu'nda bu arkadaşları Akif'i ziyaret ettiklerinde Kamil Miras, "Hazret! dedi. Şu tercümeyi niçin neşretmediniz? Üstad kemal-i samimiyetle cevap verdi: 'Kendim beğenmedim ki neşre edeyim. Tercümeyi tamamen yaptım; hatta iki defa yukardan aşağı tetkik ve tashih ettim. Fakat yine istediğim gibi olmadı. Kamil Efendi! Bu işin ne kadar güç olduğunu herkesten ziyade siz takdir edersiniz. Bir lisan ki bir kelimesi, bir sigası birden hem zat, hem zaman, hem mekân ifade eder; başka bir lisana bunun tercümesi kolay mı olur? O lisan bunu hakkıyla nasıl ifade eder? Üstad misal olmak üzere müteaddit ayetler okudu; meselenin güçlüğünü izah etti ve yoruldu. Kamil Efendi de sözü ileri götürmedi, bahsi kapattı."⁵

Akif'in tercümeyi teslim etmemesinin, sonradan sözleşmeyi feshetmesinin arka planında bu hassasiyetinin etkili olduğu kesindir. Fakat onu bu işten vazgeçiren bir diğer neden de Türkiye'de 1928 yılı içinde konuşulmaya başlayıp 1932'de hayata geçirilecek olan bazı uygulamalardan rahatsızlık duyması da olabilir. Çünkü Akif, 1928'de tercümeyi bitirmiş, göndermekten kaçınmaya başlamış; 1931'de mukaveleyi feshetmeye kesin karar vermiş; 1932'de de mukaveleyi resmen fes-

1* Hacettepe Üniversitesi Öğretim Üyesi

D. Cündioğlu, *Bir Kur'an Şairi, Mehmet Akif ve Kur'an Meâli*, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Etkileşim Yayınları, İstanbul, 2007, s. 119.

2 E. Edip, *Mehmet Akif, Hayatı Eserleri ve Yetmiş Muharririn Yazıları*, Hazırlayan: Fahrettin Gün, 2. Baskı, Beyan Yayınları, İstanbul, 2011, s. 160. Eseri yayına hazırlayan Fahrettin Gün'ün notu.

3 D. Cündioğlu, *Bir Kur'an Şairi, Mehmet Akif ve Kur'an Meâli*, s. 119.

4 D. Cündioğlu, *Bir Kur'an Şairi, Mehmet Akif ve Kur'an Meâli*, s. 129-130.

5 E. Edip, *Mehmet Akif, Hayatı Eserleri ve Yetmiş Muharririn Yazıları*, s. 168-169. D. Cündioğlu, *Bir Kur'an Şairi, Mehmet Akif ve Kur'an Meâli*, s. 131-132.

hetmiştir. Genel olarak “dini millileştirmek ve ibadetleri Türkçeleştirmek” olarak ifade edilen uygulamaların Akif’i rahatsız ettiği yakınlarına ifade ettiği bazı düşüncelerinden anlaşılmaktadır. Mesela Şefik Kolaylı’ya söylediği şu sözler konuyla ilgili rahatsızlığının ifadesi olmaktadır: “Tercüme güzel oldu, hatta umduğumdan daha iyi. Lakin onu verirsem, namazda okutmaya kalacaklar. Ben o vakit Allahımın huzuruna çıkamam ve Peygamberimin yüzüne bakamam.”⁶

Fakat 1932 yılındaki bazı uygulamalar ile Akif’in mukaveleyi feshetmesi arasında doğrudan (kronolojik) bir ilişki de yoktur. 1932’deki uygulamalar, Akif’in kesin kararını vermesinden ve mukavelenin feshi süreci başladıktan sonra gerçekleşmiştir.

Mehmet Akif projeden tam olarak ne zaman vazgeçmiştir? Fesih Sözleşmesi ne zaman imzalanmıştır? Fesih Sözleşmesi elimizde olmadığı için bunu tam olarak bilemiyoruz. Bununla birlikte 5 Aralık 1931’de Eşref Edib’e yazdığı bir mektup ile 16 Temmuz 1932 tarihinde Fuad Şemşî’ye yazdığı mektuplardan sözleşmenin bu iki mektubun arasında geçen 6-7 aylık sürede imzalandığı anlaşılmaktadır. Süreci Eşref Edip şu şekilde anlatmaktadır:

“İş biraz uzadığı için Diyanet Riyaseti bir an evvel bunu neşretmek ıztırarında (arzusunda) idi. Bunun üzerine Mısır’da bulunan Akif Bey’e müracaat etti. Yazdıklarını göndermesini rica etti. Üstad, henüz tamam olmadığı cihetle gönderemeyeceğini bildirdi. Muhabere devam etti. Nihayet tamam olmayınca gönderemeyeceği anlaşıldı.

O halde mukaveleyi feshetmekten başka çare kalmadı. Üstad avans olarak bin liradan başka bir şey almadığı için, yalnız onu iade edecek, bu suretle tercümeyi göndermek mükellefiyetinden âzade olacaktı. Tefsiri yapmakta olan Hamdi Efendi tercümeye ait tahsisatla tercüme işini de kabul edecekti.

Üstad, bunu muvafık gördü. Evvelce aldığı bin lira avansla, mukaveledeki bütün hukuk ve vazifelerini Hamdi Efendi’ye devretti. Bu hususta Fuad Şemşî Bey’e vekâlet göndererek Beyoğlu 4. Noteri’nde Hamdi Efendi’nin ve Diyanet Riyaseti mümessilinin huzurunda resmen devir ve teslim muamelesi yapıldı.

Bu suretle gerek tefsir, gerekse tercüme için tahsis edilen mebâliğ tamamen Hamdi Efendi’ye verilmek, tefsirle beraber tercümeyi de bizzat Hamdi Efendi yapmak üzere mesele neticelendi. Üstad da bu hususta serbest kalmış oldu.”⁷

Akif’in Kur’ân Meâli Yakıldı mı?

Mehmet Akif, mukaveleyi feshettikten sonra Kur’ân Meâli işini tamamen bırakmış; Safahat’ın VII. Kitabı olan “Gölgeler”in baskı hazırlıklarıyla uğraşmaya başlamıştır. 1934 yılında Akif’i derinden sarsacak iki önemli

vefat olayı vardır. Aynı yıl hem Babanzade Ahmet Naim, hem de Abbas Halim Paşa gibi Akif’in iki büyük dostu vefat etmiştir. Nitekim kendi vefatından yaklaşık bir yıl önce (16 Ocak 1936’da) Prenses Emine Abbas Halim’e gönderdiği fotoğrafın arkasına yazdığı şu mısralar Akif’in ruh halini bütün açıklığı ile gözler önüne sermektedir:

“Hepsi göçmüş, hani yoldaşlarının hiçbiri yok!

Sen mi kaldın, yalnız kafilden böyle uzak?

Postu sermekse muradın yola serdirmezler;

Hadi gölgenle beraber silinip gitmene bak!”

Akif artık hastadır. Temmuz 1935’te Antakya’ya tebdil-i hava için gitmiş, fakat şifa bulamamıştır. Hastalığı gün geçtikçe ilerlemekte, acıları artmaktadır. Bunun üzerine ve doktorlarının ısrarlı tavsiyeleri sonucunda İstanbul’a, vatanına dönmeye karar verecektir. Haziran 1936’da İstanbul’a doğru yola çıkacaktır. Akif Yola çıkmadan önce Mısır’daki en iyi dostlarından Yozgatlı İhsan Efendi’yi ziyaret ederek, onunla helalleşecek ve Kur’ân Meâli ile ilgili bir vasiyette bulunacaktır.

Bu görüşmede Akif, üzerinde yıllarca çalıştığı Kur’ân Meâli’ni İhsan Efendi’ye (Yozgat 1902 – Kahire 1961) emanet eder ve kendisine (gerçekte dönebileceği ihtimalini hiç aklına getirmeksizin) şu vasiyette bulunur:

“Ben sağ olur da gelirsem, noksanlarını ikmal eder, ondan sonra basarız. Şayet ölür de gelemesem bunu yakarsın!”

Akif, bu vasiyet ile birlikte Meâlin yazılı olduğu defterleri İhsan Efendi’ye bırakarak İstanbul’a gelir. İlk olarak Emine Abbas Halim Hanımefendi’nin Maçka’daki evine misafir olur. Oradan Şişli Sıhhat Yurdu’na gider ve 20 gün sonra Beyoğlu’ndaki (Abbas Halim Paşa’ya ait olan) Mısır Apartmanı’nda kalmaya başlar. Burada birkaç hafta geçirdikten sonra Alemdağ’da bulunan (Sait Halim Paşa’nın oğlu Halim Bey’in) Baltacı Çiftliği’ne gider ve tedavi için İstanbul’a gidip gelmeleri dışında üç ay da bu çiftlikte kalır. En nihayetinde durumunun ağırlaşması üzerine kaldırıldığı Mısır Apartmanı’nda, 27 Aralık 1936 Pazar günü akşam saat 19.45’te rahmet-i Rahman’a kavuşur.

İstanbul’a dönen Akif’i hasta yatağında ziyaret eden dostları ve gazetecilerin en çok merak ettiği konuların başında hazırladığı meâlin ne olduğu, nerede olduğu konusu gelmektedir. Bu kapsamda, Bursa Ulu Cami Hatibi Hacı Ziya Bey, Kamil Miras, Hakkı Tarık Us (Atatürk’ün görevlendirmesiyle), manevi evladı Süheyla Karan ve Eşi Balıkesir Milletvekili Hayrettin Karan (Atatürk’ün görevlendirmesiyle) ve daha başkaları kendisini biraz da zorlarlar.

Bütün bu kişilerin ısrarlarına karşın Akif, meâli kime bıraktığını söylememiş, İhsan Efendi’nin adını vermemiştir. “Tercümeyi bitirmiş miydi? Bitirdiyse niçin göndermemiştir? Tercüme şimdi neredeydi ve kime bırakmıştı?” Bütün bu sorularla kendisini sıkıştıran Kamil Miras Bey’e şu cevabı vermiştir:

“Tercümelerden utanıyordum. Birisi Allah’ın kelamı

6 Bu konuyla ilgili tartışmalar ve görüşler için bakınız: D. Cündioğlu, **Bir Kur’ân Şairi, Mehmet Akif ve Kur’ân Meâli**, s. 135 vd.

7 E. Edip, **Mehmet Akif, Hayatı Eserleri ve Yetmiş Muharririn Yazıları**, s. 162.

ATATÜRK, MEHMET AKİF VE KUR'ÂN MEÂLİ (2)

idi, öbürü Akif kulunun tercümesi. Bu vaziyette ben bu tercümeyi İslam ümmetinin ve Türk milletinin eline nasıl sunabilirdim? Bu cihetle onu Mısır'dan getirmedim. Demir kasa gibi sağlam ve emin bir dostuma bırakıp geldim. Ben sağ kalırsam kısa notlar yazarak noksanları telafiye çalışacağım. Ölürsem ne yapılacağını o dostum bilir."

Kamuoyumuz tercümenin kimde olduğunu, ancak Akif'in vefatından iki yıl sonra, 1938 yılında damadı Ömer Rıza Doğrul'un ve üç yıl sonra 1939'da Mithat Cemal Kuntay'ın kitabından öğrenecektir. Yozgatlı İhsan Efendi'nin kimliği tespit edilir edilmez, yetkililer kendisinden tercümeyi almak için resmen teşebbüste geçmişlerse de her defasında İhsan Efendi "tercümeyi yaktığını" söyleyecektir.

Bu resmi araştırmaların dışında, Akif'in arkadaşları da tercümenin peşine düşmüşlerdir. Örneğin Eşref Edip bu maksatla 28 Ağustos 1937'de Mısır'a gitmiş ve sabahlara kadar İhsan Efendi'yi ikna etmek için uğraşmıştır. Fakat o da Mısır'dan eli boş dönmüştür. Bu arada damadı Ömer Rıza Doğrul da Mısır'a gitmiş, mirasçısı sıfatıyla İhsan Efendi'den tercümeyi almaya uğraşmıştır. Fakat o da muvaffak olamamıştır.

Bu arada tercümenin İhsan Efendi'nin sağlığında yakıldığı veya yakılmadan muhafaza edildiği konusu bir türlü aydınlatılamamıştır. Nihayet 1989 yılında İhsan Efendi'nin öğrencilerinden Ali Ulvi Kurucu'nun anılarından, tercümenin İhsan Efendi hayatta iken değil onun ölümünden hemen sonra yakıldığı anlaşılmaktadır.⁸

Gerçek, Eski milletvekillerinden Ezher mezunu İsmail Hakkı Şengüler'in bu konudaki anılarının 1992'de yayımlandığı zaman bütün çıplaklığı ile ortaya çıkacaktır. Şengüler şunları söylüyor:

"Yıl 1961... Mehmet İhsan Efendi üçüncü defa kalp krizi geçirmiş. Şekeri de var. Hep evde istirahat ediyor. Onun yatak odası aynı zamanda çalışma odası idi. Ama artık o odadaki masasıyla kütüphaneyi sadece uzaktan yatarak seyredebiliyor. Ölümünden üç beş gün önce Oğlu Ekmeleddin'i (Prof. Dr. Şimdi İstanbul Milletvekili A. G.) yanına çağırıyor ve karşısında duran çalışma masasının kilitli sağ üst gözünü göstererek şunları söylüyor: 'Oğlum, bu dünya fanidir hepimiz ölümü tadacağız. Sana, ben öldükten sonra yerine getirmeni istediğim önemli bir vasiyetim var. Gördüğün şu gözde bir iki tomar defter var. O gözün anahtarı orta gözdedir. Ben ölünce o gözü açıp oradaki defterleri yakacaksın.'

Hoca Efendi Hakk'ın rahmetine kavuştu, hepimiz hüznün ve keder içindeyiz. Henüz ortaokul öğrencisi olan oğlu Ekmeleddin'le muhterem eşi Seniye Hanım'ı teselli edebilmek için günlerin büyük bölümünü onlarda geçiriyoruz. Ben evliyim, Abbasiye semtinde oturuyoruz. Vefatının üçüncü günü idi, yine eşimle birlikte ora-

ya gitmiştik. Kahire'deki Türk öğrencilerden bazıları da oradaydı. Misafirler arasında Osmanlı Devleti'nin son Şeyhülislamlarından merhum Mustafa Sabri Efendi'nin oğlu edebiyatçı Prof. İbrahim Sabri Bey de vardı. Bu zata hepimiz büyük saygı duyardık. Çünkü ilmi seviyesi ve diğer faziletleriyle saygıdeğer bir insandı.

Bir ara Ekmeleddin'in, bu zatın yanına yaklaşarak, alçak sesle bir şeyler anlattığını, onun da heyecanlandığını gördük. Meğer babasının o vasiyetini anlatmış ve henüz masanın gözünü açmadığını da ilave etmiş. İbrahim Sabri Bey'in heyecanı da, gözdeki defterlerin Mehmet Akif'e ait olabileceğini tahmin endişesinden kaynaklanmış. Durum açıkça ortaya döküldü. Hepimiz heyecanlanmıştık. Ekmeleddin, saygın bir büyüğü ve babasının vefakâr dostu olarak, vasiyetin yerine getirilmesini İbrahim Sabri Bey'e havale ediyordu. İbrahim Sabri Bey, o anda orada bulunan Türk öğrencilerinden beni, Osman Saraç'ı (Tokat Eski Milletvekili) ve Ali İhsan Okur'u (Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi) beraberine alarak Ekmeleddin'le birlikte merhumun yatak odasına götürdü. Ekmeleddin masanın sağ üst gözünü açtığında, iki tomar halinde urganla bağlanmış okul defterleri gördük. Urganları çözüp masanın üstünde defterleri kontrol etmeye başladık. Defterler, Kur'an-ı Kerim'in baştan sona kadar tercümesini ihtiva ediyordu. Temize çekilmişti, ancak bazı yerlerde kenarlara çıkıntılar çekilerek tashihler de yapılmıştı. Mehmet Akif'in yazısını tanıyan İbrahim Sabri Bey gözyaşlarını tutamadı. Hepimizin gözleri dolmuş ağlıyorduk. Bu arada masanın orta gözünde ciltli, kalınca bir defter gördük. Ekmeleddin alıp sayfalarını karıştırınca ikinci bir sürprizle karşılaştık: Merhum Mehmet İhsan Efendi, Akif'in tercümesini baştan sona, o inci gibi rik'a yazısıyla bu deftere geçirmiş ve defteri Akif'in defterlerinin yanına değil de masanın başka bir gözüne bırakmış. 'Bu deftere kimse dokunmasın!' der gibi bir anlam var ortada... Ama anlayan kim? Ekmeleddin dersiniz, henüz çocuk denecek yaşta. O acılı günde uzun boylu düşünüp; taşınmaya ne yaşı ne de durumu müsait. O, babasının vasiyeti yerine getirilirse manen rahata kavuşacaktır, o kadar... Bizler dersiniz; hepimizin büyüğü, ustası sayılan ve (o gün için) gözümüzde çok büyüttüğümüz İbrahim Sabri Bey olaya el koyduğuna göre ağzımızı açmak haddimize mi?

İbrahim Sabri Bey'e gelince, o kadar heyecanlanmış, o kadar galeyana gelmişti ki, estirdiği havaya bakarsanız; eğer bu defterler derhal yakılmazsa hemen Türkiye'de Türkçe Kur'an diye ilan edilip ibadetlerde okutulacak ve Mehmet Akif'in ruhu da korktuğuna uğrayıp muazzeb olacak (azap çekecek A. G.)... Tabii bunun korkunç derecedeki manevi mesuliyeti de bizlerin omuzlarında kalacak. Ayrıca Mehmet Akif henüz hayattayken 'tebyiz edilmiş olmakla beraber tercümenin nâ tamam olduğunu (tamamlanmadığını A. G.), basılabilmesi için bir daha kendisinin tashihinden geçmesinin şart olduğunu söylememiş miydi? Öyleyse en hayırlısı, vasiyeti yerine getirip mevcut defterleri derhal yakmak olacaktı...

Bu karar İbrahim Sabri Bey'in kararı idi ama bizler

8 Bu gelişmelerin ayrıntıları konusunda bakınız: E. Edip, **Mehmet Akif, Hayatı Eserleri ve Yetmiş Muharririn Yazıları**, s. 168 vd. D. Cündioğlu, **Bir Kur'an Şairi, Mehmet Akif ve Kur'an Meâli**, s. 143 vd. M. E. Düzdağ, **Mehmet Akif, Mısır Hayatı ve Kur'an Meâli**, 4. Baskı, Şule Yayınları, İstanbul, 2011, s. 214 vd.

de ona tabi oluyorduk. Ben bir ara, 'bu işi aceleye getiriyoruz, kendimize biraz düşünme hakkı tanısak' gibi bir laf edecek oldumsa da üstadın kesin kararından bir şey eksiltemedim.

Defterler hemen yakılacaktı. Karar kesindi. Ancak Mısır'ın evlerinde ne soba var ne de ocak... Böyle bir evrak sokakta da yakılamazdı. Aklımıza benim ev geldi. Evim Abbasiye Semtinde, Şari'ül-Ceyş'te 12 numaralı köşkün müstemilatıydı. Bahçe içinde, küçük, müstakil bir ev. Geniş balkonunda yakma işini rahatlıkla yapabilecektik.

Defterleri tomar halinde tekrar bağladık, merhum Mehmet İhsan Efendi'nin göz nuru döküp el yazısıyla naklettiği o ciltli kalın nüshayı da tomarlarla birlikte alarak, beş kişi bir taksiye binip Abbasiye'ye gittik. Evde bizden başka kimse yoktu. Balkona çıkardığımız büyük alüminyum çamaşır leğeninin içinde defterleri birer birer parçalayarak yaktık. Sanki, görev eksiksiz yerine getiriliyor mu diye birbirimizi kontrol ediyor gibiydik. O, ciltli ikinci nüsha da dahil, elde en küçük bir parça kağıt kalmamacasına hepsini yakıp kül ettik. Her şey bittikten sonra; edip olduğu kadar şair de olan üstadımız İbrahim Sabri Bey, oracıkta, olayla ilgili bir dörtlük telif etti. Her birimiz birer parça kâğıda yazıp almıştık. Sonra ben kâğıdı koruyamadım, kaybettim.

Meğer olayda beraber olduğumuz Osman Saraç'ın ağabeyi Emin Saraç Beyefendi, o şiirin bizzat İbrahim Sabri Bey'in el yazısıyla yazılmış olan nüshasını o günlerde ele geçirip saklamış. Bu satırları karaladığım günlerde lütfedip bana verdiler. Orijinal şekliyle şiiri aşağıda arz ediyorum (önce şiirin eski harfli klišesi verilmektedir A. G.).

'O bir eserdi ki yangın denilse lâyıktı
Eğer kalaydı yakar, kül ederdi imanı.
O bir ateşti ki sönmezdi etmeden ihrak,
Yakıldı, sönmesi kurtardı nass-ı Kur'ân'ı.'

O yıllarda da Türkiye'de 1960 ihtilalinin estirdiği sıkıcı bir hava vardı. Yine din reformundan söz ediliyor, yine Kur'ân'ın, ezanın Türkçe okunması isteniyordu. Bu havanın verdiği endişeden mi nedir, defterleri yakmış olmanın mutluluğu içindeydik. Yine aynı endişeden olacak; defterleri yakma hadisesinin aramızda bir sır olarak kalması hususunda birbirimize söz verdik. Bu güne kadar herkes verdiği söze sadık kaldı. Ancak ben, Akif ve eserleri hakkında araştırmalarımı genişlettikçe gördüm ki, hala Mehmet Akif'in Kur'ân tercümesinin yakılmamış olduğunu, falan veya filan kişide bir parçasının bulunduğunu ve bunlara benzer bir takım iddiaları ileri sürenler var. Bir gün birinin çıkıp, 'işte Akif'in tercümesi' deyip piyasaya bir Kur'ân meâli sürebileceği bile aklıma gelmeye başladı. Tabiatıyla o zaman, gerçeği saklamakla büyük bir vebal altına girmiş olacaktık. Onun için diğer arkadaşlarımın affına sığınarak kamuoyuna olayı açıklamış oluyorum.

Defterlerin yakılmış olmasından dolayı benim üzüntüm pek büyüktür. Hele Kur'ân'ın namazlarda Türkçe okunacağı, tahrif edileceği vb. tehlikelerin tamamen

ortadan kalkmasından sonra...

Eminim ki Ekmeleddin Bey ve diğer arkadaşlarım da aynı duygu içindeler. Ama elden ne gelir, ilahi takdirin böyle olduğu anlaşıyor. Belki hayır böyle olmasında idi... Söyleyecek başka söz bulamıyorum."⁹

Evet, gerçek ortaya çıkmıştı çıkmasına da birçok soruyu ve pişmanlığı da beraberinde getiriyordu. Akif'in Meâlîni yakanlardan İsmail Hakkı Şengüler, pişmanlığını açıkça ifade ediyor. Haydi diyelim ki ortada Akif merhumun bir vasiyeti vardı ona ait olan defterleri yaktınız. Peki, İhsan Efendi'nin istinsah ettiği ve ciltleterek başka bir çekmecede koruma altına aldığı nüshayı neden yaktınız? Akif'in 7 yıllık çalışmasını birkaç dakikada nasıl kül haline getirdiniz?

Ayrıca çalışmayı yaktığınız yıllarda (1961) namazlarda Kur'ân'ın surelerinin Türkçe okunması gibi bir gayret mi vardı? Böyle bir çalışma ve gayret Cumhuriyet tarihinin hiçbir döneminde olmamıştır. Ezan ve Hutbeler Türkçeleştirilmiştir. Fakat namazda Kur'ân surelerinin Türkçe okunması işi hiçbir zaman olmamıştır. Kaldı ki, Merhum Akif 1932'de meâl sözleşmesini feshederek bu işten vazgeçtiğinde görev Elmalılı Hamdi Yazır'a verilmiş, o da hem tercümeyi hem de tefsiri yaparak bu milletin hizmetine sunmuştur. Elmalı'nın tefsiri kullanarak namazlarda sureler Türkçe mi okunmuştur?

Kanaatimizce bu olayda, anılardan Milli Mücadele'ye destek verdiği için Akif'e adeta düşman olan Şeyhülislam Sabri Efendi'nin oğlu İbrahim Bey'in Akif'e ait olan bu devasa eserin ortadan kaldırılması için özel bir gayret gösterdiği, orada bulunan diğer öğrencileri ve İhsan Efendi'nin oğlu Ekmeleddin Bey'i baskı altına aldığı anlaşılmaktadır.¹⁰ Hem İslam'a hem de Müslüman Türk milletine büyük bir kötülük yapıldığı gerçeği ortadadır.

Son Yıllarda Ortaya Çıkan Akif'in Kur'ân Meâlî

Eylül 2012'de Mahya Yayınları tarafından bir "Kur'ân Meali" yayımlandı. Toplam 581 sayfalık bu eserin Mehmet Akif Ersoy'a ait olduğu görülüyordu. 1992 itibarıyla 1961'de yakıldığını öğrendiğimiz Akif'in Meâlî yeniden ortaya çıkmıştı. Neler oluyordu? Bu nüsha nereden çıkmıştı?

Eseri yayına hazırlayanlar Prof. Dr. Recep Şentürk ve Yrd. Doç. Dr. Âsım Cüneyd Köksal idi. Hikâyesini aşağıda okuyacağınız bu meal, Latin harfleri ile daktilo edilmiş bir metindir. Merhum Akif'in meâlinden, Kur'ân-ı Kerim'in başından on sürenin ve 206 sayfanın karşılığı olarak, yeni harflerle daktile edilmiş 153 sayfalık halidir. Hayrettin Karaman, Dücan Cündioğlu ve Ertuğrul Düzdağ tarafından da incelenmiş ve Akif'e ait olduğu teyit edilmiştir. Eserin başında Hayrettin Karaman tarafından "Bir Güzelin Takdimi", ve Ertuğrul Düzdağ tarafından "Bulunan Meal" başlıklı iki değerlendirme yazısı

9 İsmail Hakkı Şengüler, **Açıklamalı Mehmed Âkif Külliyyatı**, Cilt: 10, Hikmet Neşriyat, İstanbul, 1992, s. 230-235.

10 Bu konuda bakınız: S. Meydan, **Öteki Mehmed Akif Vaiz**, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2015, s. 243 vd. Ayrıca İbrahim Sabri Bey'in Mehmet Akif'e yönelik haksız saldırıları konusunda bakınız: M. E. Düzdağ, **Mehmet Akif, Mısır Hayatı ve Kur'ân Meâlî**, s. 23-28.

ATATÜRK, MEHMET AKİF VE KUR'ÂN MEÂLİ (2)

yazılmıştır. Ertuğrul Düzdağ; “Evet, Meal metninin Âkif Bey’e ait olduğunda şüphe yoktu.” Demektedir. Bu 153 sayfalık daktilo meâl metni Mustafa Runyun’dan, oğlu Ali Yahya vasıtasıyla intikal etmiştir.

Bu mealin bulunuş hikâyesini ve içeriğini eseri yayıma hazırlayanlardan Prof. Dr. Recep Şentürk şu şekilde açıklamaktadır:

“(…) Yirmi yıldan beridir (1992-2012 A. G.) bu hikâyenin bu hazin sonla bittiği biliniyor. Doğrusu Şengüler’in bu açıklamalarından sonra artık Âkif’in Kur’an Meali’nin orijinal nüshasının hâlâ mevcut olabileceğini düşünmek ihtimali kalmamıştır, fakat Âkif’in vefatından İhsan Efendi’nin vefatına kadar geçen çeyrek yüzyıl boyunca, meselenin meraklısı ve hamiyet sahibi insanlar tarafından Meal’in görülmesi ve korunup çoğaltılması-na dair hiçbir şey yapılmadığını düşünmek de aslında biraz uzak bir ihtimaldir.

Nitekim, İhsan Efendi’nin kendi eliyle yazdığı (ve maalesef Âkif’in elyazmalarıyla birlikte yakılan) kopyadan başka, Meal’in üçte birlik bir bölümünün aslından latinize suretiyle daktilo edildiğini okuyucularımız artık bugün öğrenmiş bulunuyorlar. Söz konusu daktilo metin, uzun yıllar Mısır’da yaşayan ve orada tahsil gören, Mısır’da yaşadığı yıllarda Yozgatlı İhsan Efendi’nin ders ve sohbetlerinden istifade eden merhum âlim Mustafa Runyun¹¹ tarafından muhafaza edilmiştir.

Mustafa Runyun’un oğlu Ali Yahya, babasının sağlığında onun evrakları arasından teksir kâğıtlarına daktilo ile yazılmış bir dosya bulup babasına bunun ne olduğunu sorar. Mustafa Runyun ‘Bunları nereden buldun? Bu Âkif’in mealidir!’ der. Mustafa Runyun’un vefatına kadar bu dosya aile içerisinde muhafaza edilir. Ali Yahya Bey, babasının vefat ettiği 1988 yılında, Erenköy’deki evlerinde taziye ziyaretimiz esnasında bu dosyayı tarafımıza intikal ettirmiştir.

Yıllar boyunca bu metni çeşitli endişelerle hiç kimseyle paylaşmadan muhafaza ettim. Ancak bir vesileyle bu sırrımı paylaştığım Âsım Cüneyd Köksal kardeşimin teşvik ve ısrarı yayınlama konusunu gündemime alma sebep oldu. Başta Hayreddin Karaman ve Raşit Kü-

çük Hocalarımız olmak üzere istişare yaptığımız âlimler ve hac ve umre esnasında yaptığımız istihareler neticesinde benim için gerçekten zor bir karar olan yayınlama kararı kesinleşmiş oldu.

Bu arada çeşitli hastalıklar vesilesiyle geçirdiğim ameliyatlar esnasında, başkalarıyla paylaşmadığım takdirde -bilebildiğim kadarıyla- başka hiçbir kimsede nüshası bulunmayan bu metnin benden sonra kaybolmasının vebali de böyle bir karar vermemde son derece etkili olmuştur. Yayın kararı verdikten sonra A. Cüneyd Köksal kardeşimiz titiz bir çalışmayla daktilo metnini bilgisayara geçirmiştir. Bu metin üzerinde birlikte yaptığımız çalışmalardan sonra aslıyla mukabele ederek Meal’i yayına hazır hale getirmiş bulunuyoruz.

Bugün sizinle paylaştığımız Meal metni yukarıda zikri geçen daktilo nüshadan hazırlanmıştır. Elimizdeki meal metninin orijinal el yazması defterlerden daktiloya geçirilmesi işinin 1956-1957 yılları arasında gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Özellikle metnin baş kısımlarında yer yer tarihler kaydedilmiştir ki bunların tam bulundukları noktaları dipnotlarda belirttik. Metnin çeşitli kısımlarında yer alan bu tarihler, metinde kaydediliş sırasına göre ilk önce Kur’an’ın 8. sayfasının sonunda karşımıza çıkar: 17/1/1957. İki sayfa kadar sonra, Bakaranın 80. âyetinin bulunduğu yerde “23/1” yazılıdır, bunun yılı yazılmamış, 1957 yılına ait bir tarih olduğu ve buna göre bir önceki tarihten altı gün sonrasına ait olduğu tahmin edilebilir. Daha sonra Kur’an’ın 18. sayfasının sonunda bir önceki yıla ait bir tarihle karşılaşıyoruz: 5/10/1956. Bundan bir sayfa sonra yaklaşık kırk gün sonrasına ait bir tarih, 14/11/56 şeklinde kaydedilmiştir. Yine bir sayfa sonra 23/11/1956 tarihi yazılmıştır. Tekrar bir sayfa sonra 1957 yılının mart ayına geçilmiş, 2/3/1957 tarihi yazılmıştır. Yine yaklaşık birer sayfa arayla aynı aya ait 14/3/1957 ve 24/3/57 tarihleri kaydedilmiş olup metinde bundan sonra başka bir tarih yer almamaktadır. Sonuncu tarih Bakara 167. âyetinin bulunduğu yere tekabül etmektedir.

Görüldüğü gibi söz konusu tarihler 5/10/1956 ile 24/3/1957 arasındaki yaklaşık beş buçuk aylık bir zaman dilimini kapsamaktadır. Ayrıca tarihlerin kaydediliş sırası kronolojik değildir. Bu durumu, kimi tarihlerin daktiloda yazma esnasında, kimisinin ise yazım işlemi bittikten sonra tashih esnasında kaydedildiği şeklinde açıklamak mümkün olabilir. Bir başka dikkat çeken husus ise, Bakara Sûresi’nden sonra kaydedilen bir tarihin bulunmayışıdır. Bu durumda sonraki sûrelerin yazımının belirtilen tarihlerden daha ileriki aylarda gerçekleştiği, fakat herhangi bir sebeple bunların kaydedilmediğini düşünebiliriz. Her halükârda zikredilen tarihlerin Meal’in yakılma yılı olan 1961’den önceye ait olduğuna dikkat edilmelidir.

Meal metnini orijinal defterlerden daktiloya geçiren kişinin Mustafa Runyun olmadığı hem oğlu Ali Yahya Bey’in ifadesinden, hem de müstensihin Arapçaya vâkıf bir âlim olmadığını gösteren çeşitli emarelerden anlaşılmaktadır. Ezcümle âyetlerde geçen ve Türkçeye çevrilirken de mütercim tarafından aynen bırakılmış olduğu

11 1917’de Konya’da dünyaya gelen Mustafa Runyun, Kaşıkçı Ali Rıza Efendi’nin oğludur. 1935 yılında ailesiyle birlikte Türkiye’den ayrılarak bir yıl Şam’da kaldı, sonra Medine’ye yerleşti. Daha sonra Mısır’a giderek orta ve yükseköğrenimini Ezher’de tamamlayan Runyun, hâkimlik ihtisası yaptı. On iki yıllık tahsilin ardından 1950’de Türkiye’ye dönen Runyun, 1957 yılına kadar Diyanet İşleri Başkanlığı Müşavere ve Dini Eserler İnceleme Kurulu üye yardımcılığı görevini yürüttü. Bu dönemde hatiplik ve öğretmenlik de yapan Mustafa Runyun, Ankara Radyosu’ndaki dinî sohbetleriyle ismini duyurdu. 1956’da Diyanet İşleri Başkanlığı’nca Kur’an tercümesi için kurulan ilk heyette yer aldı. 1957’de Demokrat Parti’den Konya milletvekili oldu. 1960 İhtilali’nin ardından bir süre Yassıada’da tutuklu kaldı, ardından Kayseri Cezaevi’nde hapis yattı. Cezaevinden çıktıktan sonra Şişli Camii imam-hatipliğine tayin edildi ve uzun süre bu görevini sürdürdü. 1970 yılında İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü Arapça öğretmenliğine tayin edildi ve 1981’de emekli oluncaya kadar bu görevine devam etti. 1988 yılında İstanbul’da vefat etti, Sahrayıcedid Mezarlığı’na defnedildi. Bakınız: Sedat Şensoy, “Mustafa Runyun”, **DİA**, Cilt: XXXV., s. 245.

kuvvetle muhtemel bazı kelimelerin okunamayarak boş bırakılmış olması ve çeşitli dipnotlarda işaret ettiğimiz çeşitli okuma hataları bu hükme delil olarak zikredilebilir. Fakat bu daktilo metnin, Arap harfleriyle yazılmış bir metinden latinize edilmiş olduğu kesin gibidir. Bu hükmün en önemli delili ise, bazı kelimeler okunurken yapılan hataların ancak Arap harfli bir metin okunurken yapılabilecek cinsten hatalar olduğudur. Bu hataların önemlilerine yine metin içerisindeki çeşitli dipnotlarda işaret etmiş bulunuyoruz.

Elimizdeki metin, Kur'an-ı Kerim'in başından Tevbe Sûresi'nin sonuna kadarki bölümünün mealini kapsamaktadır. Devamı maalesef elimizde değildir. Metni orijinal defterden daktilo edenin kimliğini bilemediğimiz gibi, bu şahsın Tevbe Suresi'nden sonrasını daktilo edip etmediğini de kesin surette söyleyebilecek durumda değiliz. Ama görünen odur ki bilemediğimiz bir sebepten dolayı Âkif Bey'in mealinin daktilo edilme süreci yarım kalmış, tamamlanamamıştır.

Bu tercümenin Mehmed Akif Ersoy'a ait olduğuna dair Mustafa Runyun'un şahadetini, tercümenin üslubu da teyid edecek niteliktedir. Mehmed Âkifin üslubuna aşina olanlar, onun diğer eserlerini ve Meal çalışmasından önce yaptığı çeşitli âyet tercümelerini inceleyenler için, elinizdeki Meal'in onun kaleminden çıkmış olduğundan şüphe etmek gerçekten zordur."

Bu son yayımlanan ve Akif'e ait olduğu saptanan meâlin Mustafa Runyun'a nasıl intikal ettiği sorusu halen gizemini korumaktadır. Kanaatimizce 113 sayfalık bu Latince metin, Akif'in ilk yaptığı ve sözleşmeye göre Elmalılı Hamdi Efendi'ye gönderdiği ve onun da tefsir ve tavih ederek Diyanet İşleri Başkanlığı'na verdiği nüsha olmalıdır. Eski harfli olarak hazırlanan bu nüshanın Diyanet İşleri Başkanlığı'nda 1956/1957 yıllarında Latin harfleriyle daktilo edildiği anlaşılmaktadır. O tarihlerde Diyanet'te görevli bulunan Mustafa Runyun'un eline de orada iken geçmiş olmalıdır. Zira, 1950'de Mısır'dan Türkiye'ye dönen Runyun, 1957 yılına kadar Diyanet İşleri Başkanlığı Müşavere ve Dini Eserler İnceleme Kurulu üye yardımcılığı görevini yürütmüştür. 1956'da Diyanet İşleri Başkanlığı'nca "Kur'an tercümesi" için kurulan ilk heyette de yer almıştır. Eski harfli, Akif'in gönderdiği nüshanın Diyanet İşleri Başkanlığı Arşivi'nde olma ihtimali yüksektir.

Akif'in Kur'an Meali Konusunda Yeni Bir Gelişme

Biz bu çalışmayı bitirdikten sonra, bu Latin harfleri ile daktilo edilmiş bulunan metnin bizzat Mehmet Akif tarafından yazılmış olan nüshası da bulundu. Elmalılı A. Hamdi Yazır üzerine çalışmalar yapan İlahiyatçı yazar Necmi Atik, Hamdi Yazır'a ait evraklar arasında bir defter buluyor. Defterin üzerinde "Eşref Edip Bey vasıtasıyla, Elmalılı Hamdi Efendi Haccemize" yazıyor. Bir okul defterine ve orijinal olarak Akif'in el yazısı ile yazılmış olan bu Kur'an Meali'nin, "Fatiha Suresi'nden başlayıp, Bakara Suresi'nin 252. ayetine kadar devam ettiğini" öğreniyoruz.

"Mehmet Akif Ersoy'un Kuran Meali, Ortaya Çıkış Öyküsü" konulu bir panelde konuşan Necmi Atik, "Er-

soy'un 275 sayfa yazdığını dile getirerek, benim bulduğum 40 sayfa. Geri kalan bölümüne baktık ama şu an için somut bir şey yok. İnşallah ortaya çıkacaktır. Bulduktan sonra öncelikle yazıları karşılaştırdık. Mehmet Akif Ersoy'un el yazılarına baktım. Aynı. Zaten elimdeki ıslak nüsha. Fotokopi değil orijinal, kendisinin Elmalılı'ya gönderdiği el yazısı." dedi.

Yukarıda Diyanet ile meal ve tefsir konusunda bir sözleşme imzalayan ve birlikte bu çalışmayı yürütecek olan M. Akif Ersoy ile Elmalılı A. Hamdi Yazır Bey'in kararlaştırılan çalışma şekilleri hakkında bilgi vermiştik. Sayın Necmi Atik bu konuda da şunları söylemektedir: "1925'te Mehmet Akif Ersoy'la meal, Elmalılı ile de tefsir anlaşması yapılmıştı. Ancak Mehmet Akif, Ekim 1925'te Mısır'a gitti. Çalışmalarını da orada yapmaya başladı. Yazdıklarını Elmalılı'ya gönderecekti. Elmalılı da tefsirin meal kısmını yazmayacak, gönderilen meali o boşluğa yerleştirilecekti. İkisi de bunları yazıyor. Elmalılı'nın hattat kardeşi Mahmut Bedrettin Yazır, temize çekiyor. Mehmet Akif, mealle ilgili anlaşmasını feshedene kadar orayı (meal kısmı) hep boş bırakmışlar."

Bilindiği gibi, M. Akif Ersoy, gerekçelerini yukarıda tartıştığımız nedenlerle 1932 yılında Diyanet'le yaptığı sözleşmeyi feshederek, aldığı parayı da iade etmiştir. Bundan sonra meâli hazırlama işinin de Elmalılı Hamdi Yazır'a verilmiştir. N. Atik'e göre, Elmalılı ile Ersoy'un yazdığı meal arasında çok fark bulunmaktadır:

"Elmalılı biraz daha ilmi hüviyetle, farklı bir şekilde yazıyor. Ersoy ise sade ve çok akıcı bir üslupla yazıyor. Mesela okuduğunuzda surenin bittiğini anlamıyorsunuz. Kesinti yok. Zaten âyetler arasında numara da koymamış. Düz devam ediyor. Okuduğunuzda hiç kesinti görmüyorsunuz ve surenin içerisinde baştan sona kadar kopmuyorsunuz. O kadar mükemmel. Sayısız meal okudum. Fakat bu kadar sade, düzgün, bu kadar net ifade, bir şeyi en güzel ifade etmek istersiniz ya bu kadar güzel ifade edilen bir meal okumadım. Tercüme konusunda Ersoy uzman ve önceki yıllarında da tefsirler yazmış ve bunlar dergilerde sayfalarca yayımlanmış. Zaten Ersoy, bu konuda uzman ve bir âlim. Rastgele seçilmiyor. Bu konudaki üstatlığı diğer ilim adamları tarafından da kabul edildiği için seçiliyor. Yoksa 'Akif'ten başka adam mı yok. Bu meal yazamaz' derlerdi. 1920'li yılları düşünün. Birçok âlim var o yıllarda. Hükümet bu görevi Diyanet İşleri Başkanlığı kanalıyla Ersoy'a veriyor. Yani bu resmi bir görev. Resmi görevde en iyisini seçersiniz. Elmalılı ile Ersoy en iyi diye seçildiler. Çok da isabetli bir karardı."

Necmi Atik tarafından Hamdi Yazır'ın evrakı arasında tesadüfen bulunan Akif'e ait bu meâl "Mehmet Akif Ersoy'un Kur'an Meâli" adıyla yayımlanmıştır.¹²

12 N. Atik'in panel konuşması için bakınız: Mehmet Akif Ersoy'un Kuran Meali, Ortaya Çıkış Öyküsü Paneli, 1 Şubat 2017 <http://www.haberler.com/mehmet-akif-ersoy-un-kuran-meali-ortaya-cikis-9221752-haberi/> Bahsedilen yayın için bakınız: **Mehmet Akif Ersoy'un Kuran Meali**, Hazırlayan: Necmi Atik, Büyüyenay Yayınevi, İstanbul, 2017, 1-177 s.

23 NİSAN ULUSAL EGEMENLİK VE ÇOCUK BAYRAMI

Kasım TEKE*

Hepimizin bildiği gibi Cumhuriyetimizin temeli 23 Nisan 1920 tarihinde Büyük Millet Meclisinin açılmasıyla atılmıştı. Peki, ilk meclis hangi koşullarda açılmıştı?

Atatürk, İstanbul'un 16 Mart 1920 tarihinde İtilaf Devletleri tarafından işgal edilmesi ve Son Osmanlı Mebusan Meclisinin kapatılması sonrasında 19 Mart 1920 tarihinde tekrar seçimlerin yapılarak Ankara'da milli bir meclisin açılacağını tüm illere duyurmuştu. 1920 yılının Ankara'sında ise toplantı yapabilecek nitelikte bir bina bile yoktu. Toplantı için en uygun bina İttihat ve Terakki Kulübü için yapılmakta olan bina görünmekteydi. Fakat bu binanın da inşaatı yarım kalmıştı. İnşaatı bitmeyen ve kiremitleri olmayan bu bina ilk Meclisin toplanabilmesi için uygun hale getirilmeliydi. Bu sırada inşaatı yarım kalmış bir ilkokulun kiremitleri bu binaya aktararak sorun çözüldü.¹

Milletvekillerinin Ankara'ya gelmesi sonrasında 23 Nisan 1920 tarihinde Hacı Bayram Camiinde kılınan Cuma namazı sonrasında Türkiye Büyük Millet Meclisi dualar ile açıldı ve ilk gün Atatürk, meclis başkanı seçildi. Artık, söz milletindi, yani **"Egemenlik Kayıtsız Şartsız Milletindir"**.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin
Önünde Dua Edilirken.

Meclisin açılmasından bir yıl sonra yani, 23 Nisan 1921 tarihinde ise TBMM çıkardığı kanun ile bu önemli günü milli bayram olarak kabul etti. 23 Nisan günün Milli Bayram olarak kabul edilmesi ile ilgili olarak Meclis Başkanı Atatürk, Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Heyeti merkezlerine şu telgrafı göndermiştir;

"...Türkiye Büyük Millet Meclisi 1920 yılı Nisanının 23. günü açılmıştır. Yeni ve yüce bir tarihe başlangıç olan bu kutlu günü, milletin hatırasında ebediyen yaşatmak üzere Meclisimiz, bugün 23 Nisan tarihinin Milli Bayram sayılmasını bir özel kanunla kabul etmiştir. Bu mukaddes tarihi oluşturan milli mücadelenin en canlı ve fedakâr etkeni bulunan Anadolu ve Rumeli Müdafai Heyetlerini coşkuyla tebrik ederim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Mustafa Kemal"²

TBMM Balkonunda Mustafa Kemal Halkı Selamlıyor.

Büyük Millet Meclisi'nin 23 Nisan 1921 tarihini Milli Bayram günü olarak kabul ettiği gün Ankaralı bir grup öğretmenin öncülüğünde Ankara'da, çocuklar için bir kutlama programı da hazırlanmıştı. Ankaralı öğretmenler bu kutlama programına Meclis Başkanı Atatürk'ü de davet etmişlerdi. Bu etkinlik sayesinde bir ölçüde, meclisin açılışının birinci yılında ilk çocuk bayramı da kut-

1(*) Öğretmen Binbaşı
Selahattin Tansel, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar**, C.III, İstanbul 1991, S.93

2 ATATÜRK'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri 1917-1928, Ankara 1964, S.383-384

lanmış olacaktı. Atatürk bu kutlama sırasında bayramın adını "Hâkimiyet-i Millîye ve Çocuk Bayramı" (Millî Ege-menlik ve Çocuk Bayramı) vermiştir.

Böylece, TBMM'nin açılış günü olan, 23 Nisan ilk millî bayramımız olmasının yanında, Dünya'nın ilk ço-cuk bayramı oldu.

23 Nisan gününün aynı zamanda "Çocuk Bayramı" olarak kutlanması Atatürk'ün geleceğimizin teminatı olarak çocukları görmesinden kaynaklanmaktadır.

"Çocuk Bayramı Sevinçle Teshid Edildi"
(24 Nisan 1927, Hakimiyeti Milliye, s.1)

Akşam Gazetesi, 23 Nisan 1933, s.1

Akşam Gazetesi, 24 Nisan 1937, s.5

23 NİSAN ULUSAL EGEMENLİK VE ÇOCUK BAYRAMI

Cumhuriyet Gazetesi, 23 Nisan 1930, s.1

Atatürk için ulusal egemenlik hedefinin ulusun geleceğini temsil eden çocuklarla özdeşleşmesi çok önemli idi. Çünkü gelecek, sağlıklı, bilinçli ve milli egemenliği özümsemiş çocuklarımız sayesinde şekillenebilecekti.

Himayei Etfal Cemiyeti (Çocuk Esirgeme Kurumu)

Kurtuluş Savaşı yıllarının en önemli sorunlardan bir tanesi babasını, annesini, ailesini savaşlarda kaybetmiş olan yetim çocuklardı. Ulusumuzun bağımsızlığı uğrunda hayatlarını feda eden vatan evlatlarının geride bıraktığı çocuklarına bakmak ve yetiştirmek devletin en önemli vazifesiydi. Fakat, Osmanlı Devleti ve Hükümeti kendi başının derdine bile bakmaktan acizdi. Bu süreçte Anadolu'da 23 Nisan 1920 tarihinde açılan TBMM Anadolu'da Türk milletini temsil eden tek yetkili makamı.

Yetim kalan Türk çocuklarının bakımı, eğitimi için Atatürk, Çocuk Esirgeme Kurumunu (Himayei Etfal Cemiyeti) 1921 yılında Ankara'daki şubelerini açarak ve kurumun koruyuculuğunu da üstlenerek bu sorunun çözümü yolunda önemli bir adımı atmıştır.

Atatürk Darul Eytamin önünde

Çünkü vatanımız uğruna hayatlarını feda eden şehitlerimizin emaneti olan yetim çocukların barınması, bakımı ve eğitimi ulusumuzun geleceği açısından çok önemliydi.

Bir ulusun geleceği, çocuklarına verdiği önemle doğru orantılıdır. Bu nedenle Atatürk, çocukları toplumun en değerli varlığı olarak görmüş ve her zaman çocuklara gerekli özeni gösterilmesini herkesten istemiştir. Atatürk bu kapsamda, Çocuk Esirgeme Kurumuna sadece devletin değil Türk halkının da gerekli yardımı yapması gerektiğini bir konuşmasında şöyle belirtmiştir:

"Vatandaş, memleket çocuklarını korumayı üzerine alan Çocuk Esirgeme Kurumuna yardım etmeye mecburdur."³

3 [http://katalog.ibb.gov.tr/kutuphane2kartpostalKrt_005357.jpg\(30.01.2017\) \(İBB ATATÜRK Kitaplığı Arşivi\)](http://katalog.ibb.gov.tr/kutuphane2kartpostalKrt_005357.jpg(30.01.2017) (İBB ATATÜRK Kitaplığı Arşivi))

Atatürk'ün önderliğinde Çocuk Esirgeme Kurumu, kimsesiz çocuklarla ilgilenmiş ve birçok etkinlikte bulunmuştur. Çocuk Esirgeme Kurumu 23 Nisan 1921 tarihinde kutlanan Çocuk Bayramı'nın ülke düzeyinde coşkuyla kutlanmasına öncülük etmesi ise en önemli faaliyetlerindendi. Sonuç olarak, Çocuk Esirgeme Kurumu öncülüğünde 1921'den itibaren bir gün olarak kutlanan 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 1929 yılından itibaren bir hafta süre ile kutlanmaya başlanmış ve Çocuk Haftası'na dönüştürülmüştür.⁴

4 Cemil Sönmez, **ATATÜRK ve Çocuklar**, S. 59-68

**Kimşesiz vatan yav-
rularına yardım ediniz**

28 İnci liste

	İlira K.
Dünkü yekûn	1,339, 00
Feyziatî İhsesi 6'ncı sınıf	
İnci şube	3 00
İstanbul Kız İhsesi talebeleri	25 88
Gazi Paşa kız yatı mektebi talebesi	3 08
Feyziatî kız İhsesi İptidai	
kısım talebeleri tarafından	50 02
Üsküdar kız san'at mektebi talebeleri tarafından	13 57
Edmond Asseo efendi	1 00
Muallim Zihni bey	50
Fatih mihçilar caddesi N:92	
Mükerrrem Tahsin	1 00
Yeniköy rum muhtelit mektebi muallim ve talebeleri tarafından	4 50
Yekûn	1,441, 55

**Kimşesiz vatan yav-
rularına yardım ediniz**

33 Üncü liste

	İlira K.
Dünkü yekûn	1,611 91
Bakırköy merkez Rum mektebi talebeleri	3 00
Şişli Karagözyan Ermeni Eytam mektebi	1 07
Kadıköy Rum kız ilk mektep talebesi	6 42
Gazi Osman Paşa mektebi talebeleri	7 13
Bakırköy Rum kız ilk mektep talebeleri	4 55
Bebek Robert kolleji mektebi talebeleri	87 00
İstanbul İstiklal İhsesi talebeleri tarafından	21 11
Yekûn	1,742 19

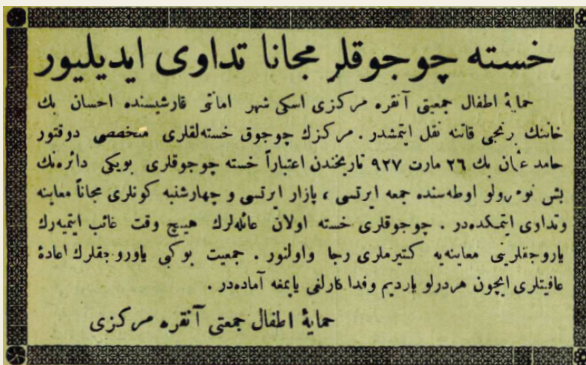
1929 Yılında Kimşesiz çocuklara bağışta bulunan kişilerin ve kurumların isimleri ve yaptıkları bağış miktarı gazetelerden duyurulmakta. (23 Nisan 1929 ve 30 Nisan 1929 tarihli Cumhuriyet Gazetesi)

Bu konuyla ilgili olarak 1929 yılında Çocuk Esirgeme Kurumu (Himaye-i Etfal Cemiyeti) Genel Başkanı olan Fuat Mehmet Bey kurumun yayın organı olan "ÇOCUK HAFTASI"nda şunları yazar;

"Milletin dayanağı vatan yavrularının sağlık ve hayatlarını ve memleketi faydalı birer insan olabilmelerini temin maksadıyla Millî Mücadele'nin en hareketli zamanlarında Ankara'da kurulmuş olan Çocuk Esirgeme Kurumu (Himaye-i Etfal Cemiyeti) büyük ve kutsi bir emelde başarılı olabilmek için gayret sarf etmektedir. Bütün çalışmasını ulu himayeci Gazi Hazretleri'nden, muhterem hükümetten ve şefkatli halkımızdan gördü-

ğü maddi ve manevi yardımlarına dayandırmakta olan Kurum, çalışmasında başarılı olabilmek için halkımızın çocukla alakasını arttırmak amacıyla 23 Nisan Çocuk Bayramı'nı başlatmış ve vatanın her tarafında pek güzel bir şekilde kutlanan Çocuk bayramından cesaret alarak bu bayramı "Çocuk Haftası" ismiyle yedi güne yaymıştır.

Millet Meclisinin açıldığı güne denk gelen bu mutlu tarih, yine Çocuk Bayramı olarak kutlanacak ve sonraki altı gün vatanın her tarafında programa göre konferanslar, nutuklar, eğlenceler, sergiler, müsamereler düzenlenecek, yayınlar yoluyla çocuk konusu geniş bir şekilde halka anlatılmış olacaktır."⁵

"Hasta Çocuklar Meccanen Tedavi Ediliyor" "Himaye-i Etfal Cemiyeti Ankara Merkezi'nin duyurusu" Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 24 NİSAN 1927, s.1

Çocuk Esirgeme Kurumu'nun (Himaye-i Etfal Cemiyeti) Faaliyetleri Akşam Gazetesi ,24 Nisan 1937, s.5

5 C. Sönmez, ATATÜRK'te Çocuk Sevgisi, S. 52

DÜNDEN BUGÜNE CUMHURİYET KADINI

(*) Melike ARSLAN

GİRİŞ

Türkiye’de kadınlara verilen hakların somut olarak ne ifade ettiğini kavrayabilmek açısından kısaca kadının toplum içerisinde ne ifade ettiğinin tarihsel sürecine değinmek Cumhuriyet döneminde kadın haklarıyla alakalı kazanımların önemini anlamada bize yardımcı olacaktır. Kökten olarak tabir edebileceğimiz bu değişim süreci bize aslında kadının konumunun tebaadan yurttaşlığa geçişinin ve karşı cinsle eşit statüye kavuşmasının hikâyesini anlatır. Bu anlamda Milli Mücadele’ye önemli katkılar sağlayan Türk kadınının, Cumhuriyet döneminde Atatürk’ün çağdaş devrimlerinin sayesinde layık olduğu yere ulaşmasında önemli kazanımlarının olduğunu söyleyebiliriz. Farklı dönemlerde kadının toplumdaki yerine değinmenin yanında küresel ölçekli bir karşılaştırma da zamanın ruhu içerisinde tarih yanlılığı hatasına düşmeden ayakları yere basan bir analiz yapmayı mümkün kılacaktır. Bunun yanında Cumhuriyet döneminde kadınların sosyal, siyasal, kültürel, eğitim, hukuk alanlarında elde ettiği kazanımların ilerleyen süreçlerde toplum nezdinde tam anlamıyla neden kök salmadığı meselesi de bu çalışmanın odak noktalarından bir diğerini oluşturacak ve bu durumun aşılması için hangi adımların atılabileceğine yönelik bir tartışma yürütülecektir. Nihayetinde bu çalışma kadınların Cumhuriyet döneminde elde ettiği kazanımların kısa bir karşılaştırmalı tarihsel analizini ve ilerleyen süreçlerde bunların neden topluma nüfuz edemediğinin nedenlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

1. Cumhuriyet Öncesi Tarihsel Süreçte Kadının Durumuna Genel Bir Bakış:

Türk kadınının toplum içindeki rolü tarihsel süreç içerisinde ele alındığında Osmanlı Devletinin ilk dönemlerinde dini inanışlara göre kadına sosyal hayatta kısmen yer verilse de ilerleyen süreçte bu durum gitgide ortadan kalkmıştır. Bu dönüşümün altında yattığı düşünülen sebeplerden biri İslamiyet’in kabul edilmesiyle birlikte, Arap geleneklerinin ve kültürünün etkisi altında kalınarak kadının toplumdaki yerini kaybetmesidir. İkincisi Bizans devlet yapısının etkisinde kalınarak kadının harem sınırları içerisine kapatılması suretiyle kadınların toplumsal yaşamdan dışlanmasıdır.¹ Nihayetinde hem benimsenen din

anlayışı, hem de etkilenilen İran ve Bizans kültürleri Osmanlı Devleti’nde kadınların, toplumsal yaşamdan uzaklaşmasına neden olmuştur. Her ne kadar Osmanlı toplumundaki kadınlar farklı sınıflara mensup yaşam pratiklerini sürdürseler de (Saraylı kadın ve kırsal alandaki emekçi kadın) hepsi temelde erkeğe bağımlı olmaları bakımından ikincil bir pozisyona sahiptirler.

Osmanlı İmparatorluğu yönetiminde erkeklığe ilişkin toplumsal kodlar kamusal alan sınırları içerisinde değerlendirilirken, kadın mahrem, ailenin ve özelin sınırları içerisine hapsedilmişti. Kadını toplumsal yaşamda bu denli güçsüz kılan diğer nedenler onların eğitim hizmetlerinden yoksun bırakılması, çalışma hayatının dışında kalmaları, ailede ve hukuksal alanda erkekleri koruyucu pratiklerin daha üstün konumda olması gibi uygulamalardır. İslam hukukuna göre birden çok kadınla evlenebilen erkekler diledikleri zaman tek taraflı boşanma iradesine sahiptirler. Bunun yanında kadınlar mirastan yarım pay alabilmekte ve mahkemelerde kadın şahitlerin ifadesi erkek şahitlerin ifadesine göre daha değersiz olarak görülmektedir.² Tüm bu uygulamalara karşı 19. yüzyılın ilk yarısında kadınların kendi emekleri üzerinde özgürce tasarruf etme yetkisi, kadın örgütlerine üye olma, ilk ve ortaokullara devam etme, serbestçe eşini seçebilme gibi talepleri içeren özgürleşme girişimleri olmuştur. Bu anlamda ilerleyen süreçlerde kadınlar gerek aile yaşamında, gerekse toplumsal yaşamdaki ilişkilerinde, ayrıca çalışma ve hatta siyaset alanında yeni bir düzenlemeye gitmenin gerekliliğine vurgu yapmışlar ve toplumsal yaşamın tüm yönlerini kapsayan bir “kadın inkılabı”nın gerçekleşmesini istemişlerdir. II. Meşrutiyetin özgürlük ideali atmosferinde kadınlar belli kazanımlar elde etse de bu kazanımların kapsayıcılıktan uzak ve kadınlar ile erkekler arasındaki eşitsizliği ortadan kaldırma kabiliyetinde yetersiz olduğu yorumunu yapabiliriz. 1847 yılında kız ve erkek çocuklara eşit miras hakkı tanıyan İrade-i Seniyye yayımlanmıştır. 1858 Arazi Kanunnamesi’nde mirasın kız ve erkek çocuklar arasında eşit olarak paylaştırılacağı hükmüne bağlanması, 1897 yılında kadınların ücretli işçi ve 1913 yılında ise ilk kez devlet memuru olarak çalışmaya başlamaları gibi yasal ve kurumsal gelişmeler İstanbul ve Selanik gibi sınırlı yerlerde ve Osmanlı burjuvasının küçük bir

Şebnem Çağlar, Aile İçi Rol ve Statünün Paylaşılmasında Çalışan Kadının Yeri (Sivas İli Kamu Kesiminde Çalışan Kadınlar Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 1992, s.49

2 Sibel Durum, Osmanlı Devletinde Kadının Statüsü, Eğitimi ve Çalışma Hayatı (1839-1918), Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2006, s.14-18

1(*) Akdeniz Üniversitesi Psikoloji Bölümü Öğrencisi.

kesiminin yararlanabildiği uygulamalar olmuşlardır.³ Ayrıca bu değişimlerin yaşanmasının ardında yatan zorunlu bir tarihsel süreç durumundan da bahsetmek gerekir. Osmanlı modernleşmesi kapsamında kadınlara tanınan bu sınırlı haklar iç dinamiklerin bir ürünü olmaktan ziyade dış unsurların dayattığı zorunlulukların bir yansımasıdır. Bunun yanında kadınların çalışma hayatında artan oranda yer almaya başlamış olmalarının sebebi 1914-1918 yılları arasında Birinci Dünya Savaşı'na Osmanlı'nın da katılması ile birlikte askere giden erkeklerden açık kalan bazı memurluklara kadınların tayin edilmesi zorunluluğu ile yakından alakalıdır. Savaş sonrası dönemde de erkek nüfusunun azalmasıyla birlikte de kadınlar bu boşluğu doldurmak için hastanelerde, posta tekel idaresinde, laboratuvarlarda ve diğer bazı işlerde çalışmaya başlamışlardır. Yani burada kadın zorluk yaşanan süreçlerde ikame edilebilen ikincil niteliğini korur vaziyette toplumda kendine yer bulmaya başlamıştır. Dönem itibarıyla genel bir değerlendirme yapmak istersek Osmanlı Devletinde kadınlara ikinci sınıf vatandaş muamelesi yapılarak toplumsal hayattan soyutlanma eğiliminde olduğu söylenebilir. Bunun yanında kadınların çalışma hayatına girmeye başlaması, hukuki birtakım haklar elde etmesi ve bazı kadın derneklerinin çalışmaları yetersiz, kapsayıcılıktan uzak ve toplumsal destekten yoksun kalmışlardır. Bu bağlamda kadının toplumsal statüsüne ilişkin yapılan düzenlemelerin oldukça yüzeysel olduğunu söyleyebiliriz.⁴

2. Cumhuriyet Döneminde Türk Kadınının Kazanımları:

Milli Mücadele döneminde gerektiğinde erkeğin yanında cephede ve cephe arkasında, gerektiğinde örgütlenmede ve çalışma hayatında yani kısacası her türlü mücadelede toplumsal hayatta var olduğunu fiilen ispatlayan Türk kadınları için Atatürk sosyal ve siyasi alanda onların hak ettikleri yeri kazanabilmeleri için birçok reform gerçekleştirmiştir. Cumhuriyetin kurulmasında ve bu sürecin şekillenmesinde Türk Kadınına ilişkin Atatürk'ün 1923'teki şu sözleri onların toplum içerisindeki önemini betimler niteliktedir:

“Belki erkeklerimiz memleketi ele geçiren düşmana karşı süngüleriyle, düşmanın süngülerine göğüslerini germekle düşman karşısında bulundular.

Fakat erkeklerimizin meydana getirdiği ordunun yaşam kaynaklarını kadınlarımız işletmiştir. Yurdun var oluş nedenlerini hazırlayan kadınlarımız olmuş ve kadınlarımız olacaktır. Kimse inkâr edemez ki bu savaşta ve ondan önceki savaşlarda ulusun yaşam yeteneğini tutan hep kadınlarımızdır. Çift süren, tarlayı eken, ormandan odun kesip getiren, ürünleri pazara götürerek paraya çeviren, aile ocaklarının dumanını tütüren bütün bunlarla birlikte, sırtlarıyla, kağınsıyla, kucağındaki yavrusuyla, yağmur demeyip, kış demeyip, sıcak demeyip cephanenin savaş gereçlerini taşıyan hep onlar, hep o yüce, o esirgemez, o tanrısal Anadolu kadınları olmuştur.”⁵

Türkiye Cumhuriyetinin 1923'te kurulmasını izleyen ilk 10 yıl içerisinde Atatürk'ün öncülüğünde yapılan reformlar kadınlara yurttaşlık hakkı kazandırarak onların toplum içerisindeki konumunu güçlendirmiştir. Laik hukuk pratiklerine göre gerçekleştirilen bu reformlar sayesinde Türk kadını eğitim, çalışma yaşamı, siyaset gibi konularda kamu alanlarına girebilme fırsatını yakalamıştır.⁶

Türk kadını için Cumhuriyetin kuruluş süreciyle birlikte atılan önemli adımlardan biri 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat Kanununun (Öğretim Birliği Yasası) kabul edilmesidir. Bu kanunun kabulüyle eğitim ve öğretimde birlik sağlanmış ve kadınlar eğitimde erkeklerle eşit hale gelmiştir. Böylece çağdaş düşünceli bilimsel düşünen nesillerin eşit şartlarda yetişebilmesinin zemini hazırlanmıştır.⁷ Kadınların bu dönemdeki kazanımlarından bir diğeri de 1926'da aile hukuku alanında kadını erkeklerle eşit hale getiren Medeni Kanunun kabulüdür. Bu kanunun kabulüyle birlikte erkeklerin çok kadınla evliliği yasaklanmış ve onlara tek eşlilik hükmü getirilmiştir. Boşanma konusunda karar yetkisi mahkemelere verilmiş ve boşanma sürecinde kadın, erkek ile eşit haklara sahip olmuştur. Evlilik işlemlerinin resmi kayıtlar dâhilinde, evlendirme memurlarınca yapılması öngörülmüştür. Düzenleme yapılan bir diğer alan kadının vasililiğinin yasal güvence altına alınması ve miras konusunda erkeklerle eşit haklara kavuşmasıdır. Bunun yanında kadınlara, erkeklerle aynı işlerde çalışma ve eşit ücret alma hakkı tanınmıştır.⁸ Medeni Kanunun ka-

5 Ahmet Çoban, *Atatürkçü Düşünce Sisteminde Kadın ve Eğitimi*, 14 Ocak 2007, <https://candandostluk.wordpress.com/category/ataturk-dusunce-sisteminde-kadin-ve-egitim/>

6 Semra Gökçimen. “Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi”, *Yasama Dergisi*, Sayı10, 2008, s.22

7 Uğur Oral, *Tevhid-i Tedrisat Kanunu ve Önemi*, http://www.uguroral.com.tr/Tevhid-i_Tedrisat_Kanunu_ve_onemi_Yazi_147.html#.VmaV8NKLTIU

8 Nermin Abadan-Unat, “Social Change and Turkish Women”,

3 Şefika Kurnaz, *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923)*, No. 4. TC Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, 1991.

4 Yasemin Avcı “Osmanlı Devleti'nde Tanzimat Döneminde Otoriter Modernleşme ve Kadının Özgürleşmesi Meselesi”, *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 2007, s.8

DÜNDEN BUGÜNE CUMHURİYET KADINI

bulü ile kadınlar güçlenerek kişiliklerini bulmaya başlamışlar ve erkeklerin yanında sosyal faaliyetlerin önemli bir parçası haline gelme fırsatını yakalamışlardır. ⁹Atatürk'ün Türk kadınına ilişkin görüşlerini ifade ettiği şu sözlerde toplumsal ilerlemenin önemli bir önkoşulu olarak kadının toplum içerisindeki yerinin kuvvetlendirilmesi gerektiği düşüncelerini betimler niteliktedir:

“Toplum kadın ve erkek denilen iki cins insandan oluşur. Mümkün müdür ki yığının bir parçasını ilerletelim, ötekini ihmal edelim de kitlenin bütünlüğü ilerleyebilsin; mümkün müdür ki, bir cismin yarısı zincirle toprağa bağlı kaldıkça öteki kısmı göklere yükselebilsin. Şüphe yoktur ki; ilerleme adımları kadın ve erkek iki cins tarafından beraber, arkadaşça atılmalı, yükselme ve ilerlemede birlikte yol alınmalıdır. Bir toplum cinsinden yalnız birinin yenilenmesi ile yetinilirse o toplum yarından fazlası kuvvetsizlik içinde kalır.”¹⁰

Türkiye Cumhuriyetinde kadının toplum içerisindeki yerinin kuvvetlendirilmesine ilişkin gerçekleştirilen köklü inkılapların başında kadınlara seçme ve seçilme hakkının tanınması gelir. Türk kadını Atatürk'ün girişimiyle 1930 yılında belediye seçimlerinde seçme, 1933'te çıkarılan Köy kanunu ile muhtar seçme ve köy heyetine seçilme, 5 Aralık 1934'te Anayasa'da yapılan bir değişiklikte milletvekili seçme ve seçilme hakkına sahip olmuştur. 1935 milletvekili genel seçimlerinde ise 18 kadın milletvekili olarak Meclis'e girmiştir. Parlamentoda kadınların % 4.5 oranında temsil edilmesi dönem itibariyle oldukça önemli bir gelişmedir; çünkü bu yıllarda Avrupa, Amerika ve Asya'daki bir çok ülkede kadınlara seçme ve seçilme bir hak olarak dahi henüz tanınmamıştır. Kadınlara seçme ve seçilme hakkı Fransa ve İtalya'da 1946'da, Türkiye'nin Medeni Kanununu aldığı İsviçre'de ise 1971'de tanınmıştır. ¹¹Atatürk, kadının seçme ve seçilme hakkına kavuşmasıyla ilgili olarak şu sözleri söylemiştir:

“Medeni memleketlerin birçoğunda kadından esirgenen bu hak, bugün Türk kadınının elindedir ve

onu salahiyyet ve liyakatle kullanacaktır.”¹²

Türk kadınının siyasal alana ilişkin önemli kazanımlarından biri olan seçme ve seçilme hakkıyla birlikte kadınlar da devlet ve hükümet işlerinde söz sahibi olmuşlardır. Kadınlara bu siyasal hakların verilmesiyle birlikte Atatürk'ün temel hedeflerinden biri olan toplumu çağdaş uygarlık düzeyinin üzerine taşıma gayesine bir adım daha yaklaşmıştır.

3. Günümüzde Türk Kadınının Durumuna Genel Bir Bakış:

Kadının toplumsal konumu itibariyle Atatürk ve Cumhuriyet Döneminde Dünya'ya örnek olan gelişmelerin günümüz Türkiye'sindeki durumu ele alındığında aynı gelişme çizgisinde ilerlenemediğini ve hatta belli geriye gidişlerin yaşandığını belirtmek gerekir. Kadınlara tanımlanan istihdam, eğitim, seçme ve seçilme haklarının kullanımı ile alakalı bazı istatistiksel verilere ve toplumsal analizlere başvurarak yaşadıkları sorunların geleneksel yapıdan kaynaklanan kısıtlamalar, finansal kaynaklara erişim, karar mekanizmalarına sınırlı katılım ve örgütlenememe konusunda olduğu söylenebilir.¹³

Türkiye İstatistik Kurumunun 2014 verilerine göre Türkiye'de 78 milyon nüfusun yaklaşık 39 milyonu kadındır. Bu da nüfusun yüzde ellisine yakın bir rakamdır. Eğitim ve istihdamla ilgili veriler incelendiğinde okuma yazma bilmeyen kadın nüfus oranı erkeklerden 5 kat daha fazladır. İşgücüne katılma oranı, Türkiye genelinde kadınlarda yüzde 30,8 iken bu oran erkeklerde yüzde 71,5'tir. Kadınların çalışma yaşamından dışlanmaları temelde eğitim ve meslek edinmedeki fırsat eşitsizliği ile başlamakta, ücret ve kazançlar, işe alma, işten çıkarma gibi ayrımcı diğer uygulamalar ile devam etmektedir. Bu sebeplerden dolayı kadınlar arasındaki işsizlik erkeklerle oranla daha fazla artmaktadır. İş bulamayan kadınlar da genelde düşük verimliliğe sahip sektörlerde, ekonomik riskler taşıyan ve sosyal korumadan yoksun işlerde çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Bu tür işlerde çalışmak zorunda kalan kadınlar erkeklerden daha az ücret almaktadırlar. Bunun yanında finansal kaynaklara erişimde güçlük çeken kadınlar sosyal güvenceden yoksun kayıt dışı ekonominin bir parçası haline gelmektedirler. Kayıt dışı istihdam, ilköğretim düzeyinde daha çok yoğunlaşırken lise ve üniversite eğitim düzeyinin her ikisinde de kadınların işgücüne katılımı

Women in Turkish Society, (der.) Nermin Abadan-Unat, Leiden, E.J.Brill, 1981, s. 13-14

9 TC. Başbakanlık Atatürk Kültür Dil Tarih Yüksek Kurumu, “Cumhuriyetin Ülkemize ve Bireylere, Özellikle Türk Kadınına Kazandırdıkları”

10 Rahmi Doğanay, Erdal Açıkse, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi ve Atatürk İlkeleri**, Elazığ-2000, s. 146

11Türk Kadınına Seçme ve Seçilme Hakkının Verilmesi, **Siyaset Dergisi**,Aralık 2012, <http://www.siyasetdergisi.com.tr/Haber/TURK-KADININA-SECME-VE-SECILME-HAKKININ-VERILMESI/390>

12 Nimet Unan, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri**,C.2, TİTE Yayınları, Ankara 1959

13 Gülen Özdemir, “Türk Kadınının Toplumsal Konumunun Gelişim Süreci”,**Sosyal Bilimler Metinleri**, 03,2009, s.14

erkeklerden daha düşük bir oranda karşımıza çıkmaktadır. Eğitim ve çalışma hayatında fırsat eşitsizliğine dayalı bu ayrımcı uygulamalar yaşamın diğer alanlarını da etkileyerek kadını her anlamda aktör olarak ikincil bir pozisyona itmektedir¹⁴.

Siyasal katılımı ile ilgili Türkiye İstatistik Kurumu verilerine bakıldığında TBMM’de kadın milletvekili oranı 2007 yılına kadar yüzde 5’in üzerine bile çıkamazken 2011 seçimlerinde bu oran 79 kadın milletvekili ile % 14 olmuştur. ¹⁵2015 itibarı ile bu rakam 98 kadın milletvekiline ulaşmıştır. Yalnız belirtmek gereklidir ki kadınların da egemen sistemin değerlerini benimzedikleri durumda, niceliksel artış Meclis’e bir kadın perspektifinin yansması anlamına gelmemektedir. Bunun yanında niceliksel anlamda yaşanan artışın bütün kadınların iradesini yeterince yansıtmıyorsa yansıtmadığı noktası oldukça tartışmalı bir konudur. Parlamentolar Arası Birlik’e göre Türkiye, kadının parlamentoda temsiliyeti sıralamasında Birlikte bulunan ülkeler arasında 90. sırada yer almaktadır. Birlik’te bulunan 140 ülkenin kadınlarının ulusal meclislerinde katılım oranlarının en yüksek olduğu ülkeler ise Ruanda, Bolivya ve Küba olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ülkelerde kadının parlamentodaki temsiliyeti yüzde 50 veya daha fazladır. ¹⁶Tüm bu verilerin ışığında Türkiye’deki kadınların toplumdaki sayısal ağırlıklarına rağmen ekonomik, kurumsal ve politik alanlarda yeterli oranda yer almadıklarını ve temsil edilmediklerini söyleyebiliriz. Sonuç olarak kadınların ekonomik, kurumsal ve politik alanda yeterince yer almamaları karşılıklı olarak birbirini beslemekte ve topyekûn bir dışlamayı beraberinde getirmektedir

Kadınların sosyal, ekonomik ve siyasi konumlarını iyileştirmek için sorumluluğu bulunan herkesin ve tüm kurumların çalışmalar yapması gerektiği ortadadır. Bu durumun düzeltilmesi ve dezavantajlı durumun ortadan kaldırılması için mutlaka kadınıyla erkeğiyle toplumda bir koordinasyon gerçekleştirilmesi gerekir. Kadınlar için istihdam olanaklarının örgün ve yaygın mesleki eğitim aracılığıyla artırılıp teşvik edilmesi, kadınların mülkiyet ve miras haklarına sahip çıkması ve kullanmaları yönünde eğitimler verilmesi, kaynak ihtiyacının karşılanması için uygun finansman koşullarının yaratılması, çalışan kadınların sosyal güvenlik sistemine dahil edilmesi ve gerekli teşviklerin

sağlanarak önlemler alınması, sivil toplum örgütleri ve sendikalardan başlayarak, kadınların yerel ve ulusal karar alma süreçlerine katılımının artması için gerekli koşulların yaratılması ve teşvik edilmesi çözüm önerileri için genel başlıkları oluşturur¹⁷ Burada vurgulanması gereken nokta tüm bu çözüm önerilerinin itici gücünü yine kadınların kendisinin oluşturduğu gerçeğidir. Atatürk’ün yaşadığı dönemde kadınlarla ilgili gerçekleştirmek istediği reformlara ne toplum ne de TBMM tam olarak hazır değilken reformların nihayetinde yapılmış olması çağın ötesindeki bir düşüncenin cesaretle savunulduğunu gösterir. Bizler de Cumhuriyet kadınları olarak Atatürk’ün, dönemin kadınları ile birlikte ortaya koyduğu mücadele ruhunu tekrardan canlandırabilme cesaretini gösterebilirsek tam anlamıyla zincirlerimizden kurtulup toplumda olmamız gereken yere ulaşabiliriz.

SONUÇ:

Kadın toplumun ana öğelerinden birini oluşturduğu için onu içermeyen herhangi bir düşünce sistemi kapsayıcılıktan uzak bir niteliğe sahiptir. Türk kadını da sadece var olduğu aile içerisinde değil toplumda da değişimin önemli bir aktörü ve taşıyıcısı olduğunu cumhuriyet tarihinde gösterdiği mücadeleyle kanıtlamıştır. Türk kadını 16.yüzyıla kadar toplumda özgür, bağımsız şekilde anaerkil bir yaşam sürdürmüşken, bu tarihten II. Meşrutiyete kadar esir, köle, cariye konumunda ataerkil bir yaşam tarzının parçası olmuştur. II. Meşrutiyet sürecinde birtakım hak ve fırsat eşitliğine ilişkin talep ve düşünceler olsa da kadının toplumsal hayat içerisinde gerçek anlamda yer edinmesi Cumhuriyet döneminde Atatürk’le beraber ortaya konan iradeyle olmuştur; ancak ilerleyen süreçlerde kadınların bu kazanımları toplumsal alanda pratikte ivme kaybetmiştir. Kadını toplumda ikincil pozisyona düşüren birçok neden mevcutken bu durumun ortadan kalkması için ailede, eğitimde, çalışmada, iş hayatında yani toplumsal yaşamın her aşamasında eşitliğin sağlanması ve siyasetin sadece erkek işi olduğuna dair değer yargılarının değişmesi için birtakım kurumsal tedbirlerden ve desteklerden çözüm önerisi olarak bahsedilse de bu değişimin öncülüğünü yapacak olan yine kadınların kendisidir. Atatürk’ün çağının ötesinde düşünerek gerçekleştirdiği toplumsal reformlarla tanınan haklardan kadınlar sonuna kadar yararlanmalı ve demokrasinin gerçek özünün hayata geçmesini sağlayacak mücadeleyi sergilemelidirler.

¹⁴Özlem Çakır, “Türkiye’de Kadının Çalışma Yaşamından Dışlanması,” *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 31 ,2008, s. 27-30

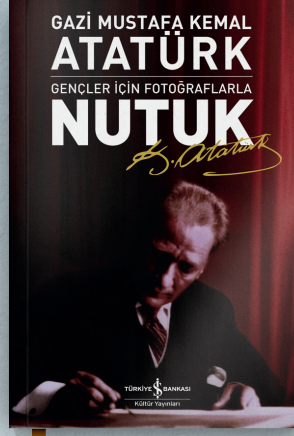
¹⁵ Türkiye İstatistik Kurumu, 5 Mart 2015, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18619>

¹⁶ Rengin Arslan, *98 Milletvekili Yeterli Değil*, 9 Haziran 2015 http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/06/150608_kadin_kader_gs2015

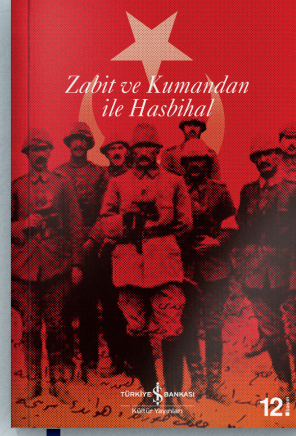
¹⁷ Gülen Özdemir, “Türk Kadınının Toplumsal Konumunun Gelişim Süreci,” *Sosyal Bilimler Metinleri*, 03,2009, s. 16

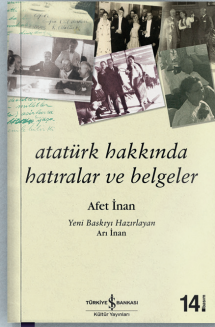
HEM KENDİ KALEMİNDEN HEM YAKININDAKİLERİN GÖZÜNDEN ATATÜRK

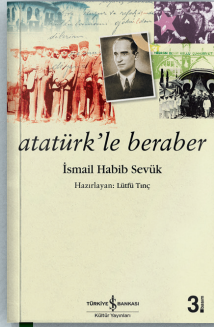
Nutuk
Mustafa Kemal Atatürk
616 s, 14 TL

Zabit ve Kumandan ile Hasbihal
Mustafa Kemal Atatürk
200 s, 14 TL

Atatürk Hakkında
Hatıralar ve Belgeler
Afet İnan
536 s, 20 TL

Atatürk'le Beraber
İsmail Habib Sevük
haz. Lütfü Tınç
177 s, 14 TL

Bir Sovyet Diplomatının
Türkiye Anıları 1922-1923
Semyon İvanoviç Aralov
çev. Hasan Âli Ediz
257 s, 14 TL

Genç Türkiye İnşa Edilirken
Ernst A. Egli
çev. Güven Gökten Uçer
371 s, 18 TL

Kılıç Ali'nin Anıları
Derleyen: Hulûsi Turgut
796 s, 30 TL

Türklerle Omuz Omuza
Hans Guhr
çev. Eşref Bengi Özbilen
270 s, 14 TL

Taksim kitabevimiz açıldı.
Lamartin Caddesi No: 5 / 1
Taksim - İstanbul
Tel: (0212) 238 08 37

Kitabevlerimiz: İstanbul - Kadıköy, Tel: (0216) 348 97 84 Eminönü - Müze, Tel: (0212) 511 13 37
Caddebostan, Tel: (0216) 386 65 62 Beşiktaş, Tel: (0212) 258 77 43 Bakırköy, Tel: (0212) 571 20 32
Nişantaşı, Tel: (0212) 234 80 71 • Ankara - Yenişehir, Tel: (0312) 430 33 66 Tunalı Hilmi, Tel: (0312) 324 10 73
İzmir - Karşıyaka, Tel: (0232) 364 71 42 • Diyarbakır - Ofis, Tel: (0412) 228 42 16 • Eskişehir - Tepebaşı,
Tel: (0222) 220 49 13 • Konya - Selçuklu, Tel: (0332) 351 16 07 • Manisa, Tel: (0236) 231 69 24
Mersin, Tel: (0324) 238 18 14 • Samsun - Çiftlik, Tel: (0362) 233 38 30 • Trabzon Merkez, Tel: (0462) 326 98 39

Kurucusu olduğumuz İş Bankası Kültür Yayınları
yeni kitaplarla büyümeye devam ediyor.

TÜRKİYE BANKASI
Türkiye'nin Bankası

ÖZDEN İNÖNÜ TOKER İLE SÖYLEŞİ

“ATATÜRK DEMEK AYDINLIK, CESARET, GÜÇ VE KUVVET DEMEKTİR”

Özden İnönü TOKER

Söyleşiyi Yapan: Evin GÖKTAŞ

Türkiye Cumhuriyeti'nin ikinci Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün kızı Özden İnönü Toker Pembe Köşk'te 7 Şubat 1930 tarihinde dünyaya geldi. İlkokulu köşkün hemen yakınında bulunan Çankaya İlköğretim Okulu, ortaokulu ve liseyi Ankara Kız Lisesi'nde, üniversiteyi de Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyat Bölümü'nde okudu. 1955 yılında, 2002 yılında kaybettiği gazeteci Metin Toker'le evlendi. Bu evlilikten iki kız bir erkek çocuğu oldu. Çocuklarından Gülsün Bilgehan CHP Milletvekili. İnönü Vakfı'nın da kurucuları arasında. Annesi Mevhibe Hanım'dan sonra vakfın başkanlığını üstlenen Özden İnönü Toker, halen Ankara'da Pembe Köşk'te yaşıyor. Bir sohbet havası içinde geçen röportajımız sırasında, sorularımızı yanıtlarken zaman zaman çok önemli anekdotlarda anlattı.

İnönü Vakfı'nın Başkanı olan Özden İnönü Toker, ömrü Pembe Köşk'te geçmiş çok değerli tarihî anıları olan ve bu anıları belleğine kaydetmiş zarif bir hanımefendi. Cumhurbaşkanı bir babanın kızı, bir gazetecinin eşi, üç çocuğu ile yaşama sıkı sıkıya sarılmış bir anne. Çocukluğunda Atatürk'ü tanımış, elini öpmüş, onunla aynı masada yemek yiyerek sohbet etmiş. Hayatındaki değerleri yaşatmak, anlatmak için yola çıkmış olan 87 yaşında bir çınar olan Özden Hanım'a, Mustafa Kemal Atatürk ve babası İsmet İnönü ile kendi ailesi hakkında sorular yönelttik.

Pembe Köşk'ün var olduğu günden bugüne, ilk yerleştirildiği haliyle duran eşyaların arasında tarihî birinci el kaynaktan dinlerken Özden İnönü Toker, annesi Mevhibe İnönü ve Atatürk'ün eşi Latife Hanım'la ilgili çok önemli anılarını da bizimle paylaştı.

Pembe Köşk'teki her nesne, olduğu gibi korunmaya çalışılmış. Bizi salonda sıcak bir ilgiyle karşılayan Özden Hanım'ın gözlerinin içindeki hissettiğimiz sevgi dolu bakışın ona Atatürk tarafından aşıldığını sohbet esnasında öğrendik.

“Atatürk çocukları çok önemserdi. Atatürk bu raya geldiği zaman bizim gözümüzün içine bakardı. Kendine olan güvenini bizlere aşılamaya çalışırdı. Bize kendimize güvenmemizi, her şeyi merak et-

memizi ve konuşurken de insanların gözlerinin içine bakarak konuşmamız gerektiğini tembihlerdi.” diyen Özden İnönü Toker, Atatürk'ün yaptığı her şeyden büyük bir heyecan duyduğunu ifade etti.

“Atatürk giyimi, kuşamı, hareket ve tavırlarıyla her şeyi ile gençliğe mesaj vermeye çalışırdı. Atatürk bu konuda çok başarılıydı ve çok da güzel fotoğrafları var. Babamın bu konuda fazla fotoğrafı yoktur. Atatürk'le birlikte çekilmiş fotoğrafları var ama babamın özel hayatı ile ilgili pek fazla fotoğrafı yoktur. Fotoğraflarda Atatürk genelde ciddi, babam ise güler yüzlü poz vermiş. Atatürk'le babam birbirlerini çok iyi tamamlıyorlardı” dedikten sonra, bu tarihî iki büyük şahsiyetin, Atatürk ve İsmet İnönü'nün birbirlerine olan güven ve sevgilerini, insani yanlarını çok güzel sözlerle dile getirdi.

TARİHİ ŞAHSİYETLERİN EVLADI OLMAK BÜYÜK SORUMLULUK

Türk milletinin ikinci büyük kahramanı tarihî şahsiyet Merhum İsmet İnönü'nün kızı olmak nasıl bir duygu, bunu bize anlatır mısınız?

ÖZDEN İNÖNÜ TOKER İLE SÖYLEŞİ

Tarihî bir şahsiyetin kızı olmayı insan yavaş yavaş içine sindiriyor. İlk başta onun farkında olmuyorsunuz. Ben doğduğum zaman herkesin babasının benim babam gibi olduğunu sanıyordum. Bence babamın başkalarından farkı yoktu. Tarihî bir şahsiyetin kızı olmanın farkına daha sonra vardım. Devamlı çalışan bir baba, her zaman evin içine girip çıkan, konuklar, kalabalık ve herkes son derece telaşlı. Bunun çok normal ve herkesin evinin böyle olduğunu zannederdim. Annemde de bu zihniyet vardı. Anneme hep merak edip sorarlardı, “Özel hayatınız nasıl ne yapıyorsunuz, sofrada nasıl yemek yiyorsunuz?” Bu gibi sorulara annem çok şaşardı ve “Biz de herkes gibi bir aileyiz, başkalarından bir farkımız yok. Bizi niçin o kadar çok merak ediyorlar?” derdi. Ben de bizi merak ettiklerini zamanla anlamaya başladım. Yavaş yavaş babamın tarihî şahsiyet olduğunun bilincine varınca da çocuk kafamla onu bir yere oturtmaya çalıştım. Tarihi şahsiyet olarak onu herkesin gözüyle değil de kendi gözümle görmeye başladığımda babamın öbür babalardan farklı olduğunu kavradım. O farklılık evvela bir heyecan, sonra bir merak ve “Niçin benim babam farklı?” sorularını getirdi. Bunun cevabını bulunca gurur duymaya başladım. Benim babam başkalarından farklıymış” düşüncesine varınca da sorumluluk duymaya başladım. Mademki benim babam diğer babalardan farklı imiş ve ben de onun kızıyım, başka çocuklardan daha bilinçli, daha sorumlu ve daha dikkatli olmam gerektiğini düşünmeye başladım. Benim vardığım netice böyle bir babanın kızı olmanın büyük sorumluluk olduğu. Tarihî şahsiyetin evladı olmak insana gurur veriyor ama aynı zamanda büyük sorumluluklar da yüklüyor.

Çok şanslısınız, böyle tarihî bir şahsiyetin kızı olmaktan dolayı.

Evet, kesinlikle çok şanslıyım.

LOZAN’I HEZİMET OLARAK GÖRENLERİ HİÇ ANLAMİYORUM

Siyasi konulara girmek istemiyorum ama izinle bu konuda bir soru yöneltmek istiyorum. Bazı çevrelerin yani Cumhuriyet karşıtı bazı kimşelerin gerek Mustafa Kemal Atatürk gerekse İşmet İnönü’ye yönelik eskiden beri devam eden eleştirileri olduğunu biliyoruz. Zaman zaman gündeme gelen bu tür eleştirilere bir cevabınız olacak mı? Bunlar sizi rahatsız ediyor mu?

Babam sağlığında bunların hepsinin Meclis’te cevabını vermiştir. Bunların tekrar gündeme getirilmesi politik dönemlerde yani seçim zamanlarında, belki iktidarın kendini biraz daha zayıf hissettiği, sataşmaya ihtiyaç duyduğu zamanlarda hep artıyor. Örneğin; Lozan’a veya özel hayatına yönelik eleştirileri dinlediğiniz zaman bunların son derece saçma ve tuhaf şeyler olduğunu görüyorsunuz. Bu eleştirileri yapanlar demek ki, kendi kafalarına göre kendi seçmenlerinde karşılık buluyor veya onlara tesir edebiliyorlar. Onun için de bunlara devam ediyorlar. Pek fazla kusur bulmadıkları için de bakıyorsunuz ki üç-beş konuda hep aynı şeyleri tekrarlıyorlar. Bunların cevabını alıyorlar, ancak bunları hiç duymamış ve söylenmemiş gibi tekrar ediyorlar. Beni en çok rahatsız eden şey bu. Ama doğruların er ya da geç ortaya çıkacağını bildiğiniz için zamanla bu konuda bir olgunluğa varıyorsunuz.

Zaten Lozan Barış Antlaşması bir kere Türkiye’ye barış getirmiş, aynı zamanda bizi tamamen haritadan silmek isteyen büyük Batılı devletlere bağımsız bir Türk devletini kabul ettirmiştir. Yani ülkeye barış ve bağımsızlık getirmiş olan bir anlaşmadır. Üstelik Lozan Antlaşması sadece babamın başında bulunduğu Türk delegasyonunun zaferi değildir. Bu aynı zamanda Türk milletinin bir zaferidir. Yapılan şey, Kurtuluş Savaşı’nın neticesinde büyük bir zafer kazandığımız için babamın Lozan’da Türk heyetinin başında olarak bu kadar kuvvetli bir şekilde direnebilmesidir. Büyük devletlerin istekleri karşısında ‘Biz bunu kabul etmiyoruz, kapitülasyonları kabul etmiyoruz, biz bağımsızlık istiyoruz diyebilmiştir. Bu da tamamen Türk milletinin zaferidir.

Babam, Lozan’daki kararlılığı milyonlarca insanın öldüğü İkinci Dünya Savaşı’nda, İkinci Cumhurbaşkanı olarak Türkiye’yi bu savaşa sokmamakta da göstermiştir. Biliyorsunuz bu savaş 4-5 sene tam da etrafımızda devam etti ve 53 milyon insan öldü. Bu zaman zarfında dünyada 72 milyon insan ölmüş. Savaş 72 ay sürmüş. Demek ki her ay bir milyon insan hayatını kaybetmiş. Buna mukabil Türkiye savaşa girmediği için bizde savaş yüzünden hiç kimse ölmedi. Bir takım sıkıntılar oldu, tüketim mallarının bazılarının karne ile satılması sıkıntısı oldu, varlık vergisi sıkıntısı oldu, karaborsa oldu. Ama şunu düşünmek lazım ki bu sıkıntıların hepsi milyonlarca insanın öldüğü memleketlerde de gerçekleşti. Polonya’da, Yunanistan’da çok büyük sıkıntılar yaşandı. Biz kendimizin onca sıkıntısı

içinde Yunanistan'a yiyecek ve içecek gibi yardımlarda bulunduk. Bu savaşta tüm vatandaşlarımız gibi bizim ailemiz de karne sıkıntılarını çekti. Varlıklı bir aile değildik ama tanıdıklarımız arasında da varlık vergisine tabi olanlar oldu. Ama etrafımızda milyonlarca insan ölürken, bizde bir kişinin dahi ölmemesi de büyük bir zafer. Lozan ve İkinci Dünya Savaşı'nı niçin birer zafer olarak kabul etmeyelim? En çok tuhafıma giden bu. Bunu kabul etmek muhalifler için de bir kayıp değildir. Hele Lozan'ın zafer değil de bir hezimet olarak görenleri hiç anlayamıyorum.

İÇERİDE VE DIŞARIDA ÇOK ZOR BİR SÜREÇTEN GEÇİYORUZ

Ülkemizin içinde bulunduğu durumu, mevcut tabloyu bir değerlendirebilir misiniz? Orta Doğu bir ateş çemberi içinde, ülkemizde terör olayları yoğun şekilde yaşanıyor, her gün gelen şehit haberleri ile yüreğimiz sızlıyor.

Hem yurt içinde hem de yurt dışında çok zor bir süreçten geçiyoruz. Aslında Üçüncü Dünya Savaşı yaşanıyor gibi bir manzara söz konusu. Biz şimdi burada bunları rahat rahat konuşabiliyoruz ama beş dakika sonra ne olacağı belli değil. Beş dakika sonra burada ne olacağı belli olmadığı gibi Orta Doğu'da, Suriye'de ve çarpışmalar olan yerlerde her gün onlarca askerimiz ölmekte. Büyük bir belirsizlik içinde ne olacağını bilmeden maalesef zor günler yaşıyoruz. Çocukluğumda ve gençliğimde çok hoşumuza giden bir şey, hem kendi memleketimizde hem dünyada sulh içinde olmamızdı. Bu bizim için çok onur vericiydi. Atatürk'ün "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" sözü mutluluk veren bir söylemdi. Hakikaten yurtta sulh olmasına çalışılıyordu. Tabii ki o zaman yurtta sıkıntılar vardı ama etrafımızda ki ülkelerle iyi geçinmenin bir yolunu bulmuştuk. Etrafımızda, özellikle de Doğu ülkelerinde her zaman problemler vardı. Fakat biz o problemlerin dışında kalabiliyorduk. Atatürk'ün fikirleriyle gelen devrimleri de bizi bunlardan uzak tutuyordu. Bu yüzden de kendimizi sükûnet içinde hissedebiliyorduk.

BABAMIN AİLESİ ORTA ASYA'DAN ANADOLU'YA GÖÇÜP BİTLİS'E YERLEŞİYOR

Aile hayatınızla ilgili bir takım sorularım olacak. Öncelikle ailenizin kökeni ve çocukluğunuzdan itibaren bugüne kadarki hayatınız hakkında bilgi verir misiniz?

Babamın ailesi Kürümoğlu Ailesi. Bu aile bir kaç asır önce Orta Asya'dan hicret edip Anadolu'ya geliyor. 6-7 kardeş ilkin Bitlis'e yerleşiyor, daha sonra Anadolu'ya dağılıyorlar. Kardeşlerden Abdülfettah Efendi Malatya'ya gelip yerleşiyor. Ticaret yapıyor, onun oğlu Hacı Reşit Bey benim büyük babam Malatya'da dünyaya geliyor. Büyüyünce ticaret yapmak istemiyor okumak istiyor. Bir nevi kaçarak İstanbul'a gidiyor. O sırada İstanbul'da Darülfünun var onun için yüksek tahsilini ancak orada yapabiliyor. Darülfünun'da hukuk okuyor. Mezun olunca ilk tayin olduğu yer Sapanca. Sapanca'da yanında çalışan, mali işlerine bakan bir muhasebeci var. Trakya'da Deliorman Türklerinden Razgrad'tan gelen Hakkı Bey, birbirlerini çok seviyorlar. Hakkı Bey, büyük babamı Anadolu'dan gelmiş olan çok dürüst ve çalışkan bir genç olarak görüyor, Hacı Reşit Bey de onu daha aydın bir insan olarak görüp hoşlanıyor. Neticede büyük babam Hakkı Bey'in kız kardeşine talip oluyor ve evleniyor. O da benim babaannem olan Cevriye Hanım. Cevriye Hanım uzun yaşadığı için onu uzun seneler gördüm. Çok akıllı, bilinçli ve tam bir Osmanlı kadını idi. Büyük babamı görmedik. Çünkü onu Kurtuluş Savaşı sırasında kaybediyorlar. Cevriye Hanım'la Hacı Reşit Bey'in beş çocuğu oluyor. Ahmet amcam, babam, Rıza

ÖZDEN İNÖNÜ TOKER İLE SÖYLEŞİ

amcam, Hayri amcam ve Seniha halam. Babam ikinci oğulları. O sırada büyük babam Hacı Raşit Bey, İzmir civarında bir yerde sorgu hâkimi olarak görev yapıyor. Onun için babam İzmir’de dünyaya geliyor. Büyükbabam çok genç yaşta evlendiği için doğumlarını daha çok kendi ailesi çevresinde yapmak istemiş. Babam dayısının evinde dünyaya geliyor. Konak semtinde küçük ve güzel bir ev. Orası yıkılıp başka bir ev yapılma imkânı olmadığından korunmuş ve şimdi İnönü Evi olarak gezilebilen bir müze. İlk tahsilini Sivas’taki Askeri Rüştiye’de yapıyor. Oradan elimizde 1895 tarihli Askeri Rüştiye’den mezuniyet diploması var. Güzel ve gösterişli bir diploma. Çok önemli dersler görmüşler. Farsça, Arapça, Türkçe ve Fransızca öğrenmişler. Fransızca güzel yazı yazma dersleri var. 1895’te Osmanlı çocuklarına Latin harflerini öğretmişler. Babam ondan sonra İstanbul’a geliyor Harp Akademisi’ne. Mezun olduktan sonra Edirne’ye tayin oluyor. O sırada Yemen’de isyan çıkıyor. Bunun üzerine babam Yemen’e gidiyor. Yemen’de bir süre Ahmet İzzet Paşa’nın yanında kaldıktan sonra İstanbul’a dönüyor ve bu sırada da Kurtuluş Savaşı başlıyor.

BABAM ATATÜRK’LE HARP AKADEMİSİ’NDE TANIŞIYOR

Babanız Atatürk’le nasıl tanışıyor?

Atatürk’le tanışması şöyle oluyor: Babam 1916 yılında annemle evleniyor ve evlilikleri 1973’e kadar devam ediyor. Evlendiklerinde İstanbul’da Süleymaniye’de oturuyorlar. Karşı komşuları da Rumelili bir aile. Onların bir kızları var ve adı Mevhibe. Hem babaannem hem anneannem, iki anne de Rumelili. Birinin oğlu, diğerinin kızı ile görücü usulü ile evleniyorlar. O günlerde I.Dünya Savaşı devam etmekte, babam evlendikten 20 gün sonra cepheye geri dönüyor. Atatürk’le aralarında 3 yaş fark var. Atatürk 1881, babam 1884’lü. Onun için Harp Akademisi’nde iken daha çok babam Atatürk’ü hatırlıyor. Teneffüslerde arkadaşlarının bir öğrencinin etrafında toplandıklarını görünce hemen anlarım. “Mustafa Kemal yine bir şeyler anlatıyor.” Uzaktan bir tanışıklıkları var. Birinci Dünya Savaşı sırasında Atatürk Doğu Cephesi Komutanı. Babam Yemen’den döndükten sonra Atatürk’ün yanına tayin ediliyor. İlk kez orada birlikte savaşmaya başlıyorlar. Atatürk’ün babamla ilgili çok güzel bir sicil raporu var. “Çok güvenilir, namuslu, dürüst, cesur ve çalışkan. Bir sıkıntınız olması halinde güvenilebileceğiniz kimse, işini iyi yapar” diyor.

BABAMLAR İZZET ABİMİ 2 YAŞINDA KAYBEDİYORLAR

Ailenin tek kızı olmak nasıl bir duygu?

Kurtuluş Savaşı yıllarında evvela İzzet ağabeyim doğuyor. İstanbul işgal edilince büyük babam gelini Mevhibe Hanımı ve torunu küçük İzzet’i de yanına alarak İstanbul’dan ayrılmak zorunda kalıyorlar. Büyük babam memleketi olan Malatya’ya döndükten 40 gün sonra vefat ediyor. Arkasından 2 yaşlarında olan İzzet ağabeyimi de kaybediyorlar. Kurtuluş Savaşı tamamlanıp İzmir işgalden kurtulunca aile oraya naklediliyor. Lozan Konferansı sırasında Babam İzmir’den Lozan’a iki defa gidip geliyor. İkinci seferinde annemi de götürüyor. Annem Lozan’dan tekrar İzmir’e dönüyor ve 1924 yılında Ömer ağabeyim orada dünyaya geliyor. Ama babamı Ankara’da çok yoğun bir dönem bekliyor. Onun Meclise getirdiği öneri ile Ankara başkent oluyor, ardından Cumhuriyet ilan ediliyor. Artık babam Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk Başbakanı (Başvekili). İşleri çok, ağabeyimin doğumunda bile bulunamıyor. Annem de ancak bir süre sonra Ankara’ya gelebiliyor. Burasını yani sonradan Pembe Köşk olan bu yeri bir bağ evi olarak alıyorlar. Erdal ağabeyim 1926’da, ben de 1930’da bu evde dünyaya geldik. Bir ebe yardımıyla. Benim bütün hayatım burada geçti.

ATATÜRK BİZE SIK SIK GELİRDİ VE HEP BİRLİKTE YEMEK YERDİK

Siz Atatürk’ü kaç yaşında gördünüz ve Atatürk’le ilgili neler hatırlıyorsunuz?

Çocukluğumu üç yaşımdan itibaren hayal meyal hatırlıyorum. O zamandan beri Atatürk’ü babam gibi bir aile büyüğü olarak gördüm. Şans eseri ben bu evde doğdum. Atatürk de bu eve sık sık geldiğinden, ayrıca hepimizin babamın büyüğü olarak saydığımız ve sevdiğimiz bir insan olduğundan onu hep ailemizin içinde bir büyüğümüz olarak gördüm. 1933’de Cumhuriyet’in 10. Yıldönümü kutlamaları sırasında Başvekil olan babamla konuşmak için gelen heyetlerin, beni onun kucağında çektikleri resimlerim bile var. Aile toplantılarına annem ile babam beni de götürürlerdi. Bayramlarda Atatürk’te gelirdi. Bir seferinde Atatürk’ün beni kucağına aldığını ve bana fıstık soyup yedirdiğini hatırlıyorum. Bilinçli olarak daha iyi hatırladığım yıllarda yanında Ülkü’de olurdu. Atatürk bize haftada iki üç defa geliyordu. Beraber yemekler yeniliyordu.

Bunlar çoğu kez akademik yemeklerdi. Atatürk arkadaşları ile gelir ve bir takım konuları tartışır ve çözerlerdi. Bazı akşamları Atatürk beraberinde Ülkü'yü de getirirdi. Ülkü benden 2 yaş küçüktü. Ben onun ablasıyım. Atatürk beni ona o şekilde tanıştırdı. Benim için Ülkü'ye "Özden ablan", bana da "Bu senin Ülkü kardeşin" dedi. Ülkü ile geldiklerinde biz birlikte yukarı çıkardık. Bebeklerimle oynardık. Sonra yemek saati gelince babam bizi aşağı çağırırdı. Atatürk ve babam misafirleri ile birlikte masaya oturlardı biz de aynı masanın ucunda Ülkü ile ikimiz oturur hep birlikte yemek yerdik.

TEK KIZ OLDUĞUM İÇİN BABAM BANA SEVGİSİNİ DAHA ÇOK GÖSTERİRDİ

Babanız nasıl bir baba, anneniz nasıl bir anne idi?

İkisi de çok şanslılarmış ki birbirlerini bulmuşlar. Komşu çocukları olarak görücü usulü ile ve çok genç yaşta evlenmişler. Babam için öğrenmenin yaşı yoktu. Ömür boyu birbirlerinden örnek alarak uyum sağlamayı çok iyi başarmışlar. Babamın kendine özgü yöntemleri, sözleri vardı. Eşler arasında kavga olmazdı. "Kavgaya ilk başlayan her zaman haklıdır" derdi. Babam ve annem geleneksel Osmanlı ailelerinden geliyorlardı ve geleneklerine çok bağlıydılar. Babam annem ile evlenince ona çağdaş olmayı, kendisine güvenmeyi, kendi fikirlerine sahip olmayı, doğrularını korumayı ve onlar için mücadele etmeyi öğretmiş. Annem de babamın geleneksel âdetlerini unutmamasını, hatırlamasını sağlamıştır. Neticede birbirlerinden çok şey öğrenmişler. Bu öyle devam etmiş gitmiş. Her ikisi de abartılı methiyelerden hiç hoşlanmazlardı. Benim gördüğüm kadarıyla son zamanlarında babamın bazı arkadaşları ona mübalağalı şekilde iltifat edip methiyelerde bulununca annem onlara karşı çıkardı. Misafirler gidince annem babama "Onlar niçin böyle şeyler söylüyorlar size. Siz de Allah'ın bir kulusunuz. Onlar da. Niçin başkalarından farklı olarsınız ki?" derdi. Babam ise bu tür iltifat ve methiyelere kıymet vermez, inanmaz hep gülerdi. Böyle birbirlerini tamamlayan bir çift olarak yaşarlardı. Ben şöyle diyorum: "1916 yılında bir asansöre binmişler. O asansör inmiş, çıkmış onlar içinde hep beraber olmuşlar." Babam ailesine çok bağlıydı. Çocuklara da çok büyük düşkünlüğü vardı. İlk çocuğu zayıf bir çocuk olduğu için hep onu merak etmiş. Kaybettikten sonra diğer çocuklarının sağlıklı olması için çok titiz davrandığı gibi bizim üstümüze de

çok düşerdi. Akşamları işinden geç vakit de gelse bizim odamıza uğrar, üstümüzü örtmeden, büyükanne de odasına gidip elini öpmeden yatmazdı. Ağabeylerimi onlar uyurken öpermiş. Oysa ben küçük ve tek kız olduğum için babam bana sevgisini daha çok gösterdi.

ATATÜRK "KENDİNİZE GÜVENİN VE HER ŞEYİ MERAK EDİN" DERDİ

Zihninizi biraz daha zorlarsanız Atatürk'le ilgili daha başka neler hatırlarsınız?

Atatürk bize geldiği zaman gider elini öperdik. Bayramlarda, 19 Mayıs ve 23 Nisan'da başka çocuklarla birlikte ve Atatürk de aramızda olduğu zaman bize, "Çocuklar kendinize güvenin, her şeyi merak etmeniz lazım. Bu dünyada bilimde ve teknolojiye bütünü ilerlemeler, başarılar merak sayesinde oldu. Hep sormanız lazım, kendi doğrularınızı bulmanız lazım. Siz küçük olduğunuz için hep bana sorular sorun. Ben de size merak ettiğiniz şeyleri öğreteyim." derdi. Yetiştirdiği dönemde "Çocukların aklı ermez, büyüklerin önünde konuşulmaz, sofrada büyüklerle yemek yenilmez." diye çocuklar hep sindirilmiş. Onun için çocukları çok önemserdi. Bizi hep konuşturmaya çalışırdı Bizim ondan ne öğrenmek istediğimizi sorardı. O sıralarda hep devrimler oluyordu. "Bunlar hakkında ne düşünüyoruz? Bunları merak ettiniz mi? Arapçadan Türkçe'ye niçin geçildi?" gibi sorular sorardı ve bunları bizim anlayacağımız şekilde çok güzel anlatırdı. Hiçbir zaman ders verir gibi değil kendi tarzıyla. Devrimlerin ne olduğunu küçük kafamızın alacağı şekilde anlatmaya çalışırdı. Atatürk sofrada da çok önem verirdi. "İnsanların 24 saat kendi işlerinin peşinde koştuktan sonra bir saat aynı masanın, aynı sofranın etrafında toplanmak, hiç olmazsa büyüklerle küçüklerin bir takım konuları paylaşmalarını ve birbirlerini anlamalarını sağlar" derdi.

ÜNİVERSİTE BİTİNCE BİR YIL ÖĞRETMENLİK YAPTIM

Eğitim hayatınızla ilgili bilgi verir misiniz?

Çankaya İlkokulu'nda okudum. Ardından Kız Lisesi ve daha sonra da Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi. Ben ve ağabeyim hep devlet okullarına gittik. Hiçbir zaman özel okullarda okumadık. Erdal ve Ömer ağabeyim Gazi Lisesi'nden mezun oldular. Erdal ağabeyim Fen Fakültesi, öbür ağabeyim İstanbul Teknik Üniversitesi'nden mezun oldu. Ben

ÖZDEN İNÖNÜ TOKER İLE SÖYLEŞİ

kız lisesinden sonra, Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyat Bölümü'nü bitirdim. Mezun olduktan sonra bir yıl öğretmenlik yaptım. O sıralar gazeteci olan eşim Metin Toker'le evlendim. Eşim gazeteci olduğu için çok seyahat ediyordu. Onun yalnız başına dolaşmasına razı olmadığım için öğretmenliği rafa kaldırdım. Şimdi bu vakıf kurulduktan sonra gelen öğrencilere rehber öğretmenlik yapmaya başladım. Burasını, yani Pembe Köşkü kışın üç ay filan kamuya açık tutuyoruz. O zamanlarda sergiler açıyoruz, değişik şeyler yapıyoruz. Sergilerle ilgilenen öğrenciler gelip burasını geziyorlar. Onlara bir takım şeyleri anlatmaya çalışıyorum.

GAZETECİ EŞİ OLMAK ZORDUR AMA BANA GÜZEL ŞEYLER HİSSETTİRDİ

Özden Hanım, Türkiye'nin çok tanınmış ünlü bir gazetecisi ile evlendiniz. Bir gazeteci eş olmak nasıl bir duygu?

Bir gazeteci eş olmak bana çok güzel şeyler hissettirdi. Gazeteci eş olmak zordur. Üstelik Metin'le evlendiğim zaman da şartlar çok zordu. İki kez tutuklandı. Hatta bu odada Metin beni babamdan istemeye geldiği zaman babam ona iki şey sormuş. Bir, ayda kaç para kazandığını. Çünkü o zaman AKİS

dergisi daha yeni çıkmaya başlamıştı Metin çıkarıyordu. Metin de '1500 TL' deyince babam bir düşünmüş ve sonra "Eh biz de orta halli bir aileyiz. Siz de bizim gibi idare edersiniz." demiş. İki, "Sen şimdi kızımla evlenince İnönü'nün damadı olacaksın. Seninle uğraşacaklar, sen de zorluklarla uğraşacaksın. Tüm bunlara tahammül edebilecek misin?" diye sormuş. Metin de "Ederim Paşam" demiş. Ama daha sonra Metin bana, "Paşam da neler düşünüyor, bana kim ne yapacak?" dedi. Bunları dedikten iki yıl sonra Metin hapisteydi. Büyük kızım Gülsün doğmadan 15 gün evvel Metin tutuklanıp 8 ay içeride kaldı. Sonra 2 sene sonraydı galiba, ikinci kızım Nurperi'nin doğumundan 15 gün evvel yine mahkûm oldu. Ancak bu defa doktordan benim için rapor alındı ve bir ay sonra cezaevine girdi. Yani Metin, Gülsün doğmadan 15 gün evvel, Nurperi doğduktan 15 gün sonra tutuklandı ve ikinci-sinde bir sene tutuklu kaldı.

EŞİMİN GÖRÜŞÜNE BABAMLA BİRLİKTE GİDİYORDUK

Eşinizle cezaevinde görüşe İsmet Paşa ile mi gidiyordunuz?

Evet, babamla birlikte gidiyorduk Ulucanlar Cezaevi'ne. Orası zaten müze oldu ve Metin'in nerede yattığını gösteriyorlar. Ranzanın üst katında yatarken kızının doğduğunu öğrenince heyecan-

dan ranzadan düşüyor. Öbür çocuklarım Nurperi ve Güçlü. Gülsün Bilgehan şu anda Ankara Milletvekili, Nurperi Özden bilgisayar mühendisi. İş Bankası'ndan emekli oldu şimdi vakıfta bana yardımcı oluyor. Oğlum Güçlü de gıda mühendisi. Senelerce Urfa'da çalıştı ve şimdi İstanbul'da. Bunların hepsinin isimlerini babam koydu.

İsmet Paşa'nın olmazsa olmazları, yani moda deyimle kırmızıçizgileri nelerdi?

Dürüstlük, çalışmak ve okumak. Bize hep okumaya ve yabancı dil öğrenmeye teşvik ederdi. Onun için çalışmak ve ileriye doğru yeni şeyler öğrenmek çok önemliydi. Evimizde Ramazanlarda hep oruç tutuldu. Namaz kılındı, hâlâ kılınıyor. Kuran'ı Kerim okundu, hâlâ okunuyor. Bunların hepsi annemin babamın döneminde yapıldığı gibi, hâlâ şimdi de yapılmaya devam ediliyor. Mesela benim doğduğum odada, babamın başucunda duvarda "Allah'ın dediği olur" yazardı. Annemin başucunda ise "İlim en yüksek rütbedir" yazıyordu. Ben onların içinde gözlerimi açtım ve babam onların içinde gözlerini yumdu. Bizim ailemiz böyle bir aile.

ATATÜRK GÖZÜ KARA, VİZYON SAHİBİ; BABAM TEMKİNLİ BİR İNSANDI

Paşamızla Atatürk çok uzun yıllar bu ülkeye uyumlu bir şekilde hizmet ettiler. Bunun sizce sırrı neydi?

Atatürk ve İnönü birbirlerini çok iyi tamamlıyorlardı. Aslında başlangıçta Birinci Cihan Savaşı'nda savaştıkları ilk dönemde Atatürk babam için teşhisini koyuyor. Her bakımdan çok güvenilir bir insan diyor. İkisinden de yapmak istedikleri şeyler hiç değişmemiş, çatışmamış aynı şeyleri hedeflemişler. Cumhuriyeti ve demokrasiyi kurmak, demokratik bir ülke hâline getirmek. Başından beri birbirlerine hep güvenmişler. İkisi de değişik yapıda insanlar olmalarına rağmen birbirlerini tamamlamışlar. Aralarında zaman zaman tartışmalar ve münakaşalar olmuş ve babam "sonunda anlaşılan yine biz olurduk" derdi. Atatürk vizyon sahibi bir şahsiyet, babam daha temkinli. Ekonomik yönden daha devletçi bir anlayışa sahip. Atatürk daha özel sektörü destekleyen bir yapıya sahipti. Hayatımız da zaten hep öyle. Biz hep mütevazı bir hayat yaşadık. Babam düşüncelerini kendi hayatında da tatbik ederdi. Beklenmedik bir şey olunca kimseden bir şey istemeyelim diye her zaman hesabımızı bildik ve her zaman yedekte paramız

oldu. Babamın karakteri borçtan korkmak, borçla bir iş yapmamaktır. Bu düşüncelerine ailesinin de uymasın ı isterdi.

İSMİMİ ATATÜRK'LE BABAM BERABER KOYUYORLAR

Özden Hanım siz babanızdan mı daha çok izler taşıyorsunuz annenizden mi?

Buna karar vermek zor. Bununla ilgili bir hikâyesi var babamın. Ben doğduğum zaman çok seviyor. Dördüncü çocuğu kız olunca Atatürk'e gidiyor, Özden ismini beraber bulup koyuyorlar. O akşam Atatürk Afet Hanım'ı Pembe Köşk'e annemi görmeye gönderiyor. Afet Hanım tekrar Çankaya Köşkü'ne dönünce Atatürk'le birlikte bulunan babama, "Gittim bebeği gördüm tıpkı size benziyor" diyor. Babam da gülmeye başlıyor. "Tabi çocuklar küçük bir şeye benzemedikleri zaman onları babalarına, güzelleşmeye başlayınca da tıpkı annelerine benzetirler" değil mi demiş. Çocukken beni daha çok babama benzetirlerdi. Zamanla insan fiziki olarak annesine daha çok yaklaşıyor. Huy olarak ikisinden de bazı şeyler aldık. Babamın en çok korktuğu şey şımarık ve bir işe yaramayan kimseler olmamızdı. Onun için de şımarık olmamaya, sorumluluk sahibi olmaya, verilen bir işi sonuna kadar yapmaya, hiçbir zaman caymamaya, faydalı olmaya çalıştım; hâlâ bu yaşlarda bir işe yaramaya çalışıyorum.

Özden Hanım, bir an kendinizi dışarıdan bir insan konumuna koyduğunuzda Atatürk sizin için ne ifade ediyor, İsmet İnönü sizin için ne ifade ediyor?

Atatürk'ü tanıdıktan ve bildikten sonra - tek şey ifade ediyor: Atatürk demek aydınlık, cesaret, güç ve kuvvet demektir. Atatürk hakkında merak edip bir şeyler okuyup ve araştırdığınız zaman ne büyük bir aydınlık olduğunu anlarsınız. Bizler için, insanlar için, gençler için ümit vericidir. Gençlere en çok o şuuru, o bilinci verip güçlü, kuvvetli olmalarını istemeliyiz. Atatürk buraya geldiği zaman bizim gözümüzün içine bakardı. Kendine olan güvenini bizlere aşılamaya çalışırdı. Bize güven, güç ve cesaret veren Atatürk'tü. Babamın ise daha çok sevgisini gösteren bir yapısı vardı ve aynı zamanda disiplinliydi de. Biz hep disiplinli olarak yetiştik. Bizi hiçbir zaman zorlamadı ama arada bir azarladığı zaman olurdu ve bunu dengeli yapardı. Bizi acıtmayacak şekilde yapardı.

KALABALIK BİR AİLE OLDUK VE ZAMAN ZAMAN BİR ARAYA GELİYORUZ

Babanızın babası daha disiplinli bir yapıya sahipmiş öyle mi?

Evet, öyle imiş. Babam hep öyle derdi. Anıların da filan okuduğumuza göre babam babasından çok çekinirmiş. O yüzden hep bizlerle arkadaş olmaya çalışmış. Hatta ordu komutanı olduğu zamanda bile babasının karşısında pek rahat etmez çekinirmiş. Onun için bize hep arkadaş gibi davranmaya çalıştı. Ama onu daha çok torunları ile yaptı. Benim ve ağabeyimin çocukları ile yaptı. Tabii Ömer ağabeyim var, Erdal ağabeyim var. Az önce de söylediğim gibi Ömer ağabeyim İstanbul Teknik Üniversitesi'nden mezun oldu. Sonra bir müddet kayın pederinin işinde çalıştı. Ama onu ortalarda pek görmezsiniz. Politikaya ilgisi vardı ama pek katılmak istemezdi. Evlendi 2 oğlu oldu. Birisi, Hayri İnönü diğeri Eren İnönü. İkisi de üniversiteyi Almanya'da okudular ve iş sahibi oldular. Hayri İnönü son senelerde Şişli Belediye Başkanı seçildi.

Oldukça kalabalık bir aileye sahipsiniz, İnönü soyadını taşıyan kaç kişi oldu?

Evet, öyle hakikaten çok güzel. İnönü soyadını taşıyan aslında Ömer ağabeyimin oğlu, Hayri'nin 3, Eren'in de 2 oğlu var. Burada İnönü soyadı olan 5 torun var. Benim de 3 çocuğum, 7 torunum var. Şimdiki usulde onlar da İnönü soyadını taşıyabilir. Ama babamla daha çok yaşayan benim çocuklarım oldu. İki kızımın hayatları evlendiklerinden sonra da büyük babaları ile geçti. Çünkü Ömer ağabeyimin çocukları İstanbul'da büyüdüler. Benim çocuklarım Gülsün, Nurperi ve Güçlü hep bu evde büyüdüler. Şimdi hem kızlarımın hem de oğlumun çocukları var.

Tüm aile olarak sık sık bir araya geliyor musunuz?

Oluyor tabii. Her yıl 25 Aralık'ta babam için okutulan mevlitlerde bir araya geliyoruz.

BARIŞ İÇİNDE YAŞAYAN BİR TOPLUMU ARZU EDİYORUM

Nasıl bir Türkiye ve Türk toplumu arzu ediyorsunuz? Şu andaki gidişatı nasıl görüyorsunuz?

Gençlere ümit getirecek, gençlere sağlıklı ve başarılı bir hayat temin edecek bir Türkiye arzu ediyorum. Çünkü pırıl pırıl gençlerimiz var. Cumhuriyet çocukları olarak geçen sene bunun örneğini

gördük. Aziz Sançar, Mardin'de doğan bir Türk çocuğu. Çalışarak kendi gayreti ve emeği ile dünyada çok önemli Nobel ödülünü kazandı. Onun gibi başarılı bir sürü gençlerimiz var. Her konuda bilimde, sanatta, müzikte, resimde. Askerlerimizde çok başarılılar. Onların kendilerine rahat iş bulabilecekleri, mutlu olacakları bir Türkiye. Demokratik ve laik bir memleket arzu ediyorum. Bizim bundan sonra bütün arzularımız gençlerimizin Türkiye'de layık oldukları demokratik, çağdaş, laik ve onlara her türlü imkânı sağlayan, bilim bakımından onlara her türlü kapıyı açan, her türlü imkânları sağlayan bir yaşam sürdürmeleri. Barış içinde yaşayan, birbiri ile iyi geçen bir toplum olmaları.

ATATÜRK FOTOĞRAFLARDA CİDDİ, BABAM İSE GÜLER YÜZLÜ İDİ

Siz Lozan sergisi sebebiyle Türkiye'yi oldukça gezdiniz. Gezmediğiniz ve görmeyi arzu ettiğiniz bir yer kaldı mı Türkiye'de?

Hemen hemen her tarafı gezdim. Babamla da çok gezdik. Sonradan da çok gezdik. Babam yurt gezilerine bazen beni de yanında götürürdü. Benim bahsettiğim seyahatler daha çok 1947-1948 yıllarındaki seyahatlerdi. O zaman ağabeylerim üniversitede okuyorlardı. Ben o zaman okul bakımından daha rahattım. Babamla hemen hemen bütün Türkiye'yi dolaştık. Babam çok güzel gülerdi. Güler yüzlü bir insandı. Gençliğinde o kadar da güler yüzlü değilmiş. Sonra çok güler yüzlü oldu. Gülmek çok yakışıyordu babama. Oysa Atatürk resimlerinde daha ciddi çıkıyor. Atatürk giyimi ile kuşamı, tavrı, büyüklere olan saygısı küçüklere olan sevgisi ile her şeyi gençlere bir mesaj gibidir.

LATİFE HANIM, ÖLÜNCEYE KADAR KENDİSİNİ ATATÜRK'ÜN EŞİ İMİŞ GİBİ HİSSETTİ

Latife Hanım'la diyalogunuz oldu mu?

Latife Hanım'la çok yakınlığım oldu. Ben Latife Hanım'ı Atatürk'ten ayrıldıktan sonra gördüm. Atatürk'le evli iken ben daha dünyaya gelmemiştim. Atatürk'ün Latife Hanım'la evli olduğu 1923-1925 yılları Cumhuriyetin ilk yıllarıdır. Annemi ilk defa İzmir'de Ömer Ağabeyimi dünyaya getirdikten kısa bir süre sonra, lohusa iken, ziyaret ediyor Latife Hanım. Evlenip Ankara'ya geldikten sonra da annemle görüşmeleri var. Annem daha çok Cumhurbaşkanı Köşkü'ne gittiği zaman Latife Hanım'ın verdiği yemek ve çay davetlerin de filan bulunuyor. Ay-

rıldıktan sonra Atatürk, Latife Hanım'ı anneme ve babama bir nevi emanet ediyor. "Eşinden ayrılanlar hep bir köşede kalırlar, ihmal edilirler, kimse onlarla ilgilenmez" diyor, Latife Hanım'a saygım devam ediyor. Ona saygı gösterilsin" istiyor. Onun için babam da, annem de Latife Hanım'a çok sahip çıktılar. Zaten çok sevip saydıkları bir insandı. Ben daha sonra İstanbul'a gittiğim zaman annem beni alıp Latife Hanım'ın evine el öpmeye götürürdü. Her zaman için Atatürk'ün eşi olarak saygı gördü ve kendisi de hep bu şekli muhafaza etmesini bildi. Tabii "Niye olmadı, niye bu iş yürümedi?" diye hep merak edilir. Bu Annem ve babam için de büyük bir üzüntü teşkil etti. Çünkü hep, Atatürk'ün de kendileri gibi mutlu bir evliliği, yuvası olur diye ümit ettiler. Latife Hanım çok uzun yaşadı. Ben büyüdüm evlendim, Metin'i ve benim çocuklarımın tümünü tanıdı.

Latif Hanım'la olan konuşmalarınızdan hatırlayabildikleriniz neler? Atatürk'le ilgili neler söyledirdi?

Latife Hanım'ın evine gittiğiniz zaman her tarafta Atatürk'ün fotoğraflarını görürdünüz. Latife Hanım'ın tavrı ve konuşmaları sanki hâlâ evlilermiş ve Atatürk'ün eşi imiş gibiydi. Hiçbir zaman Atatürk hakkında bir şey söylemez, bahsetmezdi. Sadece yaptıklarını anlatırdı. Atatürk'e olan saygısını gösterecek ifadeler kullanırdı. Özel hayatı ile ilgili hiçbir şey söylemezdi. Ölünceye kadar kendini Atatürk'ün

eşi olarak hissetti. Sonra babam Cumhurbaşkanı olduğu zaman İstanbul'da Dolmabahçe Sarayı'na gelirdi. Birlikte yemek yedik. Latife Hanım'ın ailesiyle çok yakınlığımız oldu. Annem, Latife Hanımı çok beğenirdi. Çünkü son derece bilgili, kültürlü, bir kaç lisan bilen, çağdaş yaşama hazır, kadın erkek topluluklarına rahatça katılan, herkese söz yetiştiren bir insandı. Hâlbuki Annem daha eski usul yetişmiş bir insan. Onun için annem onu çok beğenirdi.

Latife Hanım'ı yakından tanıyan bir insan olarak onun hakkında yazılan kitapları ve yazıları okumuşsunuzdur.

Onun hakkında yazılan şeyler politik içerikli genelde. Bu da politikanın yanlış tarafını gösteriyor aslında. Çünkü ilk dönemlerinde Atatürk çok beğenilip kusursuz görüldüğü yıllarda hep kabahat Latife Hanım'a yüklenirdi. Sonra Atatürk tenkit edilmeye başlanınca bu defa Latife Hanım kusursuz görülmeye başlandı. Aslında ikisi de doğru değil. Belki ikisinin de hataları oldu. Atatürk başkası ile de evlenebilirdi. Ama Latife Hanım'ı kendi kafasındaki çağdaş Türk kadını olarak gördü. Latife Hanım da Atatürk'ü Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu, bir kahraman olarak görüyor. Yani Latife Hanım Atatürk'ü bir vatan kurtaran olarak görmüş. Atatürk de onu idealindeki Türk çağdaş kadını olarak görmüş. Ama işte böyle iki ideal insanın karı koca olarak yaşaması zor.

GEÇMİŞTEN SEÇMELER

Birinci Dünya Savaşında Çanakkale’de, Türklerle Anzaklar olarak anılan Avustralya ve Yeni Zelanda askeri birlikleri çarpışmıştır. Türk askerlerinin mertliğine içtenlikle değer veren ve Atatürk’e hayranlıklarını her olanakta dile getiren Anzaklar burada geçen muharebelerde kaybettikleri askerleri için Atatürk’ün eşsiz sözleri, Avustralya ve Yeni Zelanda ile Türkiye arasında derin dostluk bağları kurulmasına önayak olmuştur. Bu sözlerin öyküsünü Türk Tarih Kurumu’nun Genel Sekreterliğini uzun yıllar yürütmüş olan tarihçi yazar Uluğ İğdemir, 1978 yılında yayınladığı Atatürk ve Anzaklar başlıklı kitapçıkta Türkçe ve İngilizce olarak yayınlamıştır. Aşağıda ülkemizde pek de bilinmeyen bu öykülü kitapçığı Anıtkabir Dergisi okurlarına sunuyoruz.

Uluğ İĞDEMİR (*)¹

ATATÜRK VE ANZAKLAR

Birinci Dünya Savaşında Çanakkale’de Türklerle çarpışan Avustralya ve Yeni Zelandalılara kısaca “Anzaklar” denir. Bunlar Çanakkale savaşlarında döğüşen Türk askerlerinin mertliğine ve soyluğuna içtenlikle değer veren, Atatürk’e olan hayranlıklarını her fırsattan yararlanarak dile getiren gerçek soylu kişilerdir.

Bu küçük yapıtın meydana çıkmasına neden olan davranış ve yazışmalar şöyle başladı:

13 Ekim 1977’de Lüleburgaz Atatürk İlkokulu Öğretmeni Tahsin Özekan’dan Türk Tarih Kurumu’na bir yazı geldi. Bu yazıda Sayın Özekan şöyle diyor:

“15 Nisan 1977 günü savaş alanlarında inceleme yapmak ve fotoğraf almak için gittiğim Anafarta Ovasını dolaşırken 1915’lerde buralarda ağır makineli yüzbaşı olarak çarpışmış bir ihtiyar bir Avustralyalı ile karşılaştım. Konuşurken bir münasebetini getirerek Atatürk’ün 1928-1931 yıllarında olduğunu zannettiğim, Eceabad ve savaş alanlarını ziyaretlerinde buradaki Avusturalya ve İngiliz mezarlıklarında yatan savaş ölüleri için söylediği

ATATÜRK VE ANZAKLAR ATATÜRK AND THE ANZACS

Uluğ İğdemir

dikkate değer sözlerden bahsetmiştim. Kendisine Eceabad klavuzu, adlı küçük bir kitapta okuduğum bu sözleri not ettirdim. Avusturyalı memleketine döner dönmez bu sözleri “ Muharip Anzaklar Derneği’nde okumuş. Hayattaki bütün Anzaklar Atamızın bu sözlerinden çok duyulanıp heyecanlanmışlar.”

Sayın Özekan yazısına İngilizce 12 Eylül 1977 tarihli bir de mektup eklemişti. Bu mektup Avustralya’da “Gelibolu Çeşmeleri Şeref Kurulu’nun Başkanı Alan J. Cambell’dan gelmekte idi. Mektupta şöyle deniyordu:

“Ben Gelibolu Çeşmeleri Şeref Kurulu’nun Başkanıyım. Anıtı yapmak üzere halktan yardım topladık. Ayrıca devletten de yardım gördük. İsteklerimiz ve önerilerimiz kabul edildi ve anıtın yapımına başlandı. Şimdi çeşmenin üzerine konulacak yazıtı hazırlamakla meşgulüz.

Büyük Türk Atatürk’ün Anzak’da Quinn’s Post’a söylediği sözlerden yaptığınız alıntı bizi çok etkiledi. Bunun çok güzel bir deyiş olduğunu düşünüyorum ve anıtın üzerindeki madeni levhanın üstüne yazıt olarak konulmasını istiyoruz. Ancak sizin mektubunuzu (notunuzu) yitirdik. Bu nedenle Atatürk’ün sözlerinden alıntıyı en kısa zamanda göndermenizi rica ediyorum. Alıntının doğruluğunu resmi olarak tasdik ederseniz, yazıt olarak bize kolaylık olur.

Gelibolu’ya adadığımız anıt çeşmemiz, Avustralya başkentinde yapılan tek anıt olacaktır. Buda bize gurur veriyor.”

Sayın Özekan mektubunun sonunda Atatürk’ün Gelibolu’da ölen yabancı askerler için söylediği sözlerin hangi tarihte ve nerede söylendiğinin belgelenerek Mr. Campbell’e bildirilmesini bizden istiyordu.

Konuyu araştırdık. ‘Eceabad klavuzu’ hiçbir kaynak göstermiyordu. Ulus Gazetesini taradık. Atatürk’ün Çanakkale savaş alanını ziyareti ve konuşmaları hakkında bir şey bulamadık. Yalnız 1934 de İçişleri Bakanı Şükrü Kaya’nın Çanakkale’yi ziyaret ettiği haberini bulduk. Araştırmamızı

1(*) Türk tarihçisi, 1901 yılında Çanakkale’de doğdu. Çanakkale lisesini, Çanakkale öğretmen okulunu ve Ankara’da Dil ve Tarih Coğrafya fakültesini bitirdi. Biga’da ilkokul öğretmeni oldu (1919). Kurtuluş savaşına katıldı. Antalya (1920-1922) ve Adana’da öğretmenlik, ayrıca yeni Adana gazetesinde yazı işleri müdürlüğü yaptı. Türk Sözü gazetesini kurdu. Ankara’da yeni teşkilatlanan Türk ocaklarının merkez heyeti başkâtipliğine getirildi (1926). Türk ocaklarının kapanması üzerine (1931), Türk Tarih Kurumu sekreterliğine tayin edildi; daha sonra genel müdürlük yaptı. TTK da 51 yıl görev yaptı.

sürdürdük. Sonunda bu sözlerin Atatürk'ün yazdığı biçimde İçişleri Bakanı Şükrü Kaya tarafından Çanakkale'de söylendiği ortaya çıktı.

Atatürk'ün ölüm yıl dönümü nedeni ile Dünya Gazetesinin 10 Kasım 1953 tarihli özel sayısında Yeta Ragıp Önen'in Atatürk'ün İçişleri Bakanlarından Şükrü Kaya ile yaptığı bir konuşması yayınlanmıştır. Bu konuşma şöyledir:

"Büyük asker, büyük inkılapçı, büyük insan Atatürk'ün yakın arkadaşlarından Sayın Şükrü Kaya'nın evindeyim. 10 Kasımın arifesinde, kendisinden Aziz Atatürk'e ait hatıralarını dinliyorum. Bunu rica ettimdi de, 'gel bakalım, konuşuruz' demişti. Milli Mücadele ve İnkılap tarihinde idare adamı olarak vazife alan değerli meslektaşım Şükrü Kaya'nın Atatürk'e ait hatıraları o kadar zengin ki... Kendisini hatıralar seline kaptırmış derin bir heyecan, bir vecd içinde anlatıyor. Not alıp bunları zaptetmeye imkân yok! Atatürk'ün görüşü, düşüncü, hissedilişini, insanlık, efendilik taraflarını, hadiselerle izah diyor; o heyecanlandıkça yeni hatıralar canlanıyor ve ben, Büyük İnsan'ın büyüklüğünü kavrayamamanın aczi içinde düşünüyorum.

Sayın Şükrü Kaya, Atatürk'le beraber geçirdiği günleri elbette ki yazacaktır, ben, hatıraları hazinesinden ancak bir iki tanesini buraya nakledeceğim.

Büyük İnsan Atatürk'e, insan Atatürk'e bakınız. İçişleri Bakanı Şükrü Kaya Çanakkale mıntıkasında teftişe gidecek. Veda için ziyaret ettiği zaman Atatürk şöyle diyor:

- **Çanakkale'yi ziyaret ettiği zaman aziz şehitlerimizi de ziyaret edeceksin. Bu vazifeyi yapacağına şüphe yok. Yalnız bir nutuk söyleyeceksin. Ben söyleyeyim. Burada yatan aziz şehitlerimiz! Sizi hürmetle, saygı ile anıyoruz diyeceksin. Mehmetçik abidesinin başında, dilinin bütün talakatiyle konuşacaksın. Burada rahat e huzur içinde yatınız, diyeceksin. Siz olmasaydınız, siz göğüslerinizi çelik kaller siper etmeseydiniz, bu boğaz aşılır, İstanbul işgal edilir, vatan toprakları istilaya uğrardı. Diyeceksin.**

- Evet, böyle konuşacağım!

- **Hayır, hayır... Sen böylenin üstünde, çok daha başka konuşacaksın. Dünyaya hitap edeceğine konuşacaksın. Orada, Çanakkale'de yalnız bizim şehitlerimizi değil, bu toprak üstünde kanlarını döken insanları da o kahraman muhriplere de hürmetle, saygıyla anacaksın.**

- Paşam, ben bunu yapamam; çünkü bu sözler ancak sizin söyleyebileceğiniz yüksek sözlerdir.

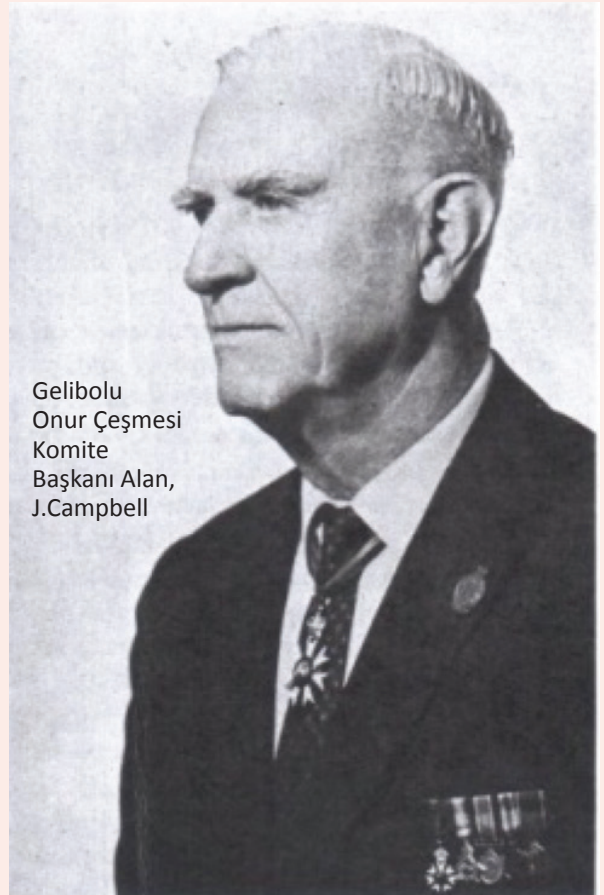
- **Söyleyeceksin. Çanakkale'den cihana karşı böyle konuşacaksın. Senin böyle konuşman lazım.**

Şükrü Kaya, Atatürk'ün yanından ayrılıyor ve gece tekrar buluşuyorlar. Atatürk, Şükrü Kaya'ya uzun bir kâğıt uzatıyor. Bu Çanakkale'de söyleyeceği nutuktur. Atatürk bizzat hazırlamıştır ve Şükrü Kaya, bu nutku alıp Çanakkale'ye gidiyor. Orada Mehmetçik'in mezarı başında bu nutku söylüyor. Nutukta Şükrü Kaya yabancı muhriplere hitaben belirttiği cümleler şunlar:

'Bu memleketin toprakları üstünde kanlarını döken kahramanlar! Burada bir dost vatanın toprağındasınız. Huzur ve sükûn içinde uyuyunuz. Sizler, Mehmetçiklerle yanyana, koyun koyunasınız. Uzak diyarlardan evlatlarını gönderen Analar! Gözyaşlarınızı dindiriniz. Evlatlarınız, bizim bağrımızdadır. Huzur içindedirler ve huzur içinde rahat rahat uyuyacaklardır. Onlar, bu toprakta canlarını verdikten sonra, artık bizim evlatlarımız olmuşlardır. '

Şükrü Kaya, Atatürk'ün toprağında yendiği milletlere karşı gösterdiği yüksek insanlık hislerinin ifadesini taşıyan cümleleri Çanakkale'de söylüyor, Ankara'ya dönüyor.

Meğer, Mehmetçik Abidesi'nin başında söylenen bu sözleri zapteden birkaç gazeteci varmış. Onlar bu sözleri gazetelerine bildiriyorlar, nutuk

Gelibolu
Onur Çeşmesi
Komite
Başkanı Alan,
J.Campbell

GEÇMİŞTEN SEÇMELER

dünyaya yayılıyor. Ve aradan hafta geçmiyor; Şükür Kaya'ya telgraflar yağıyor. Ta Avustralya, Yeni Zelanda'dan günlerce sonra mektuplar geliyor. Gözleri yaşlı analardan, kardeşlerden, siyasi şahsiyetlerden, askerlerden. Şükür Kaya, bu konuşmasından dolayı tebrik ediliyor, takdir ediliyor.

Oysaki, söz, Büyük Askere aittir. Ve o Büyük Asker, dün yendiği milletlere karşı düşmanlık hissi beslememekte, en insani, en medeni hislerle, dostluk elini uzatmaktadır. Ve bunu, Türkiye Cumhuriyetinin İçişleri Bakanına söyletmektedir. 'Yurtta sulh, cihanda sulh!'. Atatürk'ün bu vecizesini dünya milletleri arasında düşmanlığın unutulmasından aldığı nasıl belli!

Konuyu böylece saptadıktan sonra bunu Sayın Alan J. Campbell'e 10 Mart 1978 tarihli bir mektupla bildirdik.

Bu sırada 18 Mart 1915 Çanakkale Deniz Savaşının yıldönümü nedeni ile Türkiye Cumhuriyeti'nin Avustralya'ya gönderdiği ilk Büyükelçi Baha Vefa Karatay'ın televizyonda bir konuşması yayınlandı. Sayın Karatay daha sonra beni ziyaret ederek bu konuşmayı tekrarladı. Sayın büyükelçi konuşmasında Anzaklardan söz etmekte, Elçilikte düzenlediği bir toplantıyı yüzlerce kilometre uzaktan Anzakların geldiğini, bunlardan bir tanesinin seksen küsur yaşında ve inmeli olduğunu halde torununun kucağında elçiliğe koştuğunu, ellerine sarılarak bir Türk elçisinin elini öpmek benim için şereftir dediğini, Genel Vali'nin böyle bir toplantıda bulunması protokole göre gereksiz olduğu halde bir Anzak olduğu için toplantıya katıldığını anlattı.

Konu o kadar heyecan verici ve o kadar evrensel idi ki, bunu Türk kamuoyuna duyurmayı görev sayarak bir yazı yazdım. Bu yazı 'Milliyet' gazetesinin 15 Nisan 1978 tarihli sayısında "Anzaklar ve Atatürk'ün Tarihsel Davranışı" başlığı altında yayınlandı.

Bu yazının yankıları oldukça geniş bir çevreye yayıldı. Birçok kişiler telefonla ve yazı ile beni kutladılar. 'Yazınızı ağlayarak okuduk' diyenler vardı. Atatürk'ün bu insancıl, bu evrensel büyük sözleri gerçekten göz yaşartıcı idi.

Bundan sonra Gelibolu Çeşmeleri Onur Kurulu Başkanı A.J. Campbell ile aramızda içten yazışmalar oldu. Bu yazışmalarda Sayın Campbell Milliyet'te çıkan yazıyı İngilizceye çevirterek birçok yerlere ve yerel gazetelere de gönderdiğini yazıyor ve "Böyle yazılar ülkelerimiz arasında güzel duyguların doğmasına büyük ölçüde yardımcı

olacaktır." diyordu.

Şimdi bu yazışmaları sırasıyla gözden geçirelim:

Bay Uluğ İğdemir

Türk Tarih Kurumu Müdürü

Ankara – Türkiye

Clarry Pole eliyle adıma gönderdiğiniz 10 Mart tarihli mektubunuz için çok teşekkür ederim. Atatürk tarafından dikte edilmiş ve doğru olarak yazılmış deyişi (sözleri) gönderme inceliğinde bulunduğunuz. Anzak'ta şehit düşen arkadaşlarımıza karşı, Büyük Asker – Devlet Adamınızın şaşırtıcı biçimde güzel dile getirdiği duygular bizi çok etkiledi. Bay Tahsin Özeken'in bize bu deyişi sağlama-sı, ilginç ve aydınlatıcı mektuplar yazması ve Gelibolu'nun birçok fotoğraflarını göndermesi bizleri çok memnun etti.

Birkaç ay önce Anzak kitabının bir nüshasını kendilerine postalamıştık; fakat eline geçip geçmediğine dair bilgi edinemedik. Postada kaybolduğunu sanmıyoruz, çünkü eline geçen bu kitap, 1915 yılında Gelibolu'da bulunan arkadaşlarımca derlenen eski bir kitabın yeni baskısıdır.

Atatürk'ün sözleri bir madeni levha üzerine yazıt olarak konmuştur. Bu sözlerin yanına, çeşmelerin taban kısmına, ANZAK'tan getirtilen kaya ve çakıl taşlarını tanıtan sözler konmuştur. Atatürk'ün sözleri salık verdiğiniz biçimden biraz değişik yazılmıştır. Fakat bu değişiklik ifade ettiği ciddi anlamına ve uyandırdığı duyguya bir değişiklik getirmiyor. Bu deyiş gerçekten çok güzel.

Kentimizin çok güzel bir yöresinde ve işlek ana yolun kenarında bulunan çeşmelerin bir fotoğrafını ve açılış merasimi programını ekte gönderiyorum. Fotoğrafın sağ alt köşesinde çeşmelerin kenar kısmının altına konmuş Anzak kayalarını görebilirsiniz.

Anıt çeşmeler, ordumuzun da renklendirdiği bir merasimle, 1 Mart'ta Başbakanımız tarafından halka açıldı. Merasimi 1 Şubat tarihi için düzenlemiştik, fakat yağmur yüzünden daha ileri bir tarihe ertelemiştik.

Bu konuda daha çok bilgi vermemi isterseniz, lütfen yazın, yardımcı olmak için elimden geleni yaparım.

En içten teşekkürler ve en iyi dilekler sunarım. Saygılar.

7 Nisan 1978

ALAN J. CAMPBELL

Açılış töreninin programı şöyle düzenlenmiştir.
GELİBOLU

1915

23 Nisan 20 Aralık

Program

12.30, 1 Mart 1978

Gelibolu Onur Çeşmelerinin, Queensland Başbakanı Hon. J.Bjelke – Peterson tarafından halka açılışı.

Tören düzeni

12.20 – Konukların yerlerini almaları.

12.22 – Muhafız alayının ve Bandonun gelişi.

12.25 – Tuğbay D. S. Thomson’un gelişi.

12.27 – Hükümet temsilcisinin gelişi.

12.30 – Başbakanın gelişi.

12.32 – Muhafız alayının teftiş edilmesi.

Övgü

(Burada uzun bir şiir söylenmiştir).

İlahi

(Burada bir ilahi okunmuştur).

Dua

(Chaplain B. E. Rey)

Konuşmalar

1 – Mr.Alan J. Campbell. (Gelibolu Çeşmeler Onur Komitesi Başkanı).

2 – Tuğbay D.S. Thomson.

3 – sayın J. Bjelke – Petersen. (Queensland Başbakanı).

Konuşmasının sonunda Başbakan çeşmeyi halka açacaktır.

Son Görev

Bir dakikalık saygı duruşu sırasında, aşağıda belirtilen sözlerin düşüncelerimize egemen olması beklenir:

“Savaş sırasında büyük fedakarlık gösterenleri anarken, Tanrım, biz erkek ve kadınların daha iyi kişiler olmasına yardım et ve içinde yaşadığımız bu devirde barışı sağla”.

Kalk borusu

Takdis duası

(Chaplain J.G. Hamilton)

Sonuç

Bando “Advance Australia Fair”i çalacak ve halk “God Save the Queen”in ilk dizelerini söylemeye katılacak.

Resmi kişilerin tören yerinden ayrılmaları.

* * *

Sayın Campbell’in yazısına 18 Nisan 1978 de şu yanıtı verdim:

Sayın Alan J. Campbell

24 Dusk Street

Kenmore, Q. 4069

Australia

Sayın Dostum,

7 Nisan 1978 tarihli mektubunuzu alarak çok sevindim.

Atatürk’ün Gelibolu’da İçişleri Bakanı şükrü Ka-ya’ya söylediği çok anlamlı nutkunu almış olmanız beni ayrıca sevindirdi.

Gelibolu Anıt Çeşmesinin açılış programını ve çeşmenin renkli resmini büyük bir hatıra olarak saklayacağım. Sizden şunu rica ediyorum. Atatürk’ün sözlerini kazdığınız levhanın yakından ve detaylı bir fotoğrafını da göndermek lütfunda bulursanız, çok sevineceğim.

Sizin müracaatınız ve Avustralya’da ilk büyükelçimiz Baha Vefa Karatay’ın Türkiye televizyonunda Anzaklar hakkında ki konuşması üzerine Milliyet gazetesine bir yazı yazdım. Bu yazının kupürünü sunuyorum. Yazımı okuyanlar Anzak’ların soyluluğu ve Atatürk’ün insancıl davranışı karşısında göz yaşlarını tutamadıklarını bana telefonla bildirdiler. İnsanların Anzaklar ve Atatürk gibi davranmaları dünyamızın mutluluğu için şarttır kanısındayım.

Saygılar sunar, sağlık ve esenlik dilerim.

Türk Tarih Kurumu

Genel Müdürü

ULUĞ İĞDEMİR

Bu mektubuma Bay Campbell 17 Mayıs 1978 de şu yanıtı verdi:

18 Nisan tarihli mektubunuz ve ilişikte göndermiş olduğunuz ‘Milliyet’ gazetesi sayfaları için çok teşekkür ederim. Gazetede yayımlanan bu çok güzel yazınızın kopyalarını çıkardım ve güzel ülkenizin ülkemize karşı beslediği bazı duyguların ne denli fevkalade ve kardeşçe olduğunu Avustralya halkına göstermek üzere, bunları geniş ölçüde etrafa dağıtmayı tasarlıyorum. Ülkelerimizin birbiriyle savaşmış olmaları çok üzüntü vericidir.

1915 yılında 5 ay Anzak’ta Avustralya Hafif Süvarisi olarak görev yaptım; bunu Sina ve Filistin seferlerine katılmam izledi. Askerlerinize karşı daima en üstün saygı duygusu beslemiş ve gösterdikleri büyük cesarete hayran kalmışızdır. Gelibolu askerlerinizin ağır İngiliz deniz topları bombardımanına karşı koymayı ve yaşamda kalmayı nasıl başardıklarını bir türlü anlayamıyoruz.

İsteğiniz üzere, Anıtın fotoğraflarını çektiyi-

GEÇMİŞTEN SEÇMELER

rum ve hazır olunca size göndereceğim. Geçen hafta yöresel gazetemiz, kentimizin üç büyük resmini yayımladı.; bunlardan birinde Gelibolu çeşmelerimiz görülmektedir. Bu resmi size göndermemi ister misiniz?

Bay Tahsin Özeken mektuplarında bazı kitaplar istemişti. Anzak kitabının yeni bir baskısı elimde olduğundan kendisine bir nüsha göndermiştim, fakat eline geçmemiş. Bugün ise bu kitabı bulmak güç. Anzak kitabı 1915 yılında Anzak'ta bulunmuş arkadaşlarımızca derlenmiştir; oldukça güvenilir ve eğlendirici bir kitaptır. 1915-1919 Resmi Savaş Tarihimiz adlı kitabın birinci ve ikinci ciltleri ile birlikte Anzak kitabını da ele geçirmeye çalışacağım; ancak bu kitapları satın almak güçtür. Adı geçen kitapları satın alma olanağı bulabilirsem, size göndereyim mi, ya da Bay Özeken'in sizin adınıza bu kitapları ödünç almasına izin verebilir miyim?

Adı geçen bu kitapların elinizde bulunması nedeniyle istemezseniz, o takdirde bu kitapları doğrudan Bay Özeken'e göndereyim mi? Uygun bir zamanınızda lütfen bu konuda bilgi veriniz.

Bay Özeken'e değerli mektupları için şükran duyguları sunarız.

Yeniden teşekkür eder, mektubunuzu bekleriz. Saygılar.

ALAN J. CAMPBELL

Arkasından 31 Mayıs 1978 tarihli şu mektubu aldım.

18 Nisan tarihli mektubunuzu ve ilişikte gönderdiğiniz yazıyı aldığımı bildiren 17 Mayıs tarihli mektubuma bugüne değin bir karşılık alamadım. Anzak kitabını ve 2 ciltlik Birinci Dünya Savaşı Resmi Tarih kitabını satın alma olanağı bulduğum takdirde, ne yapmam gerektiği konusunda düşüncelerinizi bildirmenizi bekliyorum.

Bay Özeken'den hiçbir haber alamadım. Size ilişikte gönderdiğim fotoğrafın aynısını ve Canberra'daki Büyükelçiliğinizden aldığım telgrafın bir fotokopisini bugün kendisine göndereceğim.

İlişikte, yöresel Pazar gazetemizden, bu ya kent resimlerini içeren ve ilgileneceğinizi umduğum bazı sayfalar gönderiyorum. Gelibolu Çeşmeleri Anıtımızın bulunduğu yeri kırmızı + işareti ile belirttim.

Brisbane kenti nüfusunun bir milyonu aştığı burada belirtmeliyim. Queensland Eyaleti, üzerinde iki milyondan çok insanın yaşadığı, 1.727.000 km2'lik bir alanı kaplar. Brisbane ise eyaletimizin başkentidir.

Anıtın üç fotoğrafını ilişikte gönderiyorum. Bu resimlerin birinde çeşmeler, ötekisinde ise, üzerinde yazıtın bulunduğu pirinç levha görülmektedir. Pek iyi çıkmamış olan üçüncü fotoğraf ise, Anzak sahilinden toplanmış taşların, sanat yapıtlarına zarar veren kötü kişilere karşı korumak amacıyla çelik kafeslerin gerisine konulduğunu göstermektedir. Bu resimleri beğeneceğinizi sanıyorum. Gelibolu seferini ve bugünün dost Türkiye'sini anmak amacıyla yaptıklarımızı anlamınız için size yardımcı olabileceğimiz herhangi bir şey varsa lütfen bildiriniz.

Gelibolu bitkileri tohumlarını, Anıtın bahçesine ekmek üzere toplattırıştım. Yeterince yerimiz olmadığından bu tohumları evimin yakınında bulunan Anzak Parkına ekmeyi ve böylelikle bir Gelibolu Korusu meydana getirmeyi düşünüyorum. Bu tohumlar Anzak'taki İngiliz milletler Topluluğu savaş mezarları Komisyonu tarafından toplanmıştır.

Milliyet'te basılan güzel yazınız geniş ölçüde dağıtılmıştır.

Yeniden teşekkür eder, mektubunuzu beklerim.

ALAN J. CAMPBELL

Bu mektuba Avustralya'daki Türkiye Büyükelçisi sayın Hikmet Bensan'ın bir yazısı eklenmişti. Bu yazıda Büyükelçi şöyle diyordu:

Sayın Alan J.Campbell

Gelibolu Onur Çeşmeleri Komitesi

Başkanı

Bu hafta kısa bir tatilden döndüğüm zaman Gelibolu Onur Anıtının açılışı münasebetiyle göndermiş olduğunuz nazik davetiye büyük bir sevinçle aldım. Ülkelerimizin tarihsel ilişkilerini temsil eden bu törende bulunmayı çok isterdim. Bu denli kısa bir zamanda bu geziyi düzenleme olanağı bulamadığımı belirtmekten ötürü üzüntü duymaktayım.

Kuşkusuz, Gelibolu Onur Çeşmesi, Ülkelerimizin yalnızca cesaret ve fedakarlık simgesi olarak kalmayacak, ülkelerimiz arasındaki dostluk ilişkileri içindeki yerini alacak ve geleneğin genç kuşakların kafalarında çok canlı bir şekilde yaşamasını sağlayacaktır.

Bu anıtın yapımını başlatan size ve çeşmeyi halka açacak olan Queensland Başbakanı sayın J. Bjelke Petersen'e en iyi duygular ve saygılar ifade etmek isterim.

HİKMET BENSAN

Türkiye Büyükelçisi

Bay Campbell'in 31 Mayıs 1978 tarihli yazısına 8 Haziran 1978 de şu yanıtı verdim.

Mr. Alan J. Campbell C. M. G.
Chairlmain, Gallipoli Fauntains
Of Honour Committee
24 Dusk Street
Kenmore Q. 4069
Avustralia
Aziz Mr. Campbell,

31 Mayıs 1978 tarihli mektubunuzu ve gönderdiğiniz resimleri aldım. Çok teşekkür ederim. Yalnız çeşmeye konan yazıtta iki küçük yanlış var. Eğer düzeltilebilirse çok iyi olur. Atatürk'ün küçük adı Kamel değil, kemal olacaktır. Bu sözlerin söylendiği tarih de 1931 değil, 1934 olacaktır. Bu anıt çeşme ve Atatürk'ün bu güzel sözleri, dünyanın bugün geçirmekte olduğu bunalım ortasında insanların birbirlerine düşman olmamaların, birbirlerini sevmelerini öğütleyen sözler olarak büyük anlam taşımaktadır. Siz bu davranışınızla insanlığa büyük hizmet oldunuz. Aramızda geçen yazışmalardan Kurumumuzun koruyucu Başkanı olan Cumhurbaşkanımız Sayın Fahri Korutürk'ü de haberdar ettik. Bunları ayrı bir yazı ile yayınlamak niyetindeyim.

17 Mayıs tarihli mektubunuza verilecek cevabımın gecikmesinin nedeni mektubunuzu Yönetim Kuruluna sunmamdır. Yönetim Kurulumuz ayda bir defa toplandığı için gecikme olmuştur. Özür dilerim.

Bay Özeke'ye yazacağım. Ben de çoktandır kendisinden yazı alamadım.

Anzak kitabı ile Birinci Dünya Savaşı resmi tarihini göndermek lütfunda bulunursanız çok sevinirim. Bunların bedelini ödeyebilmek için faturasını da lütfetmenizi dilerim.

Gelibolu bitkilerinden oluşan bir Anzak parkının meydana getirilmesi eni ayrıca duyulandırdı.

Milliyet'te çıkan yazımın çoğaltılarak dağıtılmasından dolayı size minnettarım.

Ülkelerimiz arasında dostluk ve sevgi bağlarını kuvvetlendirecek bu gibi davranışların insanlık açısından taşıdığı önem çok büyüktür.

Size sevgiler ve saygılar sunarım.

Türk Tarih Kurumu
Genel Müdürü
ULUĞ İĞDEMİR

Bundan sonra yazışmalar şöyle gelişti. 26 Haziran 1978 de Sayın Campbell'den bir mektup ve buna ilişik olarak Türkiye Büyükelçisine yazdığı mektubun kopyesi geldi. Bunları aşağıda göreceksiniz:

Sayın İğdemir,

8 Haziran tarihli güzel mektubunuz için çok teşekkür ederim.

Gelibolu Çeşmeleri Anıtına konulan madeni levha üzerindeki yazıtımızda iki yanlışlık yaptığımız hakkındaki uyarınıza önem veriyorum. Bu yanlışlıkları düzeltmeye çalışacağız.

Bay Özeke ile ilişki halinde bulunmanıza sevindim. Çünkü bu uzun zamandır kendisinden mektup alamadım. Kitapları ve size göndermiş olduğum fotoğrafların benzerlerinin eline geçip geçmediğini bilmiyorum. Geçen yıl gönderdiğim "Anzak kitabı"nı almadığına üzüldüm. Şimdi bu kitabın baskısı tükenmiş, Postada kaybolanın yerine göndermek için başka bir nüshasını elde edemedim. Kendisine, göndermiş olduğu, çeşitli Gelibolu savaş alanlarının fotoğraflarından oluşan güzel koleksiyonu aldığımı ve hepimizin büyük ilgi duyduğunu bildiren ve teşekkür eden bir mektup yazmıştım.

Anıt çeşmeleri halka açan başbakanımız tarafından yayınlanan, Eyaletimizin resimli küçük bir kitabını gönderiyorum. İlgi duyabileceğinizi düşünüyordum.

Bu küçük kitap ile birlikte, Canberra'daki Büyükelçiliğinize yazdığım mektubun bir nüshasını sunuyorum. Bu da size ilginç görünebilir düşüncesindeyim. Sizin ve kurumunuzun ilgi duyabileceği üç kitabın nüshalarını sağlayabilme olanağına sahip olduklarını kendilerine bildirdim. İşgal ettiği yüksek mevki, belki kitapların, benim yetki alanım dışında bulunan başka bir resmi daire tarafından kendilerine verilmesini sağlayabilir.

Gelecek ay Anzak çiçekleri ve Gelibolu Korusunu geliştirmeyi umuyorum. Anzak'taki 'yalnız çam' ağaçları soyundan 112 ağacımız ile birlikte "beachy Bill" adını verdiğimiz ve kumsalımıza gülle yağdırarak bize büyük bir korku veren topları barındıran Zeytin Korusundan getirilen 12 zeytin ağacımız bulunmaktadır.

Mektuplarımız, burada, aramızda içten duyguların uyanmasına yol açmıştır. Bu nedenle iliş-

GEÇMİŞTEN SEÇMELER

kimizi sürdürebileceğimizi umuyorum. 1965 yılında Ankara'yı ziyaret etmiş ve güzel kentinizi beğenmiştim. Koyun ve Ankara keçilerini gördüğüm kentinizin birkaç mil dışında bulunan Bilimsel Araştırma Merkezinde içten bir kabul muamelesi görmüştüm. Görevliler beni bugün bile içtenlikle anımsadığım çok yakın bir ilgi ile karşılamışlardı.

Herhangi bir isteğinizi bene bildirmek lütfunda bulunursanız, çok memnun olurum.

Saygılar.

ALAN J. CAMPBELL

16 Haziran 1978

Türkiye Büyükelçisi

60 Mugga Way

Red Hill A. C. T. 2603

Ekselans,

Bir nüshası ilişikte sunulan, 27 Ocak tarihli telgrafınızı aldığımı bildirmediğimden ötürü sizden özür dilerim. Gelibolu Onur Çeşmesi'nin halka açılış töreninde hazır bulunamadığınız için üzüntülerimizi ve hayal kırıklığımızı belirtmek isterim. Eyaletimiz başbakanı, Çeşmeleri halka açmakla Komitemizi onurlandırmıştır. Ordumuz törenin renkli geçmesine büyük ölçüde yardımcı olmuştur. Çeşmelere konulan levhaların bir fotoğrafını ilişikte sunuyorum. Ayrıca çeşmelerin ve hakkedilmiş piriç levhanın iki fotoğrafı ilişikte sunulmuştur. Anzak kumsalından toplanan ve toprak seviyesinde düzenlenen taşları koruyan çelik kafesi göreceksiniz. O levha üzerinde, taşlar hakkında bilgi veren yazı, ayrıca Büyük Türk Kemal Atatürk tarafından Anzak'ta Quinn's Post'ta söylenen çok güzel sözler bulunmaktadır. Bu sözleri Anıta koymaktan, çok büyük kıvanç duymaktayız. Kemal Atatürk gibi üstün bir asker ve devlet adamı tarafından söylenen bu sözler, saygı duyulan eski bir düşmana karşı benzeri görülmemiş bir düşünce tarzını ortaya koymaktadır. Bu sözleri okuyan halkımız son derece etkisi altında kalmış ve bu sözleri onurlu Anıtımıza koyduğumuzu görmekten kıvanç duymuşlardır.

Kemal Atatürk'ün sözlerinin onaylanmasını sağlamak endişesi beni, Ankara Türk Tarih Kurumu Genel Müdürü Sayın Uluğ İğdemir ile ilişkiye soktu ve bu ilişki, ilginç ve güzel bir yazışmaya dönüşerek gelişti. Eyaletimiz Başbakanı, Anıt Çeşmelerimizi

halka açtıktan sonra sayın İğdemir'e fotoğraflar ve yapılan konuşmaların nüshalarını gönderdim. Bunlar açıkça görüldüğü gibi, Türkiye'den Avustralya'ya gönderilen ilk Büyükelçinin televizyon konuşması yapmasına neden olmuş ve Bay İğdemir'e, buradaki faaliyetlerimiz hakkında yazı yazma düşüncesi vermiştir. Sayın İğdemir'in yazısı, 15 Nisan tarihinde Ankara Milliyet gazetesinin ikinci sayfasında yayımlanmıştır. Bu çok güzel yazıyı İngilizceye çevirttim ve geniş ölçüde dağıttım. Nüshaları birkaç yerel gazeteye gönderildi; bunların yayımlanacağını umuyorum. Böyle güzel yazılar ülkelerimiz arasında güzel duyguların doğmasına büyük ölçüde yardımcı olacaktır.

Sayın İğdemir, Gelibolu siperlerinde arkadaşlarım tarafından derlenen Anzak kitabının bir nüshasını sağlayarak kendisine göndermemi rica etti. Geçen yıl bu kitabın bir nüshasını göndermiştim fakat eline geçmemiş. Adi posta ile göndermiştim. Ayrıca Avustralya Resmi Tarihinin 2. ve 7. Ciltlerini elde etmek istiyorlar. Bana, belki, bu kitapları Canberra'da yüksek resmi daireniz aracılığıyla herhangi bir resmi Avustralya dairesinden sağlayabileceğinizi söylediler. Resmi Savaş tarihinin 2. Cildi Gelibolu seferini, 7. Cildi ise Sina ve Filistin seferlerini konu etmektedir. Çok eskiden yayımlanmaları nedeniyle bu kitaplar, Savaş Müzesi üzerinde resmi kaynaklardan başka yerlerde bulunmayabilir.

14 yıldan beri Anıt Çeşmelerin yapımı ile uğraştık, bu nedenle şimdi halka açılmasından ne denli mutlu olduğumuzu tahmin edersiniz. Masrafları halkın bağışları ile birlikte Başbakanımız tarafından devlet bütçesinden alınan ek yardımdan karşılanmıştır. Anıt 105.000 dolara mal olmuştur. Anıtın iki maksadı vardır: Birincisi, güç Gelibolu seferinde şehit düşen arkadaşlarımızı onurlandırmak, ikincisi, Avustralya Ulusunu ortaya çıkaran Gelibolu seferini anmak. Gelibolu seferinden önce, uzak kıta adasında yaşayan ve 5 milyon nüfusu olan çok önemsiz bir insan topluluğu idik. İlk kez bu seferde askerlerimiz kendi askeri düzenleri içinde ve kendi subaylarının emri altında çarpıştılar. Bu durum ise bizde gerçek bir ulus olduğumuz ve kendi ayaklarımız üzerinde durmayı becerebildiğimiz duygusunu kısa zamanda uyandırmıştı.

Düşüncelerinizi ve yardımlarınızı rica ederim ve daha çok bilgi edinmek isterseniz severek yazarım. Saygılar.

ALAN J. CAMPBELL

Bay Campbell 17 Temmuz 1978 de bana şu yazıyı gönderdi.

Sayın İğdemir,

26 Haziran tarihli mektubuma bugüne değin sizden bir karşılık alamadım.

Gelibolu Onur Çeşmeleri herkes tarafından çok beğenilmektedir. Kentin merkezinden görülen bir yerde bulunmaktadır. Geceleyin renkli ışıklar içinde parlamaktadır. Fıskiyeler hiç durmadan akmaktadır. Fıskiyelerin yüksekliği bir rüzgâr geyci (ölçme aleti) tarafından kontrol edilmektedir. Böylece, rüzgâr yüksekte esince fıskiyelerin yüksekliği azalıyor, alçaktan estiği zaman ise fıskiyeler en yüksek noktaya yükseliyor.

Sizde bulunmayan başka bir fotoğrafı ilişikte gönderiyorum. Bu fotoğrafta, sağ tarafta, toprak seviyesinde, üzerinde Kemal Atatürk 'ün yazıtının bulunduğu bakır levha ve ayrıca Anzak kumsalından alınan taşlardan meydana getirilen düzenleme ile birlikte, levhayı sanat yapıtlarına zarar veren kimselerin saldırılarına karşı rüyan çelik kafes görülmektedir. Kötü kimseler, taşlardan meydana getirilen bu düzenlemeye iki kez zarar verme girişiminde bulunmuşlar, ancak şimdi bu tür saldırıların önü alınmıştır.

Başbakanımız tarafından, Çeşmelerimizin yapımında yardımları dokunan kimselere verilen güzel öğle yemeğinin menüsü ilişikte sunulmuştur. Mimarlarımız, mühendislerimiz, yapı ustalarımız ve 8 kişilik komitemiz ile birlikte toplam 24 kişi bu yemeğe katılmıştır.

Bu, başbakanımızın güzel bir davranışydı ve size ilginç görünebileceğini düşündüm.

Ayrıca, Başbakanlık Dairesince yayımlanan iki yeni küçük kitabı ilişikte gönderiyoruz; yine size ilginç geleceğini düşündüm.

Bay Tahsin Özenek'den uzun zamandan beri mektup alamadığım için üzgünüm. Kendisine ilgi duyacağımı umduğum fotoğraflar ve başka şeyler göndermiştim, ama bunların eline geçip geçmediklerini bilmiyorum. Ayrıca, geçen yıl gönderdiğim Anzak kitabının halen eline geçmemesi üzüntü verici bir durumdur.

Canberra'daki Türkiye Büyükelçiliğinden hiçbir haber alamadım.

Sizinle yazışmayı bundan böyle sürdürme isteğindeyim. Size göndermemi istediğiniz herhangi bir şey olursa, lütfen bildirmekten çekinmeyiniz.

En iyi dileklerle, Saygılar.

ALAN J. CAMPBELL

Mektuplara 23 Ağustosta şu yanıtı verdim:

Aziz Mr. Campbell,

Birbuçuk aylık tatil süresince Ankara'da bulunmadığım için 16 Haziran ve 17 Temmuz tarihli mektuplarınızı şimdi aldım. Ayrıca göndermek lütfunda bulunduğunuz 4 parça broşür ile Başkanınızın verdiği ziyafete ait menüyü ve Türkiye Cumhuriyeti Avustralya Büyükelçisine yazdığınız yazının kopyesini de almış bulunuyorum.

Mektuplarınızın birer kopyesini Sayın Tahsin Özenek'e yolladım. Böylece kendisinden haber alamamış olmanızı tekrarlamış oldum. Ancak Sayın Tahsin Özenek'den yine tatilden sonra aldığım 26 Haziran tarihli mektupta size cevap verdiğini yazmaktadır. İnşallah postada kaybolmamıştır. Büyükelçimizden hala bir yanıt almamış olmanıza çok hayret ettim. Acaba kendisi izinde midir?

15 Nisan tarihli Milliyet'te çıkan yazıdan dolayı birçok kişiden kutlama mektupları ve telefonları aldım. Yazımı gözleri yaşararak okuduklarını söylüyorlardı. Demek ki insanlar dostluk ve barış duygularına ve davranışlarına özlem duyuyorlar. Dünyayı saran soğuk ve sıcak kavgalar insanları usandırmıştır.

Size en içten duygularla sağlık, esenlik ve uzun ömürler dilerim, Sayın Mr. Campbell.

Türk Tarih Kurumu
Genel Müdürü
ULUĞ İĞDEMİR

Son olarak Bay Campbell'den aşağıdaki 25 Eylül 1978 tarihli yazı ile bu küçük yapıt için ricalarım oldu:

Aziz Mr. Campbell,

Gelibolu Çeşmesi ve bu çeşmeye Atatürk'ün yabancı kahramanlar için söylediği sözlerin konması konusu arkadaşlar üzerinde büyük etki yaptı. Sizinle olan yazışmalarımızın bir broşürde toplanmasını önerdiler. Bu broşürü hazırlıyorum. Sizden birkaç ricam var:

1. Bana kendi resminizi yollayabilir misiniz?
2. Çeşmenin ve kitabenin net olarak çekilmiş birer siyah-beyaz fotoğrafını göndermek lütfunda bulunur musunuz?
3. Açılış töreninde söylenen söylevlerin birer kopyesini yollayabilir misiniz?

Bunları hazırlamakta olduğum broşüre koyacağım.

Sevgi ve saygılar sunar, sağlık ve esenlik dilerim.

Türk Tarih Kurumu
Genel Müdürü
ULUĞ İĞDEMİR

BİR AZERİ TÜRK GENCİN ATATÜRK ÖZLEMİ

Yasin Guliyev

Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu, Türk Ulusunu karanlık geleceğinden aydınlıklara çıkaran ve üstün insani meziyetleriyle, bizi bu gün Hristiyan çocukları olarak doğmaktan kurtaran ulu önderim Atatürk'üm...

Ben Yasin Guliyev Yalçın oğlu Azerbaycan vatanı olmama bakmayarak Türk dünyasının ulu önderi, Atatürk'ü yaşıma büyüdükçe daha çok sevdim. Çünkü onun yaptıklarını ve yapmak istediklerini daha çok kavradım. O yüzden de yalnız 10 Kasımlarda değil her zaman her fırsatta adını andım. Sevgimi ve saygımı en içten duygularıyla yineledim. Her gün ama her gün O'na dualar ettim. Atatürk'ü okudukça, öğrendikçe insan kendini tanımaya başlıyor. Atatürk'e olan sevgimden ve saygımdan dolayı kendimi ona borçlu bildim. O yüzden Ankara'da Anıtkabirde sevgili Atamız için bir video çekmeye karar verdim.

Uçaktan indiğimde Türkiye ve Atatürk hakkında okuduklarım bana çok yardımcı oldu. Ankara'nın en yüksek yerlerinde Türk bayrağının üzerinde Atatürk resimlerini gördükçe çok gururlandım. Anıtkabir yapısı beni kendine hayran etti. Evet, burada şanlı Türk Cumhuriyetinin kurulmasında büyük zahmeti olan o insan uyuyordu. Heyecanımı belli etmemeye çalışsam da bu her davranışımın belli oluyordu. Sonunda kendimi toparlayarak Atamızın mezarı önünde içimden gelen bu cümleleri söyledim.

- Atam!,

Sen tüm zorluklara göğüs germiş, yılmadan, bıkmadan çalışmış, kendi menfaatlerini düşünmeden halkı için çalışmış büyük bir öndersin. Sen, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'sün.

Bazen seni düşünüyorum; çünkü seni anlamak istiyorum. Bütün bu yaptıklarını nasıl başardın diye bir defa daha düşünüyorum. Dediğin sözü hatırlıyorum sonra, "Bir Türk dünyaya bedeldir." Evet Atam... Bir Türk dünyaya bedeldir.

Seni çok özledim Atam. Keşke yanımda olsaydın, ellerinden öpebilseydim. Sen hepimizin, Türk milletinin kalbinde yaşıyorsun.

Sana layık olabilmek için çok çalışıyorum Atam. Bize emanet ettiğin cumhuriyete sahip çıkabilmek için... Diyorum ki, "Bir Türk neyin üstesinden gelemez ki? Bütün zorluklara rağmen başarıya ve kazanma azmini kendimde buluyorum. Muhtaç olduğum kudretin damarlarımdaki asil kanda mevcut olduğunu biliyorum.

Atam! Ben, dünyanın her yerinde barış olsun istiyorum. Senin dediğin gibi "Yurtta sulh, cihanda sulh" olsun istiyorum.

Sevgili Atam, Azerbaycan'da azatlık hareketinin öncülerinden olan eski cumhurbaşkanımız, rahmetli Ebulfez Elçibey'in sizin için söylediği şu kelimeleri yazmayı kendime borç biliyorum.

- "Ey büyük Türk'ün büyük Komutanı! Seni ziyaret etmekle özüm ve milletim adına şeref duydum. Senin askerin"

Sevgili Atatürk'üm ben ve benim gibi düşünen milyonlarca insan bugün bir kez daha huzurunuzda saygıyla eğiliyoruz. Sizi çok ama pek çok seviyoruz.

Yasin Guliyev Bakü Azerbaycan (15 yaş)
18.03.2017

15.02.2017

Sevgili Atatürk,

Şu an sana yazıyorum... Sen her ne kadar bu mektubu görmesende, duymasanda. Öğretmenimiz mektup yazmamızı istedi. Benimde aklıma ilk sen geldin. Belki de yaşasaydın en güvendiğim insan olurdun. İnsan birini hiç gönmeden, sadece duyarak seven mi? Ben seni gönmeden sevdim. Emin ol ki ben senin biz Türklerden ne istediğini biliyorum. Mesela söyle düşünelim her 10 kasımda geçip gidiyoruz. Sen bunu istemezdin! Sen bizden ağlamamızı değil ülkeyi eğitme ayakta tutmamızı istedin. Aslında kimseye söylemediğim bir şey var! Sınıf ben senin yükselttiğin ülkeyi daha çok yükseltelim diye "öğretmen" olmak istiyorum. Sınıf gerçekten bu ülkede "İNSAN" yetiştirsin diye. Seni benim kadar kimse anlamaz, anlayamaz! Belki yazıya Türk adını kapsülle yazamam ama senin bıraktığın topraklara gerçek bir Türk" olabilirim. Sana söz veriyorum. Seni anıyorlar şimdi! İçlerinden biri çıkıpta -Madem Ülkenizi seviyorsunuz, o zaman ilk işe saygı ve eğitime başlayın demişir. Üzülüyorum kimse demedikçe... Olsun. Ben derim! Seni çok seviyorum hala umut var. Bende! Yüzünü kara çıkartmıyacağım Atam!

Seni çok seviyorum. Hasretle!

Imak Zeybek

21/12/2016

Yüce Atam

Ben 4.sınıfa giden ve ilkelere ilk edindiğim 10 yaşında bir kızım. Bu size yolladığım ilk mektup değil. Bu mektubu yazarken ağlama için kendimi zor tuttum. Sizin yanınıza ilk olarak 5 veya 6 yaşları gelmiştim. Okulum olduğundan dolayı şu an geleniyorum ama en yakınlarda geleceğim...

Keşke sizi yazarken görebilseydim. Bu mektubu hasretinizi çektiğim için yazıyorum...

Sanırım sizinle daha önceden tanışmış gibi hissediyorum. Sizinle ilgili bir şey birşey, bir Türk çıktığında hemen ağlamaya başlıyorum...

Eğer bize güzel yenilikleri vermeseydiniz osavaşları kazanmasaydın. Ben şu an ya doğmamış ya da okumuyor olacaktım. 18 yaşına geldiğimde oy verececeğim...

"Atam" eğer sen olmasaydın ben kim bilir asıl biz kim bilir ne halde olacaktık?...

Bize yol gösterdiğiniz Bizi hep kollarında taşıdığınız için teşekkürler "ATAM"...

Zeynep Ercin Dertkaya

ANITKABİR DERNEĞİ VE 1987 MEZUNLARI YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ OKUL GEZİLERİ

Mareşal Fevzi Çakmak İlkokulu

Şehit Mahmut
Özdemir İlköğretim Okulu

Şehit Rifak Çelik İlkokulu

ANITKABİR DERNEĞİ VE 1987 MEZUNLARI YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ OKUL GEZİLERİ

Hasanoğlu
Fatih Mesleki ve
Teknik Anadolu Lisesi

Süleyman Uyar
İlkokulu

OBJEKTİFE TAKILANLAR

OBJEKTİFE TAKILANLAR

ANITKABİR DERGİSİ'NDE YAYIMLANACAK YAZILARLA İLGİLİ ESASLAR

1. Genel Kurallar:

- A. Anıtkabir Dergisi üç ayda bir çıkarılmakta, 1000 adet basılmaktadır. Dergide Atatürk ile ilgili araştırma yazıları, makaleler ve şiirlere yer verilmektedir.
- B. Dergiye gönderilen yazılar, daha önce başka yerde yayımlanmamış olmalıdır.
- C. Yazılar, Anıtkabir Derneği Yayın Kurulu tarafından incelenip yayımlanmaya değer görülürse yine aynı kurul tarafından belirlenecek zamanda yayımlanır. Yayımlanmayan yazılar iade edilmez.
- D. Yazıların içeriğinden yazarları sorumludur
- E. Yayın Kurulunca yazılarda içeriğin dışında bir düzeltmenin yapılması durumunda yazarın oluru alınır.
- F. Yazarlar kendilerini tanıtıcı bilgileri (unvan ve görev, kurum, haberleşme adresi, telefon ve belgegeçer numaraları, bir fotoğraf, e-posta adresi) yazılarıyla birlikte Anıtkabir Derneğine gönderirler.
- G. Daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış, özgün olan ve Anıtkabir Derneği Yayın Kurulu tarafından yayımlanması uygun görülen yazıların sahiplerine 300 TL telif ücreti ödenir ve 5 adet dergi ücretsiz olarak gönderilir.

2. Dergide Yayımlanması İstenen Yazılarla İlgili Kurallar:

- A. Yazılar A-4 kâğıdının bir yüzüne ve 5 (Beş) sayfayı geçmeyecek şekilde, bilgisayar ortamında Microsoft Word programında yazılır; posta ya da elektronik posta ile gönderilir.
- B. Yazı karakteri arial, başlık 14 punto, metin 12 punto, dipnotlar 8 punto, fotoğraf ve şekiller JPEG formatında, çizelge yazıları 10 punto olarak yazılır.. Makalenin konusu ile ilgili varsa belge ve fotoğrafların asılları yazara geri verilmek üzere posta ile gönderilir.
- C. Metinde satır aralığı tek, paragraf başı boşlukları 0.5, dipnot başlangıçları 0.5 olarak düzenlenir.
- D. Makale içindeki ana başlıklar metnin yazıldığı puntoda, boşluk bırakılmadan, koyu ve küçük harflerle yazılır.
- E. Dipnotlar aynı sayfa altında verilir. Kitap ve makaleler dipnotlarda şu şekilde gösterilir;

(1) Kitap

Yazarın adı ve soyadı, kitabın adı (italik yazılmalıdır), varsa cilt numarası, varsa baskı numarası, basıldığı kent, basan kurum ya da basımevi / yayınevi, basıldığı tarih, sayfa numarası. (Ör. Falih Rifki Atay, Çankaya, İstanbul, Bateş Yayınları, 1980, s. 30.)

(2) Makale

- Yazarın adı ve soyadı, tırnak işaretleri içerisinde makalenin başlığı, makalenin yayımlandığı derginin adı (italik yazılmalıdır), büyük romen rakamlarıyla cilt numarası, dergi numarası, parantez içinde derginin tarihi, sayfa numarası. (Ör. Fuat Pekin, "Atatürk ve Lyautéy", Belleten, C. XX, No. 80 (Ekim 1956), s. 634.)
- F. Sayfaların altında sayfa numaraları verilir.
- G. Kısaltma kullanılacaksa; metinde ilk geçtiği yerde ve bir kez olmak üzere kısaltmanın açık ve tam anlatımı yazılır ve kısaltma parantez içerisinde belirtilir. Ör. Türk Dil Kurumu (TDK).
- H. Yazar adı ve soyadı yazının ilk sayfasının sağ üst köşesine italik, koyu 12 punto ile yazılır ve yanına (*) işareti konulur, unvan ve görev yeri (*) işareti ile dipnotta belirtilir.

ANITKABİR DERNEĞİ

ONLINE ALIŞVERİŞ
www.anitkabir.com.tr

HER AN, HER YERE...

ANITKABİR HATIRA EŞYA SATIŞ YERİ

**Anıtkabir ve Atatürk temalı hatıralık
ürünleri alabileceğiniz güvenilir adres**

mutluluk tescillendi

**"Türkiye müşterinin sesi araştırması" sonuçlandı.
opet, bir kez daha "müşteri bağlılık seviyesi
en yüksek akaryakıt markası" seçildi.
2006'dan bu yana opet'i sevgisiyle hep zirvede tutan
Türkiye'ye teşekkürler.**

Türkiye Müşterinin Sesi Araştırması, 2015 yılından bu yana Ipsos tarafından KalDer işbirliğinde gerçekleştirilmektedir. Araştırma, Şubat-Aralık 2016 döneminde, 18 yaş üzeri toplam 21.533 kişi ile başarılı görüşmeler üzerinden, telefonla anket yöntemiyle (CATI) yapılmıştır. Her sektör en az 1500 yanıt üzerinden raporlanmıştır. Araştırma kapsamında, il sınırlaması olmadan Türkiye'de ikamet eden 340.000'i aşkın tüketiciyle temas edilmiştir. Her bir sektördeki marka pazar paylarına uyum gözetilerek, gerekli durumlarda ağırlıklandırma kullanılarak raporlanmıştır.

